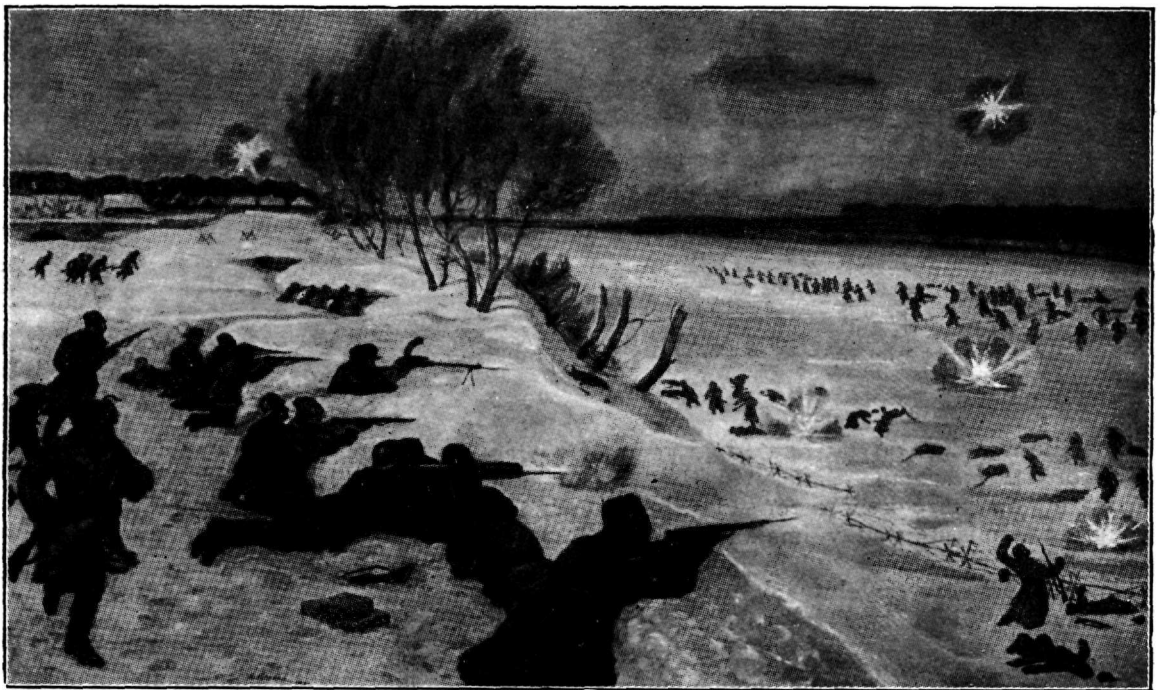


SÕDUR

Sõjaasjanduse ajakiri

NR. 43/44 • 31. OKTOOBER 1931



RIIGI LAHING.

A. Vihvelni maali järel.

Aktsia-Ühisus

EESTI KIVI-ÕLI

Raudteejaam : KIVIÕLI.

Postiagentuur : KIVIÕLI.

Telegrammide aadress : Steinõl-Lüganuse.

Telefon : Lüganuse 19.

Kinni-
tatud



kauba-
märk.

Põlevkivi kaevandus.
Õlivabrik ja õlide rafineerimine.

Tööstuse eriala :

I. **Kütte-õli.** jõu-õli, immutus-õli ja sellesarnased saadused.

II. **Kodumaa bensiinid** parimas headuses :
„ESTOLIN“ (kinnitatud kaubamärk) — lennukite, sõidu- ja veoautode jaoks vastavates headustes.
„ESTOL“ (kinnitatud kaubamärk) — piirituse denatureerimiseks.

I järgu võõrastemajad

Tallinnas

„Kuld Lõvi“

Harju tän. 40. Telefon 426-27



„Peterburg“

Rataskaevu tän. 7. Tel. 426-33.

Toad Ekr. 3.— kuni 10.—

Telefonid tubades.

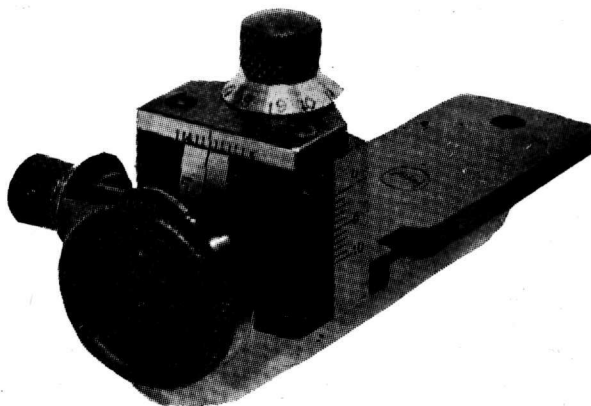
UUDIS

LASKESPORTLASILE!

INGLISE VINTPÜSSI TARVIS
MIKROMEETRILINE

dioptersihik

MITMES SUURUSES VAHE-
TATAVA SIHTAVAGA.



Uus dioptersihik on täiendatud „Lyman'i“ süsteemi; dioptri liikumine külgsuundades ja kõrguti mikromeetrilistel vintidel — nõksude kaupa. Täiesti uudisena ja omapäraselt on juure konstrueeritud vahetatavad, teljel pöörlevad, dioptriavad kuues erisuuruses, missugused võimaldavad sobiva suurusega sihtava valiku laskuri silma ja ilmastiku kohaselt.

Uus dioptersihik on ehituselt tugev ja eripuhtalt väljatöötatud. Hinnalt on ta kättesaadavaim kõigist tarvitusel olevaist dioptersihikuist.

Viktor Choen & Ko.

Tallinnas, Kentmanni 8. Telef. (2)19-89.

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI

SÕDUR

№ 43/44

Laupäeval, 31. oktoobril 1931.

XIII aastakäik.

Põhja-Eesti ala Rootsile allutamine.*)

H. Sepp.

Ivan, kes nii tagajärjekalt oli Tallinna alt tagasi löödud, pöördus veel sama aasta suvel uuesti Liivimaa vastu, kasutades ära aega, mil Batory oli seotud Danzigi piiramisega. Kaitseta Liivimaal langesid Vene kätte peaaegu kõik kindlad paigad. Kuid pea algas ka tagasilöök. Olude sunnil olid nüüd poolakad ja rootslased pidanud käsi-käes käima. Kui venelased olid oktoobris 1578. a. leeris Võnnu juures, tungis neile peale Poola väepealik Andreas Sapieha umbes 2000 ja Rootsi väepealik Yrjö Boije umbes 800 ratsa- ja 1500 jalaväelasega, võites 21. oktoobril täielikult venelasi. Allikad kõnelevad, et venelased olevat jätnud lahinguväljale 6000 meest, terve vene kahurvägi jäi võitjale; võitjate kaotused olid koguni väikesed. Peale võitu Võnnu juures püüdis kuningas Johan III ära kasutada soodsat strateegilist seisukohta. Kuigi oli selgunud, et polnud võimalik saavutada kokkulepet Stefan Batoryga, et saada Rootsile meelepärast alade jagamist Eesti- ja Liivimaal, püüdis kuningas siiski saada võimalikku kasu juhuslikust huvide kokkukõlast Poolaga. Offensiivi kava venestaseks teotsemiseks, mida ta plaanitses 1578. a. hilissügisel, ei saadud teostada talvel. Õnnestus läbi viia ainult mõned talvist rüüsteretke Vene aladele²⁴⁾.

Järgmisel aastal kavatses kuningas Johan jälle kaugeleulatavat offensiivi. Nimelt kartis ta, et kui mitte jõuda ette Batoryst, et siis Poola piir nihutatakse Soomes Sisarajõeni. Seega tekkis kuningal jälle Novgorodi vallutamise kavatsus, mille teostamise järel pidi vallutatama kindlused Ingeris ja Laadoga ääres. Kui see oleks õnnestunud, siis oleks saanud kindlustuse Rootsi võim idas ja kardetud Poola plaanide teostamine tõkestatud. Tähelepanu

on siin tarvis sellele juhtida, et Rootsi pidi nüüd lootma ainuüksi oma kodumaistele vägedele. Juba 1578. a. sügisel said Rootsi ülemused käsu tõsta lipkondade meeste arv 500 meheni ja olla valmis Rootsist üleminekuks Soome ja Eesti-maale²⁵⁾.

Johanil oli 1579. a. suvel kasutada 10 ratsa- ja 20 jalaväelipkonda, kokku 2837 ratsa- ja 7730 jalaväelasega^{25a)}. Varem oli ta lootnud, et suudab kokku saada kuni 17.000 meest²⁶⁾.

Vene-vastase operatsiooni täidesaatmine oli usaldatud Henrik Hornile; Horn pidi Soomest minema sõjaväega Tallinna, kust retk pidi ette võetama Novgorodi vastu. Horn ise aga kavatses enne Novgorodivastast retke vallutada Narvat. Kuid Narva vallutamine oli kuninga poolt tehtud ülesandeks juba sama aasta suvel admiral Bengt Söfringsson Juustenile, kes pidi 2000 mehega vallutama Narva. Juulikuu keskel saabuski laevastik Narva jõkke. Admiral lähenes laevastikuga linnale, kuid leides visa vastupanu, oli sunnitud tagasi tõmbuma ja retke pooleli jätma. Nüüd maaretke aegu pidi Juusten aitama kaasa retke teostamiseks moonu juureveoga Soomest ja retke toimumise aegu kaasaopereerimisega mere poolt. Kõik retkeks määratud väed olid lõpuks Tallinnas koos umbes 20. augusti ümber, kui abinõude puudusel viibis edasimineku kuu lõpuni. See algas 29. augustil. Kuninga käsk oli Hornile Rakverest ja Narvast mööduda, minna otsemat teed Novgorodi vastu. Ei tohtud tegutseda Narva ja Rakvere piiramisega, mis nõuaks aega ja väge. Need linnad pidi vallutatama kas järsu rünnaku, või jälle

24) Petri, lk. 234.

25) Petri, lk. 234.

25a) Petri, lk. 236.

26) Juvelius, lk. 247.

*) V. „Sõdur“ nr. nr. 39—42 s. a.

meelitades nende pealikuid vangianndmisele. Peaesmärgiks pidi olema Novgorodi vallutamise. Kuningas kartis siin Stefan Batory ettejäudmist.

Ka seekordset kuninga kavatsust ei suudetud täita. Puudus vajalik toidumoon, riided, püssirohi ja raha. Eriti suur oli toitainete puudus. Moonapuudusel pidid sõdurid müüma rõivaid ja koguni relvi. Ja moonapuudus osutuski tähtsal määral 10.000-mehelise retke saatuse.

Kui Horn Tallinnast edasi läks, püüdis ta ka saavutada koostöötamist poolakatega, kuid tagajärjetult. Nähes, et olukord ei luba teostada Novgorodi retke, otsustas ta vallutada Narva. Üsna arvurikka kahurväe, kuhu kuulus 11 müüriõhkujat ja 6 teist suurt kahurit ja palju välikahureid, pidi Juusten laevastikuga mere kaudu õigel ajal päralt tooma. See lubaski seda täita 14 päeva jooksul, kavatsedes enne laevastikule moonahankimiseks purjetada Soome. Ta ei saanud aga oma ülesandega õigeks ajaks valmis. Kui Horn saabus 14. sept. Narva alla — polnud laevastik veel kohal ega tulnud hiljemgi. Põhjus näis peamiselt olevat Juusteni hooletuses ja sõnakulmatuses. Ilma piiramiskahuriteta polnud Narva all aga midagi peale hakata, pealegi said venelased linnas ka veel abiväge. Rootsi sõjaväes tekkis moona puudus, mis hiljem muutus otse kohutavaks, nii et mehi suri koguni nälgagi. Väes tekkisid ka taudid. Ka ülemjuhataja ise haigestus ja tõttas Tallinna, jättes väejuhatuse Yrjö Boijele ja poja Karlile, kohustades vallutada Karksi, Helmet ja teisi lõunapoolseid kindlusi ja talve tulekul marssida Novgorodi vastu, et segada venelasi ettevõtmast tavalisi hävituseretki Soome. Muidugi osutusid needki ülesanded täiesti ülejökäivaks vaevalt 5000 mehe suurusele väele — niivõrt oli vägi puuduste ja haiguse tõttu kokku sulanud. Tulemuseks oli see, et väepealikud olid sunnitud septembriku lõpul pöörduma Tallinna. Taganemine teostus rasketes tingimustes, vaenlase kimbutades tagasiminevat väge.

Nii tagajärjetult ja õnnetult lõppes seegi esialgu suurejooneliselt kavatsatud retk. Retke üks peamistest ebaõnnestumise peapõhjustest oli, nagu nägime, halb ettevalmistus ja esijoones just tarviliku moona puudus. Tingimata oleks pidanud moon kaasas olema või õigel ajal laevadel järele toodama. Ka mõjus mõnevõrra kaasa seegi, et hilines piiramiskahurväe saabumine.

Et Eestimaa alalise sõjategevuse läbi oli laastatud, polnud võimalik jätta järele-

jäänud väeosi siia talveks. Need saadetigi siit Soome ja Rootsi. Eriti Soomele, mis ise ka sõjast ülearu kurnatud, olid nad suureks raskuseks. Offensiivile ei võidud muidugi enam sel talvel mõelda.

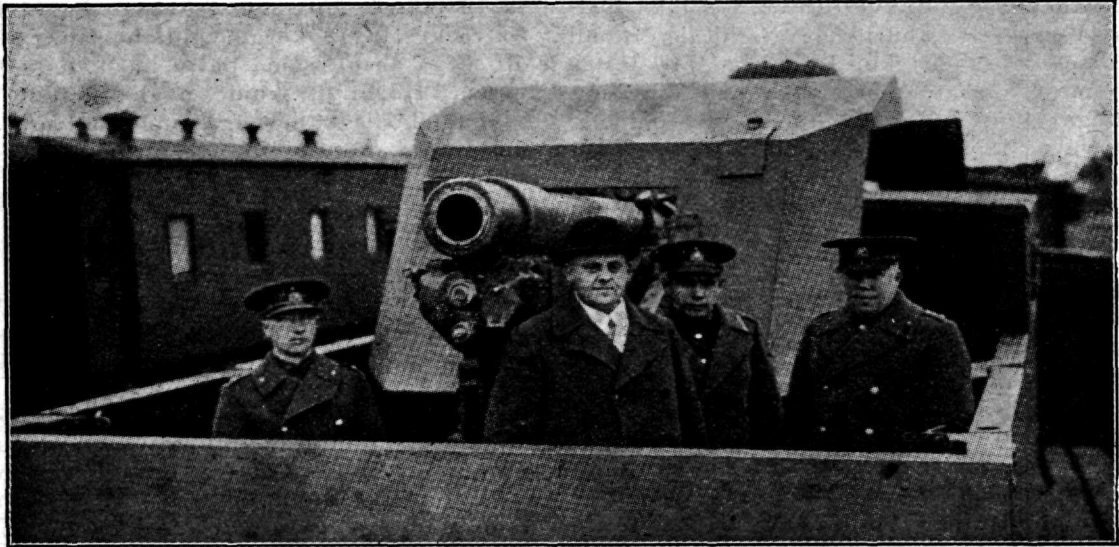
Pole ime, et säärase olukorra juures Rootsis ja Soomes tõsiselt hakati rahu nõudma. Rootsi riiginõukogu soovis, et kuningas püüaks saavutada rahu mõne välisvürsti abiga. Ka kuninga vend Karl andis sama nõu. Johan ise aga soovis sõja jätkamist, et saavutada sõjas paremaid tulemusi. Kuningat kannustas asjaolu, et Batory oli alustanud tagajärjekalt Vene vastu sõda. Et kuninga visadus oli teatud määral õigustatud, seda näeme otsekohe järgneva aasta sõjasündmuste arenemisest.

III.

Sõjaõnnes tõi mõnevõrra muutusi 1580. aasta, kuid täielise pöörde tõi 1581. a. See pööre on tunduval määral seotud Stefan Batory õige tagajärjeka sõjategevusega Vene vastu ja väga tähtsal määral uue Rootsi ülemjuhatajaga, kellele usaldati siinsete vägede juhatus. See mees oli Pontus de la Gardie. Sõjategevus kujunes nüüd Rootsi poolt kindlajoonelisemaks, eesmärgid said selgema kaju ja, mis õieti tähtis, Pontus valmistas retki õige suure hoolega ette, taibates, milles seisis endiste retkede ebaõnnestumise põhjus. Pontus de la Gardie nõuandjateks ja abimeesteks määrati Soome mehed Herman Fleming, Yrjö Boije ja Karl Horn, kõik juba suurte kogemustega isikud. Ka kuningas ise, kuigi ta polnud loomult sõjamees, näis olevat minevikult omandanud sõja asjus kogemusi, nagu see selgub tema instruksioonist 1580. uuele ülemjuhatajale. Ta ei tee temale enam mitte ülesandeks esijoones vallutada kaugelolevat Novgorodit, vaid lähedast Käkisalmit kindlust Laadoga Karjalas. Ka pidi kuninga käsu järgi retk alles siis algama, kui makstud sõjaväele palk ja hangeitid kaasavõtmiseks ühe kuu moon või veel enamgi, et sellest jatkuks nii kaua kuni sõdurid saaksid lisa hankida vaenlase maalt. Käkisalmit kindlust, mis puust, pidi lastama hõõgivate kuulidega, tulenooltega jne. Kui poleks suudetud vallutada Käkisalmit, pidi selle ümber ehitatama puukindlustus, et takistada sinna toidumoonu juurdevedu. Seejärel pidi sõjavägi minema Pähkinalinnale alla ja ka seal ehitama puukindluse, et Rootsi võiks vähemalt pidada oma käes Neeva jõest põhjapoolse ala. Kui ülemjuhataja Käkisalmit alt tulles ei suuda pii-

Kaitseminister A. Kerem 1. soomusrongi rügemendis 19. oktoobril 1931. a.

Peamise tähelepanu Kaitseminister pööras soomusrongi löögiosadega ja rügemendi ruumidega tutvumisele. Käesoleval pildil härra minister rügemendi ohvitseridega soomusrongi suurtüki-platvormi vaatlemisel.



Paremalt: Rüügüli abi kol.-ltm. K. Grauen, rüügü kt. kolonel P. Triik, Kaitseminister A. Kerem, soomusrongi „Kaptan Irv“ ülem major P. Villemi.

rata Pähkinalinna, pidi ta tegema sillad üle jõe ning tegema sõjaväe moonastamiseks retke Novgorodi suunas või kuskile mujale. Kui aga märgata on vaenlase nõrkust, või, et ta on sunnitud võitlema poolakate vastu, pidi mindama Novgorodini ja püütama seda vallutada. Kui võrrelda kuninga käsku uuele ülemjuhatajale tema käskudega eelmisel aastal Hornile, näeme, et kuningas oli läinud palju ettevaatlikumaks.

Vägede koondumine retkeks Käkisalmi vastu teostus Viiburis. 1580. a. sügisel oli seal koos 1538 ratsaväelast, 163 aadliratsaväelast, 122 kahurväelast, 237 laevameest ja 12 jalaväelipkonda, kokku umbes 5000 meest; umbes pooled jalaväelastest olid soomlased. Peale selle oli koos ka talupoegade tarivägi. Peale vajalikke ettevalmistusi, makstes sõjameestele palka jne. läks Pontus de la Gardie Viiburist edasi Käkisalmi alla, kuhu saabus 26. okt. Käkisalmi kindlus asetses Vuoksijõe saarel ja oli ümbritsetud müüri ja; linn oli teisel saarel. Tolleaegsete mõistete järgi oli Käkisalmi kindel linnus. Suureks takistuseks piirajate oli veevool. Peale plaanikindlaid ettevalmistusi algas pommitamine kuumaks

tehtud raudkuulidega 4. nov. See abinõu osutus tõhusaks. Pea oli linn tulemeres ja kaitsjatel jäi järgi kapituleerimine. Nii oli Käkisalmi juba 5. nov. rootslaste käes. See oli suur samm edasi Rootsi idapiiri kaitsmisel Vene rüüsteretkede vastu, — alatasa oli olnud Käkisalmi Vene rüüsteretkedele Rootsi alale kindlaks tugipunktiks, pealegi oli sellega astunud samm Karjala ühendamiseks muu Soome ja Soome piir edasi nihutatud Laadoga järve suunas.

Küsida tuleb, millega seletada peamiselt seekordset Rootsi kiiret võitu. Terve operatsiooni peale oli kulunud vaevalt 14 päeva. Asjaolusid lähemalt kaaludes näeme, et see on oluliselt seletatav kiiruse ja jõuga, millega ülemjuhataja suutis offensiivi teostada, ja peale selle veel hoolika ettevalmistusega. Kuid Käkisalmi vallutamisega piirdus seekordne offensiiv, selle jätkamiseks puudus jõud. Offensiivi jätkamiseks asetati vägi 6 nädalaks puhkusele Savo ja Viiburi lääni. Nüüd algasid otsekohe ettevalmistused talveretkeks. Selleks vajalikud lambanahad, kindad jne. sõjameeste katmiseks nõuti Soomest. Järgmine retk pidi toimuma venelaste vastu Eesti alal. Veebruarikuu esimestel päevadel läks de la Gar-

die Viiburist edasi, seekord kaasas 3000—4000 meest ja kerged kahurid. Allpealikutena teotsesid Herman Fleming, Karl Horn, Arnid Tavast ja Arved Stålar — kõik Soome mehed. Mindi üle kinnikülmunud Soome lahe kompassi juhatusel. Tuldi maale Ingeris Kolkapääs. Siit saatis ülemjuhataja väed Rakvere alla, ise läks Tallinna raskete kahurite järgi. Rakvere all teotses ta samuti kui Käkisalml all, lastes Soomest kaasatoodud välikahurite tulikuulidega puust linna kindlustused põlema. Terve eeslinn põles maha, kaitsjad tõmbusid orduaegsesse lossi. Peale raskete kahurite saabumist pommitati selle müüre ja 4. märtsil 1581 kapituleerus see. Paar päeva hiljem kapituleerus ka Toolse. Selle järele viidi osa väest Soome, osa aga jäeti garnisonina vallutatud kindlustesse. Ka nüüd oli saavutatud kiire võit ja Venē teotsemisbaas oli Rootsi aladelt eemale nihutatud. Muidugi, tiivustatud de la Gardie õnnestunud sõjategevusest, kavatses kuningas jälle ette võtta Novgorodi vallutamist. Kui aga saadi teada, et poolakad valmistuvat Pihkva, Narva ja teiste Vene käes olevate kindluste vallutamisele, sai peaeesmärgiks Narva vallutamine.

Narva retke valmistati ette suure hoolega. Varasuvel viibis Pontus Rootsis, et isiklikult valvata eelseisva sõjaretke ettevalmistuste järgi, et sõjaväed ja toitained transporteeritaks Rootsist õigel ajal Tallinna. Suvel, kui olid käimas ettevalmistused Narva retkeks, olid teoksil ka hoolsad ettevalmistused selleks, et võtta vaenlaselt tagasi varem nende kätte läinud kindlusi Lääne- ja Järvamaal.

Narva retke teostamise pärast oli Pontusel nõupidamine temale alluvate pealikutega Helsingis. Tema plaan oli, et laevastik, mis ka kuulus tema ülemjuhatusse alla, võtaks Soomest peale väeosad ja kahurid, viiks need otsekohe Narva alla, kuhu pidid tulema ka Tallinnast saadetavad väed. Retke tagajärjekuseks mõjus see väga kaasa, et ülepealikul õnnestus kokku saada niipalju moonat, et 24 toitmoonaga lastitud laeva võisid sõjalaevastikuga kaasa minna. Saabudes Tallinna, laskis de la Gardie otsekohe tugevamaks teha Haapsalut piiravat väge ja pea langeski see rootslaste kätte, kuna juba varem rootslased olid vallutanud Lihula ja Kolovere. Nii oli Narva retkeks ka seljatagune kindlustatud, seda enam, et Paide oli eraldatud piirava Rootsi väega. Peale ettevalmistusi algas Pontus de la Gardie Tallinnas oleva väega edasiminekut. Kõige pealt Narva

alla saabusid need väeosad, mis tulid Soomest Herman Flemingu ja Arved Tavasti juhatusel. Need maabusid Narva jõe suudmel ja tegid algust kaitsevallide ja kraavide ehitamisega Narva ümber. 26. aug. saabus ise Pontus de la Gardie Tallinnast. Narvat piiramas oli umbes 10.000 meest — 8 ratsaja ja 16 jalaväe lipkonda ja 138 kahurväelast 24 raske- ja 18 kerge välikahuriga. Mehi oli seega arvult sama palju kui kaks aastat varem Hornilgi, kuid, nagu nägime, ei saabunud siis kahurvägi, nüüd oli aga see õigel ajal päral, ja õige arvurikkalt, ja sel oligi otsustav tähtsus.

Enamik väest asetsetes Eestimaapoolsel küljel, ida poole asetati ainult 60 ratsaväelast ja 4 lipkonda Herman Flemingu juhatusel. Kui rasked kahurid olid asetatud paigale, algas 4. sept. Narva laskmine korraga kolmelt poolt. Laskmine kestis lakamatult 2 ööd-päeva, mille tulemuseks olid avarad lävid müürides. Pontus de la Gardie nõudis linnalt kapituleerimist. Saades keelduva vastuse, algas 6. sept. tormijooks, mille tulemuseks oli linna ja lossi vallutamine. Tormijooksu tagajärjed olid väga verised. Avaliku teadaandega oli ülemjuhataja lubanud 24 tunni jooksul rüüstada ja tulemuseks oli 7000 inimese surmamine; nende hulgas 2000 streeletsit ja 300 bojaari, peale selle naisi ning lapsi²⁷⁾. Tsiviilisikute tapmine tundub toorena, kuid siiski toleaegsetes oludes arusaadavana. Venelaste sõdimisviis oli üldse olnud ääretu ebanimlik ja seda korduvalt. See tekitas ääretu viha ja kättemaksu iha rootslastes, millega on seletatav ka massiline tapmine Narvas.

Narva vallutamise oli saavutatud suur ja tähtis võit. Aastaid kestnud püüe vallutada Narvat oli nüüd siiski lõplikult õnnestunud. Selle järele vallutas Pontus de la Gardie Ivangorodi, Jamburgi ja Kaporje, mille garnisonid muidugi ei julenud peale Narva sündmusi avaldada vastupanu.

Pontus de la Gardie hindas oma saavutisi täiesti õigelt, kui ta kirjutas hertsog Karlile, et nüüd on võimalik vabaliiklemine Narva, Käkisalml ja Viiburi vahel. Kuninga kavatsus oli peale viimaseid võitused oluliselt teostunud, Rootsi valdas nüüd Soome lahe randa ja Vene oli peaaegu merest lõigatud.

Kui de la Gardie oli mehitanud Ingeri kindlused tugevate garnisonidega, pöördus ta järelejäänud väega Tallinna. Juba peale Jamburgi vallutamist oli ta saatnud Yrjö

²⁷⁾ Tawaststjerna, I, lk. 319.

Boije 2 lipkonna jalaväelastega Paidet piiravale väele abiks. Selle saabumisel tehti seal samasugused jooksukraavid kui Narva juures ja pea oli garnisoni vastupanu, mis ka tugevasti näljast kannatas, murtud. Pontus de la Gardie jõudis ise Ingerist Tallinna novembrikuus. Sõjategevuse tulemus oli Eesti alale olulise tähtsusega. Põhja-Eesti oli nüüd täiesti Rootsi võimuses, piir oli viidud Narva jõeni, s. o. loomuliku kaitsejooneni; pealegi oli Ingeri, peale Pähkinalinna piirkonna, Rootsi käes, mis veel enam Põhja-Eesti kaitsmist Vene suunas hõlbustas. Tähtis oleks olnud muidugi Neeva jõe liini täielik valdamine — see küsimus huvitaski, nagu pea näeme, kuningat Johani ja Rootsi sõjaülemust —, sest Neeva liin oli olnud venelastele baasiks Soome vastu ettevõetavates retkedes. 1581—82 tehtigi talvel ettevalmistusi retkeks Pähkinalinna vastu. Retk pidi korraga teostatama Eestist ja Soomest, viimastest toetudes Viiburile. Oma asendi tõttu — see kindlus asetses Neeva jõe saarel Laadoga järve läheduses, — ta omas soodsa taktikalise ja strateegilise tähtsuse. Kindluse müüre ümbritses Neeva jõe vesi ja kindluse müüride all leidsid kaitset ka väiksemad veesõidukid, mis liiklesid Laadogalt piki Neevat Soome lahte, et rüüstata Soome randa. Peale selle võidi siit ilma suuremate raskusteta ära löigata maa kaudu side Narvast Viiburi.

Kuningas oli lubanud saata de la Gardie'le sõjaretkeks 1582. a. uusi vägesid, nii et terve vägi pidi kujunema tublisti tugevaks kui eelmisel aastal. Nagu eelmisel aastal, nii läks ka sel suvel de la Gardie ise ettevalmistuste kiirustamiseks Rootsi. Kuid maa oli eelmise sõja läbi tublisti vaesunud, nii et ei suudetud kokku saada vajalikku proviant. Tawaststjerna uurimuse järgi pidi Pähkinalinna piiramisel arvatavasti koos olema 10 ratsaväe- ja 21 jalaväelipkonda²⁸⁾. Seega siis enam lipkondi kui Narva piiramisel 1581. a., ja palju enam kui Käkisalme vallutamisel 1580. a. Selle järgi pole aga kerge kindlaks teha kui palju mehi tõepoolest koos oli, sest paljudes Rootsi jalaväelipkondades oli mehi vähem kui pidi olema normaalkoosseisu järgi²⁹⁾. Rootsi uurija Petri järgi võib arvata, et koos võis olla umbes 10.000 meest³⁰⁾, nagu eelmisel aastal Narva juures. Enne kui de la Gardie ise Rootsist saabus, said Soome väepealikud käsu Pähkinalinna alla minekuks. Viiburist läks mere kaudu väeosaga Neeva jõe suudmele Arvid Tavast; samal ajal saabus sinna Viiburist, jällegi mere



Leifnant Johannes Rebas †

16. okt. s. a. sai õnnetu juhuse, käsigranaadi enneaegse plahvatuse läbi raskesti haavata leitnant Johannes Rebas (sünd. 10. 11. 1896) ja suri järgmisel päeval meelemärgkusele tulemata Kaitseväe haiglas.

Olles saanud erilise ettevalmistuse Kv. Tehnika koolis ja teenides Merekindlustes 1923. a. alates, oli leitn. Rebas Merekindlustele väga väärtuslik ohvitser, eriti oma erialal, s. o. elektri alal.

Iseloomult vaikne, tasane ja heasüdamlik oli ta heaks sõbraks kõigile Merekindluste ohvitseridele.

Puhka rahus!

Sa langesid teenistuses kodumaa eest, olgu Sulle kerge tema muld!

kaudu, Arvid Stålarms ratsa- ja jalaväeosadega. Hiljem tulid väeosadega Klaus ja Herman Fleming. Kuid ka mitte veel siis, kui mainitud väeosad olid saabunud, ei asunud pealetungile, vaid lisaväge oodates, jäädid esialgu peatuma Neeva jõe suudmele. Alles siis, kui saabus veel see ja ka kahurvägi, mindi Pähkinalinna juurde, jõudes sinna 11. septembril. Nüüd algas piiramine; kuid kindlust ei lastud veel, oodati ülemjuhatajat ja uusi väeosasid. Kindlus oli tugev ja vastupanuvõimeline, kuigi seal kahureid oli vähe. Linnakaitsjate arv pole kindlasti teada. Alul oli piiratuil vaba pääs

²⁸⁾ Tawaststjerna, I, lk. 368.

²⁹⁾ Ibidem, lk. 269—270. Soomlasi oli 3 ratsaväe- ja 6 jalaväelipkonda.

³⁰⁾ Petri, lk. 249.

Laadoga järvele, kust nad said sõjatarbeid ja toiduaineid. Kui aga saabus sinna ka admiral Juusten Käkisalmit kuuest laevast koosneva laevastikuga, tõmbusid vene lodjad kindluse müüride varju. Mungasaarele asetati 24 piiramismortiiri ja Äyräpää (Soome) poolele 4 poolputkast. Siis jäädigi jälle ootama. Tuli puudus toitainetest; laagris tekkisid haigused. Nüüd nõudis sõjavägi Herman Flemingult ise pommitamise algust. See algaski 6. oktoobril, kestes 2 päeva ja sünnitas kindluses suuri kahjusid, — Mungasaare vastu tekkis läänepoolses müüris suur lävi. See kasutati tormijooksuks ja saadigi kätte üks kindluse tornidest. Sinna saadeti kaks lipkonda, kuid need ei suutnud seal jääda peatuma, sest käre veevool segas kiiret abivägede juurdetulekut ja pealetungijad pidid kindlusest lahkuma, kui venelased tegid vastupealetungi.

Piiratuile oli suureks toeks, kui nad said 14. okt. abiväge — 500 streeletsit 80 lodjal. 15. okt. saabus de la Gardie ise, leides väe viletsas seisukorras. Pärast ebaõnnestunud tormijooksu oli ka distsipliin väes tugevasti langenud. Et seisukorda kuidagi päästa, tuli toimida kiiresti: võeti ette tormijooks 18. okt. Kuid ka see löödi tagasi. Nüüd oli piirava väe seisukord raske. Asjatult oodati elatustarbeid ja riideid, millest oli suur puudus. Tagajärjeks oli, et de la Gardie pidi loobuma piiramisest, lahkudes 7. nov. Pähkinalinna alt. Järelikult ebaõnnestus Pähkinalinna piiramine täiesti. Tähtsaim ebaõnnestumise põhjus oli moonapuudus. Et seda ei saadud vajalikul hulgal kokku, osutub just sellele, et pikema aja jooksul kestnud sõjad olid põhjalikult väsitanud Soome ja Rootsi, eriti nüüd just esimese. Pähkinalinna vallutamise ebaõnnestumisel oli suur sõjaline tähtsus, sest selle punkti valdamine oleks Rootsile taganud täiesti segamatu sideme maa kaudu Eesti alalt Soome.

Nüüd jäi järele otsida rahu. De la Gardie soovitas kuningale sõlmida Vene-ga rahu. Kuningas aga soovis siiski enne seda kindlustada Neeva liinil oma seisukohata ja käskis korduvalt de la Gardie'd ehitada kindlust, kas Pähkinalinna piirkonnas või Neevalinna juures. Neid kärke ei viidud siiski täide. Selle asemel soovis terve rida sõjajülematest, et sõlmitaks rahu. Ka Rootsis eneses tulid rahusoovid ikka enam ja enam kuuldavale. Lõpuks pidi kuningas neile vastu tulema. Ta volitas Pontus de la Gardie'd pidama rahuläbirääkimisi. Rahu sõlmiti 1583. a. Pljussa jõe suudmes

kolmeks aastaks, mille järgi Rootsile jäi tervelt Eestimaa, Ingeris vallutatud Ingeri kindlused ja Soomes Käkisalmit lään. Tsaar, kes nägi, et rahu Poolaga ei toonud kaasa võimalusi tugevamaks ülesastumiseks Rootsi vastu, nagu ta oli lootnud, oli ka nüüd olnud rahule kalduv. Kaasa mõjus muidugi lõunas tatarlaste käitumine ja mässud oma alamate keskel. Kuid kindel, seni võrdlemisi vähe alla kriipsutatav tõsiasi on just see, et pikk, 25-aastane võitlus orduriigi pärandi pärast Poola ja Rootsi oli Vene väga ära väsitanud. Barbarne, nõrga väljaõppega sõjavägi oli nõudnud palju ohvreid ja raha; see oli vaese ja vähearenenud maa natsionaal-majanduslikke jõude üleliia pingutanud. Just sõda Liivimaa pärast oli mõjustanud Venes suuri sotsiaalseid muutatusi³¹⁾. Eriti rasked olid muidugi olnud sõja viimased aastad, alates 1579. a., kui peale Danzigi allaheitmist Poola kuningas Stefan Batory algas Vene vastu suurte jõududega plaanikindlat ja tagajärjekat sõda³²⁾. Tubli väepealik Batory vallutas 26. aug. 1579. a. Polotski, tugeva Vene kindluse Väina jõe ääres, järgmisel aastal võttis Velikie Luki j. t. ja 1581. a. sügisel algas ta Pihkva piiramist. Just sõda Batoryga oli näidanud Vene sõjaväe mannetust. *Ivan ei lähe tähtsale Polotski kindlusele appi, sest ta ei usalda avalikku lahingut*³³⁾. Vene sõjavägi on küll võrreldes vaenlastega arvulises ülekaalus, kuid sel puudub võime ja oskus offensiivseks talituseks. Selle asemel, et pealetungiva Poola kuninga vastu kokku tõmmata vägesid, jätab ta need laiali kordongitaoliselt üksikutesse kindlustesse, andes seega pealetungijale vaba opereerimisvõimaluse. Seetõttu kujuneski Poola—Vene (nagu ka Rootsi—Vene) sõda esijoonel kindluste sõjakaks. Piiratakse ja kaitstakse kindlusi, kuna välilahinguid vähe lüüakse. Ajastul 1570—1582 on ainult 2 mainimisväärset välilahingut, Kolovere juures 1573 ja Vönnu juures 1578; mõlemal korral saab arvurikkam Vene vägi täiesti lüüa.

Õnnetu sõda Poolaga sunnib Venet otsima Poolaga rahu, mis saadaksegi 1582. a. alul. Rahu tulemuseks oli venelaste väljatõrjumine Lõuna-Eestist ja Põhja-Lätist.

³¹⁾ Vt. teos Генрих Штаден, О Москве Ивана Грозного (Ленинград 1925). I. Polosini poolt koostatud sissejuhatust (lk. 39 j. j.).

³²⁾ Kõige üksikasjalikumaks uurimuseks Stefan Batory vene-vastase sõjategevuse kohta on V. Novodvorski teos: „Борьба за Ливонию между Москвою и рьчью Поснолитю (1904).

³³⁾ E. Kuussaari, Venäläisten sotataito I, Helsingissä, lk. 141.

Muudatusi kaitseväe esinduses.



Kol.-leitn. Johan Raud
Kaitseväe esindaja Poolas.

Endine kaitseväe esindaja Moskvas.



Kol.-leitn. Jaan Kurvits
Kaitseväe uus esindaja N.-Venes.

Batory oli vabastanud Liivimaa venelaste käest, Liivimaad ümber haarates, sõdades Vene omal alal, mis seni polnud sõjast laastatud. Tugev pinge Poola poolt oli muidugi hõlbustanud tugevasti sõjategevust rootslastele. Rootslastele muutus sõda venelaste vastu, nagu nägime, tulemusrikkaks alles 1580. a., kui Rootsi sõjajõudusid suurema oskusega osava väepealiku poolt juhiti. Õpetuseks oli ka olnud eelnev aeg. Kui varem operatsioonid olid koguni puudulikult ette valmistatud ja mitmed retked puuduliku moonastamise tõttu ebaõnnestunud, siis tuli muutus 1580. a. kus Pontus de la Gardie valmistab nii Käkisalme (1580) kui ka Narvavastase (1581) retke väga hoolikalt ette, nii et vägedel ei puudunud moon ja kahurid olid ikka õigel ajal paigal. Viimaste tähtsus piiramisel oli ikka kasvanud. Ka näib Pontus de la Gardie kodus olnud olevat kindluste piiramisel. Käkisalme, Rakvere ja Narva piiramine toimusid tolleaegsetes oludes õige kiiresti ja tagajärjekalt. Piiramisel tarvitas ta tehnika uuemaid saavutusi tulirelvade alal. Samuti kasutas ta osavasti välikindlustusi tormijooksu teostamiseks. Kui võrrelda võitlevate poolte, nii Vene kui ka Poola, Vene ja Rootsi vägede võitluskõllikkust eriti võitluse lõppfaasil (1579—

1582), näeme, et Poola kui ka Rootsi sõjavägi seisis tasemelt Vene omast kõrgemal. Parem oli ka juhtimine — nii Poola kui ka Rootsi vägede ülemjuhatus seisis kogunud ja andekate juhtide kätes, kuna Vene väes nimetamisväärset juhitud puudusid. Vene sõjavägi oli just europaseerumas. Kuid see ei sündinud ühtlaselt. Vene sõjaväes toimus küll tunduv areng pärast Rootsi—Vene sõda Gustav Vaasa ajal. Veel Ivan Julma ajal moodustus enam-vähem Lääne-Euroopalaadiline regulaarne jalaväe liik — streeletsid. Streeletsidel relvadeks olid tulirelvad, saabel ja pikavarreline sõjakirves. Mehed olid jaotatud 500-mehelisse seostesse, mida nimetati sotnjateks³⁴). Regulaarsete väeosade kõrval kasutati irregulaarseid väeosasid, nagu aadliratsaväge, kasakaid jne. Ka välismaalasi oli vene teenistuses, enamasti tehnikutena ja kahurväelastena. Nagu Vene—Liivimaa sõjad ja Liivimaa tolleaegsed allikad näitavad, ei seisnud distsipliin ja väljaõpe Vene väes kuigi kõrgel. Vene väe tublidus välilahingus oli koguni väike. Pealegi oli lahingutaktika täiesti defensiivne. Lahingukäigu ajal ei osatud kõiki käepärast ole-

³⁴) Д. Θ. Масловский. Записки по истории военного искусства въ Россіи. I. С.-Петербургъ 1891, лhk. 11.

vaid jõudusid otstarbekohaselt ära kasutada³⁵). Nagu ka käesolevas artiklis kirjeldatud venelaste kindluste piiramised näitavad, polnud ka küllalt edenenud nende piiramiskunst. Suuremat võimet avaldasid nad kindluste kaitsmisel. Võime, mille poolest aga Vene sõjavägi sõjaretkedel silma paistis, oli see, et ta hirmsasti maad laastas ja inimesi tappis. Säärase barbarse talitamisega saavutati vastase baasi hävitamine. Nii oligi Vene-Liivimaa sõja aegu Johan III ajal Eestimaa ja Liivimaa, eriti esimene, täiesti laastatud, nii et siinsete rессурssidega polnud võimalik ka võrdlemisi väikesearvulisi välivägesid moonastada, vaid Rootsi ja Soome pidid oluliselt kaasa aitama. Tõsiasi on ka see, et barbarse sõdimisviisiga venelased terroriseerisid maa tsiviilrahva, sünnitades pealetungidel paanilise meeolu. Muidugi sai sellest puudutatud sõjavägi. Sageli mõjuvad kaasa just kuuldused ja teadmine pealetungiva Vene sõjaväe suurest arvust. Seda asjaolu on venelased siis ja ka hiljemgi kasutanud, et vastastes vastupanu meeolu langetada.

Olen eelmises peamiselt silmas pidanud just neid sõjalisi operatsioone, millel on olnud tähtsust operatiivses mõttes, mitte aga tavalisi partisanide rüüsteretki. Olgu siiski siin seegi mainitud, et üsna sageli ka ettekaatsetud retkede ülesandeks oli rüüstamine, mitte aga välilahingute abil vaenlase elava jõu purustamine, kindluste vallutamine ja sel teel sõjaliste sihtide plaanikindel taotlemine.

Sõda, mis möllas 16. sajandi keskelt peale meie alal, kandis sageli sissisõja laadi. Käidi vastastiku teine teise alasid laastamas. Liivimaal eneses tekkis koguni eriline kutseline palgasõdurite väeosade liik, mis olles ühe või teise võitleva poole teenistuses, ei võtnud osa mitte ainult korrapärasest sõjategevusest, vaid olid õieti kaldunud ka omapead talitama — puht saagihimu rahustamiseks. Need olid nn. mõisamehed. Mõisameeste kontingent komplekteerus väga mitmesugustest kihtidest, aadlist ja mitteaadlist. Mõisameeste hulgas leidis endisi orduteenijaid, kes ordu kokkuvarisemisega jäänud teenistusetä ja pere-meheta, linnakodanikkude poegi jne. Sageli teetsid mõisamehed nagu röövlid, kuigi ei puudunud ka paremad elemendid nende hulgas. Nii kaua kui maksti palka, teenisid nad korralikult, selle ärajäämisel võisid nad aga üle minna vastase poole.

³⁵) Venelaste vähesest võimest lahingutelõmmisel vt. enne tsiteeritud Kuussaari teost.

Nagu marodöörid talitasid nad vaenlase ja omalgi maal, olles eriti suureks nuhtluseks talurahvale. Kaasaegsed allikad kubi-sevad säärastest mõisameeste vägivallategudest.

Peale mõisameeste tekkis Rootsi—Vene sõja aegu veel eriline partisaanide laadi meeskond, kelle talituseviis siiski moraalselt mõisameeste omast kõrgemal seisis. See tekkis Tallinnas ja oli suureks abiks Tallinna kaitsmisel 1577. a. Ivo Schenkenberg moodustas talupoegadest vahva jõugu, mille suurus piiramise ajal ulatus umbes 400 meheni. See meeskond sai ka korrapärase väljaõppe, nagu toleaeegsed palgasõdurid. Lühikese aja jooksul saavutas salk oma suure julgusega kuulsuse. Kroonik Russovi teatel kartnud ja vihanud venelased Schenkenbergi salka, kutsudes Schenkenbergi Hannibaliks. Just Schenkenbergi jõugu vahvus osutub sellele, kui võrt tarvilik oleks olnud juba tol ajal Eesti rahvuslikkude väeosade moodustamine, et Rootsi väeülemusel oleks käepärast olnud enam teotsemisvõimelisi väeosasid. Eriti oleks just nendega pidanud asendama suuri kulusid nõudvaid võõraid palgasõdureid, kelle võitlusetublidus osutus sageli väga küsitavaks, nagu mõisameeste ja Šoti palgasõdurite oma 1574. a. Palgasõdurite tähtsus langeski tublisti sõja lõpu poole ja neid püüti asendada peamiselt Rootsi ja Soome oma lipkondadega. Rootsi ja Soome väeosade osa Eesti ala vallutamisel ja kaitsmisel ongi olnud väga suur. Selle asjaolu allakriipsutamise ei pääse muidugi meie sõjaajalooline uurimine mööda.

Küsida tuleb muidugi ka kui suur oli Pljussa rahu tingimuste väärtus Rootsile tuleviku seisukohast. Eelpool on mainitud, et Pontus de la Gardie võidud (1581) aitasid venelasi täiesti välja suruda Põhja-Eesti alalt ja andsid Rootsile Ingeri peale Pähkinalinna. Seega oli siis see üsna suur saavutus, võrreldes eelmise ajastuga. Kuid tuleviku jaoks oli sellest veel vähe, — Soome ja Eesti alade strateegiline kaitse nõudis suuremaid tagatisi; see jäigi Rootsi valitsejate ülesandeks. Vene ei tunnustanud ka uusi piire. Põnev olukord Rootsis eneses ja Rootsi vahelkord võimudega mujal tingisid, et Rootsil sama sajandi lõpul läksid kaduma Ingeri ja Käkisalmla lään (viimane lõplikult Täyssina rahuga) ja Vene sirutas hoogsalt kätt Boris Godunovi aegu koguni Narva järgi. Alles segased ajad Venes andsid Rootsile idapiiri küsimuse lahendamiseks parema võimaluse, mille tulemuseks oli Stolbovi rahuga (1617) Käkiki-

salmi lääni ja Ingeri (nüüd ka Käkisalmi) Rootsi alla minek. Gustav Adolf, keda siis ootasid suuremad ja lähemad ülesanded mujal, rahuldus uue piiriga nii sõjalises kui majanduslikus suhtes. Kuid tema oma venestastest operatsioonidest (Pihkva piiramine 1615) näeme, et ta polnud siiski täiesti rahuldatud idapiiri küsimuse lahendamiseks. Selle nii tähtsa küsimuse lähem käsitlemine ei kuulu muidugi enam käesoleva teema piiresse.

Küsimus on veel selles, kuivõrt Rootsit rahuldab Johan III aegu piiride lahendamise küsimus Poolaga samal ajastul. Sapolje rahuga oli Ivan loobunud Liivimaast Poola kasuks. Batory nõudis energiliselt, et rootslased, kes teotsesid 1581. a. lõpul ja 1582. a. alul (seega enne Sapolje rahu) Pärnu ja Põltsamaa piirkonnas, venelaste vastu sõjategevuse lõpetaksid. Rootslased pididki sellega nõus olema. Selge on aga see, et puht maakaitse mõttes polnud sõjategevus Rootsile siin andnud siis loomulikke piire. Järelikult ka siin jäi soodsate piiride loomine tuleviku ülesandeks, ja nagu ajaloo käigust teame, sündis see alles Gustaf Adolphi aegu. Kuidas ja missuguste olukordade juures see sündis, see ei kuulu käesoleva kirjutise ülesannete hulka, nagu ka mitte seegi, kuidas Saaremaa ühendati Kolmekümneaastase sõja keerises muu Eestiga, ühenduses Rootsit Taani poolt ümbritseva rõnga surve vähendamiseks.

Puht rahvuslikust seisukohast vaadatuna ei saa selle ajastu sõjaliste saavutistega rahulduda, — Eesti ala kuulus kolme eripiirkonda, rahva üksikosi ähvardas üksteisest võõrdumine. Võõrdumist oleks süvendanud oluliselt tol ajal rahvaste ja üksikute inimeste elus nii mõõduandev eristumine usutunnistustes. Eesti rahvas oli aga rekato-liseerumas nimelt Liivimaal, kuna Põhja-Eestis süvendati protestantismi. Milline tähtsus sel oleks olnud eesti rahvale, märkame väga hästi Setumaa ajaloo ja suhtumisest muusse Eestisse. Ka Soomel on selles suhtes väga tõsised minevikukogemused Laadoga-äärsest Karjalast.

Kuigi Pontuse võidud ja Pljussa rahu ei andnud Eesti ala nii sõjalise kui ka rahvusliku kaitse mõttes kaugeltki soovitud tulemusi, on neil olnud suur ajalooline tähtsus ja nimelt, et sellega oli astutud endisega võrreldes suur samm edasi.

Meie praeguse aja inimesel on raske täiel määral taibata tolle aja inimese hingeelu, mida tingis meie ajast erinev olustik, eriti raske, painav sõjaõhustik ja sellega kordu-

valt kaasas käivad tõved. Inimelu oli olnud aastakümneid alalises hädaohus. Selles ajastus üleskasvav põlv pidi oluliselt muutuma oma hingelaadilt jne., võrreldes eelmise ajaga. Vanad harjumised ja mõisted kaotasid oma väärtuse, nagu ka endised väärtusemõistedki. Tuli elada alatasa sõjamõllus ja ainult tänapäevale, Rootsi ala eestlased olid sunnitud sõdima Vene ala eestlaste vastu, seega oli rahvas ise nagu mitmeks erikilluks purustatud. Vähe veel sellest. Kroonik Kelch teab veenvalt jutustada, kuidas mõisnik, endine härra, kes talupojast teadagi ei tahtnud, pidi hädavajalise ülalpidamise hankimiseks minema ühes talupoegadega röövima ja sageli just talupoja juhatusel. Viimane oli muidugi ajutine näht. Kui sõda vaikus, tekkis aegupidi jälle seisuslik vahemüür ja just 16. ja 17. sajandil tekkisid meie arvurikkad väikemõisad; talupoegade orjatöö määr aina kasvas ja kasvas.

Üsna arusaadav, et suure sündmustikuga ajastud võivad jätta inimeste ja rahvaste mälestistesse jälgi. Eesti ja Soome traditsioon osutab sellele, et ka eestlaste ja soomlaste mälestises on säilinud omamoodi see raske aeg ja et mõlemad rahvad on omamoodi tõlgitsenud Pontus de la Gardie suuri võite³⁶⁾. Nagu mälestuselõng näitab, seletati Pontuse võite üliinimlikkude jõududega. Sellest võiks nagu oletada, et tolle aja inimene oleks nagu pidanud peaaegu võimatuks sõjaviletsuste lakkamist inimlikkude jõudude mõjul. Vaenuvanke oli veerenud aastaid, oli põletanud ja rüüstanud külasid, mõisaid, tapetud ja piinatud inimesi, piiratud linnu. Kõigile sellele ei näinud tolle aja inimene lõppu. See tuli aga siiski, Pontuse kiired ja tagajärjekad võidud olid seda siiski võimaldanud. Nii jäi siis ka rahva mälestusse Pontuse kuhu hiiuna, kes varustatud üliinimliku jõutagavaraga. Ka Rootsi ajaloo püsibki Pontus de la Gardie isik esimese võimelise ja andeka väejuhi kujuna.

Käesoleva kirjutise ülesanne oleks ülal-esitatuga peajoontes lahendatud, muidugi leidub ajastu 1561—1583 meile veel palju tähtsaid probleeme, nagu eestlaste osavõtt tolleaegsest sõjategevusest, kuid selle jälgitamine jäägu erilise artikli ülesandeks.

³⁶⁾ Pontus de la Gardie isiku ja tegevuse püsimise üle Eesti rahva mälestises vt. lähemalt H. Sepa kirjutises „Suusõnalise ajaloolise traditsiooni iseloomust ja suusõnaline ajalooline traditsioon rootsi-aegseist ajaloolisist isikuist. Eesti Kirjandus 1923. a., lk. 108—112.

Ohvitseride iseseisvad õppetööd väeosades.

A. Traksmann.

Meie väeosades ohvitseride poolt iseseisvalt teostatavad õppetööd korraldatakse järgmiselt (JO ja JÕ § 153):

- ohvitseride isiklikud harjutused nende kehaliste võimete ja sõjaliste oskuste arendamiseks;
- loengud;
- praktilised õppetunnid;
- taktikalised õppused.

JO ja JÕ lähemalt käsitleb loengute ja praktiliste õppetundide korraldamist, kuna taktikaliste ülesannete lahendamise lähem käsitus on — vähemalt seniajani — jäänud vastavate ülemate korraldada.

Väeosades peetavaist loenguist ja praktilistest õppetundidest igal aastal diviisid ja neile vastavad koondised valivad välja parimad, mis saadetakse kavstaapi auhindade määramiseks. Kavstaabis nende tööde läbivaatamiseks ja hindamiseks igal aastal moodustatakse komisjon, kelle ettepanek kinnitatakse kavstabüli poolt. Selliselt töö on kestnud juba alates 1926. a. ja niiviisi talitati ka möödunud õppeaastal.

Milliseid tulemusi on andnud see töö ja kas ta on, vähemalt osalt, suutnud täita tema peale pandud lootusi?

Püüame selgusele jõuda selles küsimuses, vaadeldes lähemalt möödunud õppeaastal tehtud töid nende eesmärkide seisukohalt, mis ametlikult on üles seatud.

Meie põhiülesandeks on virgutada ohvitseri nende sõjaliste küsimuste põhjalikumale ja teadlikumale uurimisele, mille alal ta töötab. Olles teadlikud, et meie ohvitser peab omama küllalt avara üldise silmaringi, toonitame ometi, et kõige tähtsam sealjuures on siiski olla meister omal alal. Üldist silmaringi laiendatakse literatuuri lugemisega ja teiste inimeste ettekannete kuulamisega; mõjuvaim abinõu selleks on ekskursioonid, reisimine jne. Kuid — olla meister omal alal — see nõuab püsivat, pingutavat, isiklikku vaimlist tööd, mille tulemused sageli ei vasta sugugi sellele energia hulgale, mis sealjuures kulutatakse. Meister võib olla ikkagi omal alal. Kes palju haarab, ei suuda tõsiselt süveneda millegisse. Sellelt seisukohalt tuleb lugeda täiel määral õigustatuks seda üldist suunda,

millest on kinni peetud meie ohvitseride iseseisvate õppetööde korraldamisel.

On huvitav võrrelda näiteks meie ohvitseride ettekannete praeguseid nimisuid nendega, mis peetud 1921.—24. aastail. Vahe on silmnähtav. Suurtelt sõjaloolis-strateegilistelt probleemidelt, millega sageli tegelesid tol ajal koguni meie rühma- ja kompaniülemad, oleme suundunud meie tööalasse otseselt puutuvate küsimuste uurimisele, püüdes sealjuures alla kriipsutada selle uurimistöö praktilisi tulemusi. Sest on päevaselge, et iseseisvalt tõsiselt uurida võib ikkagi ainult neid küsimusi, milledes juhil on isiklikke kogemusi ja tähelepanekuid.

Käesoleval aastal diviisidest kavstaapi oli saadetud kaks loengut järgmistel teemadel:

- „Soomusrongi divisjoni side“;
- „Töökavad ja õppetöö teostamine kaitseväes.“

Need mõlemad loengud on autorite isiklike tähelepanekute ja kogemuste vilj, seega täiel määral iseseisvad uurimused. Selles peitubki nende tööde peamine väärtus. Komisjon, kes nimetatud tööd läbi vaatas, leidis, et autorid oma ülesanded olid võtnud tõsiselt ning püüdnud need lahendada oma parema arusaamise järgi. Keeleliselt tööd on kirjutatud täiesti korrektset. Esimene töö rohkesti illustreeritud skeemidega. Kõige selle tõttu mõlemad tööd tunnustati auhinnaväärilisteks ja määrati: töö „Soomusrongi divisjoni side“ autorile — auhind 100 kr.; töö „Töökavad ja õppetöö teostamine kaitseväes“ autorile — auhind 60 kr.

Jättes siinkohal lähemalt puudutamata esimese töö, tahaksin mõne sõnaga mainida teist tööd, sest et teema isendast on aktuaalse tähtsusega kaitseväes. Selle töö tugevaks küljeks on asjaolu, et autor julgesti ja asjatundlikult on asunud kriitiliselt hindama meie ametlike eeskirjade ja õppekavade nõudeid rivijuhtidelt koostatavate töökavade suhtes. Autoril tundub olevat küllalt isiklike praktilisi kogemusi, et põhjendada oma väiteid ja tõekspidamisi, mis enamikuil juhtudel on ka õnnestanud. Kuid sealjuures tahaksin esineda ühe soovivaldusega, mida tulevikus peaks silmas

peetama selliste tööde täitmisel, nimelt: hinnates ametlikke eeskirju ja õppekavasid, võtta neis leiduvaid määrusi rohkem sisuliselt kui vormiliselt. On küsimusi, mis eeskirjades ka vormilisest küljest on täpsalt lahendatud. Kuid töökavad küll kahtlemata nende küsimuste hulka ei kuulu sel väga lihtsal põhjusel, et ükski ametlik eeskiri ega juhend seniajani ei ole andnud mingeid siduvaid reegleid meie töökavade vormi, suuruse, mahu jne. kohta. Seepärast on vähemalt väga nõrgalt põhjendatud igasugused kalkulatsioonid kohtadel selle üle, kui palju on tarvis paberit niisuguste ja niisuguste töökavade koostamiseks. On tõsi, meie JO ja JÕ toob mõned näitlikud töökavad. Kuid juhendid kriipsutavad sealsamas alla, et need töökavad on toodud ainult näidete n a ning ei või olla seepärast mingiks šablooniks väeosades. § 94-a lisab koguni juure: „töökava redaktsioon olgu telegraafiline.“ On tõsiselt kahju, et, nagu näitab käsitletav uurimus, kohapeal juhendites toodud näited siiski on võetud šabloonidena ning nende varal püütakse sõnida vaimude vastu, mida olemaski ei peaks olema. Käesoleval aastal pataljoni ja kompani ülemate kursustel korraldatavatel praktilistel töödel õppetöö organiseerimise alal jõudsi me üksmeelselt selgusele, et kõigi ametlikkude nõuete järel koostatud töökavad mahuvad:

- patüli kava — ühe terve või poole kirjutusepogna ühele leheküljele;
- kompüli kava — poole kirjutusepogna ühele leheküljele;
- rühmüli kava — $\frac{1}{8}$ kirjutusepogna ühele leheküljele, millest osa, vastavalt teema iseloomule, võib ka tühjaks jääda.

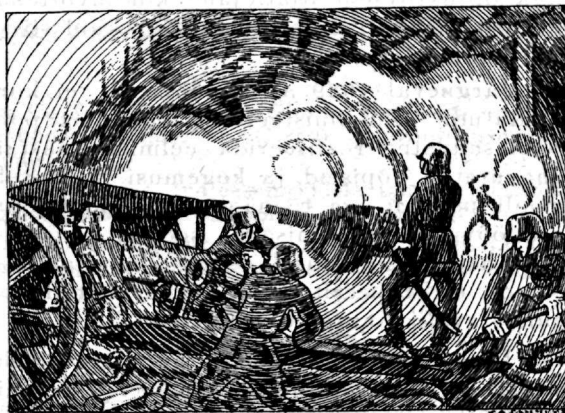
Kõikides kavades vormiline külg ja küsimuste paigutamise kord — täiesti asjaosalise juhi äranägemise järgi! Vilunud rühmüli töökavas eriti, ma nimetaksin selle juhi „meelespeaks“, mis sisaldab vaid neid küsimusi ja mõtteid, mille kohta kardetakse, et nad ununevad. Meie ametlikud nõuded, eriti pärast „Sisemäärustiku“ vastavate §§ muutumist, jätavad seega väga suure vabaduse rivijuhtidele sellekohta,

missugune peab töökava olema ja kuipalju seepärast võiks nõuda aega ta koostamine. Seda vabadust peaks kohapeal ära kasutatama, et kavade vormi ja mahu küsimused suruda täiel määral selle aja raamidesse, mida omatakse nende kavade koostamiseks.

Iseseisvate õppustena ohvitseride poolt antavad praktilised õppetunnid taotlevad sootu teistsugusi eesmärke kui loengud. Tähelepanu raskusepunkt siin sisulistelt küsimustelt kaldub meetodilisele küljele. Oma väga lühikese õppeaja tõttu oleme sunnitud suurt tähelepanu pöörama sellele, kuidas õpetada

Õppemeetodiliste küsimuste uurimise suhtes praktilised õppetunnid omavad suure tähtsuse. Käesoleval aastal kavstaapi oli saadetud 3-me praktilise õppetunni materjalid. Nad kõik tunnustati auhindu väärivaiks. kuid ühe eest jäeti auhind tegelikult välja andmata seetõttu, et vastavast diviisist töid oli esitatud rohkem.

Kokkuvõttes, möödunud õppeaastal ohvitseride iseseisvate õppetööde täitmisel väeosades tundub tõsiseid edusamme. Saavutatud tagajärjed on parimaks tagatisteks, et need tööd ka tulevikus arenevad edukalt. Kahjuks mitte kõik diviisid ja neile vastavad koondised ei saanud möödunud õppeaastal töid kavstaapi hindamiseks, tuues ette mitmeid põhjusi. Tulevikus kõigist takistustest kohapeal peaks üle saadama ning esitama töid kõigist vastavaist koondistest.



Briti õhmanöövrid.

A. Vernik.

1927—1930. a. manöövrite eesmärgid.

Briti õhujõud on ühes maapealsete õhukaitse vahendeiga sooritanud tähelepanuväärivaid manöövreid.

Aastail 1927 ja 1928 korraldatud manöövrite eesmärgi raskusepunkt lasus Londoni õhukaitse katsetamisel. Vastavalt eesmärgile moodustasid Briti õhukaitse juhatusele alluvad pommituslennuväe üksused kallaletungiva poole (vaenlase) ja samale juhatusele alluvad hävituslennuväe üksused juurdearvatud piiratud arv õhukaitse strtkv. patareisid, helgiheitjate kompaneid ja vabatahtlik õhuvaatluspostide organisatsioon (Observer Corps) — kaitsva poole.

Manöövrite lõppedes Õhuministerium ei teinud avalikkusele teatavaks sooritatud katsete tulemusi, mispärast ajakirjanduses puhkesid ebameeldivad vaieldused. Isegi arupärimised leidsid aset, sest manöövrite käigust paistis avalikule arvamisele, et Briti saarestiku, eriti aga Londoni õhukaitse ei suutnud vältida vaenulise poole õhuretkeid ja intensiivset õhupommitust.

Manöövrite organisatsiooni, poolte jõude vahetuse, materjalosa tehnilisi omadusi ja saavutatud õpiseid arvestades selgus aga objektiivsele vaatlejale kokkuvõttena, et Briti õhukaitse oli edukas, kuid siiski mitte küllaldane.

Järgneval 1929. a. manöövrid ei korraldatud. Õhuministerium teatas, et pole veel suudetud realiseerida eelmisel aastail saavutatud õpiseid ja kogemusi. Teiselt poolt paistab aga tõenäolisena oletus, et manöövrite ärajäämisega sooviti unustada ja lahendada eelmisel aastal ajakirjanduse kaudu elektriseeritud, palavaks köetud ja painev avaliku arvamise õhkkond.

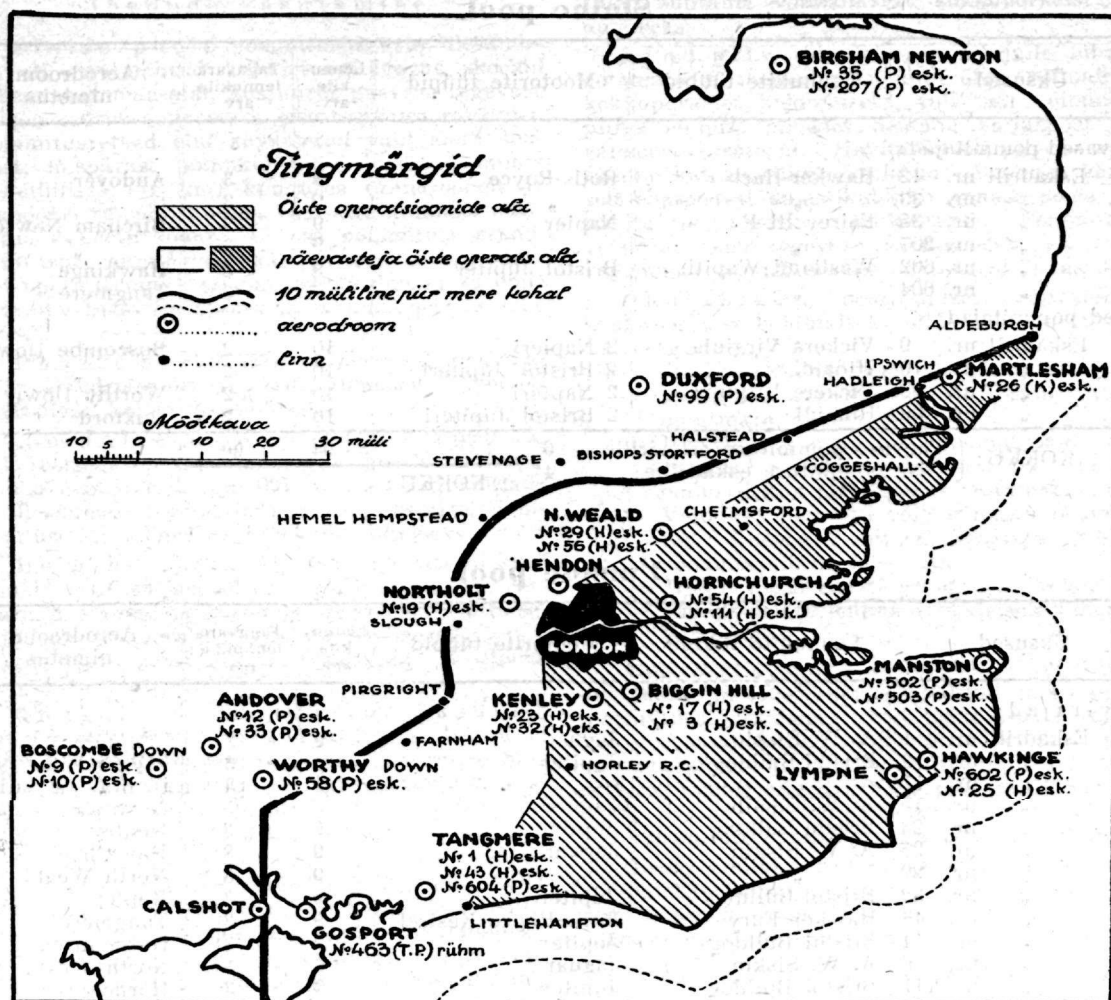
Kuid möödunud 1930. a. augustis leidsid aset eriti hästi ja suurejooneliselt organiseeritud manöövrid. Avaliku arvamise tähelepanu kõrvalejuhtimiseks oli loodud asumaaline olukord, kus kaks asumaadega suurriiki on omavahelises sõjas. Manöövrite eesmärk oli — katsetada niihästi õhukaitse kui ka õhujõudude pealetungi võimeid. Olukord jättis staapidele ja lennuüksusile laialdase tegevusevabaduse, kuid nõudis neilt kiiret otsustamist, nagu see vajalik tõelises

olukorras, eriti Briti ilmariigi asumaades teotsemisel. Riigi närvikava keskusele — Londonile kallaletungi ja selle kaitse küsimused sedapuhku katsetamist ei leidnud.

Ka nende manöövrite lõppedes Õhuministerium arusaadavalt põhjusil vaikis saavutatud tulemust. Manöövrite kestel Õhuministeriumilt avaldatud ametlikest „communiqué’dest“ aga selgus, et pealetungi põhimõttele rajatud lennudeväe üksuste teotsemisel oli rõhuvas enamuses juhtudel edu, kuna passiivse kaitse ülesandele teotsenud üksused said ebaedu osaliseks. Kiired päevased pommitajad tungisid tihtipeale kaitsevõist karistamatult läbi, kuna kaitseülesandele teotsenud hävitajad jäid neist kiiruselt tublisti maha. Punane pool, kes kõikide oletuste kohaselt pidi asuma kaitse seisukorda, saatis oma lennukid pommitama ja tulistama sinise poole lennualle ja baase. See ootamatus tekitas vastaspoolel ajutise segaduse. Seisukorra päästmiseks teotses siis sinine pool eriti intensiivselt pealetungi põhimõttel. Mõlemad pooled võtsid seega omaks pealetungi taktika, lootes rohkem edu vastasele kahju tekitamisest kui iseenesele kahjutegemise takistada püüdmisest.

Manöövrite tulemused ei üllatanud Õhuministeriumi: moodsate päevaste pommitajate tehnilised võimed ületasid hävitajate omi (horisontaalse kiiruse vahe umbes 20 miili tunnis esimeste kasuks) — see oli Õhuministeriumile juba ette teada. Taheti vaid jõuda selgusele nende taktikaliste omaduste suhtes tegelikule sõjalaolukorrale sarnanevaid manöövritingimusi. Peale nimetatud ja puhtväljaõppe eesmärkide taotlesid manöövrid ka kõrvalist ülesannet — näidata avalikule arvamisele sõjalennuasjanduse kiiret arengut, vajadust vananenud materjalosa uuendamiseks moodsate vahenditega ja ühtlasi mõjuvalt koputada riigi raha, majanduse ja politika juhtide südame tunnustusele, püüdes õigustada eelarve korras õhujõudude ja õhukaitse korraldamiseks tarvinevaid kolossaalseid summe.

Eesmärgid leidsid edukat rahuldamist.



OPERATSIOONIDE PIIRKONNA SKHEM BRITI ÕHUMANÖVREIL 1931 A.

1931. A. MANÖÖVRID.

Eesmärk.

Arvestades eelmiste aastate, eriti aga viimaste manöövrite kogemusi, korraldati käesoleva aasta manöövrid olukorras, kus pommitus- ja hävituslennukite omadused olid peaaegu võrdsed (peamiselt horisontaalse kiiruse suhtes).

Hävituslennuväe üksusi oli komplekteeritud moodsate hävitajatega, kuna kiirete päevaste pommitajate arvu oli märksa suurendatud. Samal ajal oli mitteregulaarsete (non-regular) lennuüksuste koosseisu, materjalosa ja väljaõppe standartiseerimisel jõutud rühkadele, et nad suutsid manöövritel teotseda rühma (flight), eskadriili (squadron) ja divisjoni (wing) koosseisus.

Nagu tavaliselt, kujunesid ka k. a. manöövrid rahuaegse väljaõppe tulemuste üldkontrolliks üksuste suhtes. Manöövrite olukord oli koostatud nii, et võimaldas Briti õhukaitse juhatale teemale alluvate üksuste operatiivsete võimete üksikasjaliku katsetamise ning territoriaal armee õhu-

kaitse formatsiooni ja õhuvaatluspostide organisatsiooni (Observer Corps) tegevuse kontrollimise.

Rööbiti mainitud eesmärkidele, taotleti puhttehnilise iseloomuga küsimuste katsetamist.

Sisult domineeriva eesmärgina esines Londoni õhukaitse korralduse kontrollimine ja õhujõudude strateegilise kasutamise uurimine.

Organisatsioon.

Manöövrite põhiidee loodud olukorra kohaselt väljendus selles, et Sinimaa (kontinentaal riik) on sõjas Punamaaga, mille pealinnaks on London. Sinimaa tungib peale, püüdes õhustpommitamisega paralüüsida vaenlase pealinna ja tähtsamate keskuste existentsi. Punamaa ülesandeks on kaitsta ennast õhukallal tungide vastu, pühendades erilist tähelepanu Londoni õhukaitsele.

Poolte jõud peegeldub alljärgnevas tabelis:

Sinine pool.

Üksused	Lennukite tüübid	Mootorite tüüpid	Lennukite arv	Tagavara lennukite arv	Aerodroomi nimetus
Päevased pommitajad:					
Eskadrill nr. 12	Hawker-Hart	Rolls-Royce	9	3	Andover
" nr. 33	"	"	9	3	"
" nr. 35	Fairey III F	Napier	9	3	Bircham Newton
" nr. 207	"	"	9	3	"
" nr. 602	Westland Wapiti	Bristol Jupiter	9	3	Hawkinge
" nr. 604	"	"	9	3	Tangmere
Õised pommitajad:					
Eskadrill nr. 9	Vickers Virginia	2 Napieri	10	2	Boscombe Down
" nr. 10	Hinaidi	2 Bristol Jupiteri	10	2	"
" nr. 58	Vickers Virginia	2 Napieri	10	2	Worthy Down
" nr. 99	Hinaidi	2 Bristol Jupiteri	10	2	Duxford
KOKKU: { Päevase pommituse eskadrille — 6			94	26	
{ Õise pommituse eskadrille — 4			KOKKU: 120		

Punane pool.

Üksused	Lennukite tüübid	Mootorite tüübid	Lennukite arv	Tagavara lennukite arv	Aerodroomi nimetus
Hävitajad:					
Eskadrill nr. 1	A. W. Siskin	Jaguar	9	3	Tangmere
" nr. 3	Bristol Bulldog	Jupiter	9	3	Biggin Hill
" nr. 17	"	"	9	3	"
" nr. 19	A. W. Siskin	Jaguar	9	3	Northolt
" nr. 23	Bristol Bulldog	Jupiter	9	3	Kenley
" nr. 25	A. W. Siskin	Jaguar	9	3	Hawkinge
" nr. 29	"	"	9	3	North Weald
" nr. 32	Bristol Bulldog	Jupiter	9	3	Kenley
" nr. 43	Hawker Fury	Rolls-Royce Kestrel	9	3	Tangmere
" nr. 54	Bristol Bulldog	Jupiter	9	3	Hornchurch
" nr. 56	A. W. Siskin	Jaguar	9	3	North Weald
" nr. 111	Bristol Bulldog	Jupiter	9	3	Hornchurch
KOKKU eskadrille — 12			108	36	
				KOKKU: 144	

Maapealsed õhukaitse üksused:

Nr. 1 helgiheitjate pataljon — asukohaga Warley's. Essex helgiheitjate grupp — Brentwood's, Kent ja Middlesex helgiheitjate grupp — Shorne's, nr. 27 helgiheitjate pataljon — Shoreham's, nr. 26 helgiheitjate pataljon — Seve-

noaks's, Surrey helgiheitjate grupp — Kenley aerodroomil, Tyne elektriinseneride üksus — Biggin Hill's ja õhuvaatluspostide ja side organisatsioon (Observer Corps) asukohaga kogu manöövri raioonis. Peale selle oli manöövrite juhatuse vahetus käsutuses niinimetatud „sõbralikude pommitajate üksused“.

„Sõbralikud pommitajad“.

Üksused	Lennukite tüübid	Mootorite tüübid	Lennukite arv	Tagavara lennukite arv	Aerodroomi nimetus
Koostöö eskadrill nr. 26 . . .	A. W. Atlas	Jaguar	9	3	Martlesham-Heath
Torpeedo-pommituserühm nr. 463	Blackburn Dart	Napier	3	1	Gosport
Pommituse eskadrill nr. 502 .	Hyderabad	2 Napieri	10	2	Manston
Pommituse eskadrill nr. 503 .	"	"	10	2	"
KOKKU: { Koostöö eskadrille . . . — 1			32	8	
{ Torpeedo-pommituse rühmi — 1			KOKKU: 40		
{ Pommituse eskadrille . . . — 2					

Esimesed kaks üksust teotsesid päeval, kaks viimast — öösel.

Jõudude kasutamine.

Sinise poole pommitusüksuste ülesandena oli ette nähtud kallaletungitegevus skeemil tähendatud maa-alal, kusjuures päevase tegevuse raioon osutus suuremaks öise tegevuse raioonist. Pommitusretked olid kavatsatud vaid mere suunast, mispärast lennukid pidid lendama umbes 10-miililises (16 km) kauguses rannajoonelt ja manöövri raiooni ilmuma vaid ette kindlaks määratud esemete kohal. Et osa pommituse eskadrille asus rannajoonelt kaugel, siis oli neil lubatud operatsioonide raiooni kohale ilmuda ka enne ametliku tegevuse algust ja lahkuda pärast selle lõppu.

Punase poole üksused teotsesid oma alalisilt aerodroomelt, püüdes peamiselt Londoni kõikkülgse kaitse teostamiseks.

„Sõbralikud pommitajad“ võisid vabalt teotseda operatsioonide raioonis, leides kasutamist manöövri käigust olenevate lisaolukordade ja ülesannete kujundamiseks ning peamiselt õhuvaatluse- ja sidevõrgu töö kontrollimiseks.

Helgiheitjate üksused teotsesid suuremalt osalt väljaspool oma alalisi asukohti, eesmärgiga — omada kogemusi ülesannete täitmisel sõjalisele olukorrale sarnlevais tingimuses. Nr. 1 helgiheitjate pataljon oli määratud koostööks hävituselennukitega.

Õhukaitse suurtükiväe üksused, viibides poligoonel, manöövrist tegelikult osa ei võtnud. Kuid nende positsioonid operatsioonide raioonis olid fiktiivsed ja vahekohtunikud olid kohustatud nende ettekujutatavat tuld arvestama pommitusretkete tulemuste hinnangul.

Õhuvaatluspostide ja side organisatsioon oli tegevuses 20. ja 22. juulil kella 1800—2359 ja 21./22. juuli ööl kella 1800—0400. Õhuvaatluspostid, koosnedes erilise väljaõppega vaatlajaist, olid asetatud peamiselt rannikul ja olid telefonilises ühenduses punase poole juhataste staabiga. Vaenulise poole pommitajate ilmumise ja lennusuunast õhuvaatluspostid informeerisid pidevalt staapi, kes siis alarmeris oma kaitseüksused ohtlikus piirkonnas.

Tehnilised tingimused.

Sõjalisele olukorrale võimalikult lähedase ja sarnleva olukorra loomiseks, samal ajal aga ka osavõtva meeskondade ja kohalike elanike julgeoleku tagamiseks oli pandud maksma rida tehnilisi norme vastavate instruksioonide ja juhendite näol.

Lennukid ei tohtinud Londoni keskkohal ja sellest 10-miililisel (umbes 16 km) raadiusel lennata madalamal 5000 jalga (umbes 1600 m). Õhuoperatsioonide sooritamise kõrgus väljaspool nimetatud raiooni võis kõitkuda 2000 j. (600 m) ja 16.000 j. (5300 m) vahel. Neid norme võis vajaduse korral muuta vaid manöövri juhatus. Kõigil hävitajail oli lubatud õistel operatsioonel kasutada navigatsiooni tulesid, kuna aga õised pommitajad võisid nimetatud tulesid kasutada vaid madalamal 5000 j. (1600 m) lennates. Lennates ülesand sooritamisele kõrgemal 5000 j., pidid pommitajad olema valgustamata. Kuid pärast ülesande täitmist oli ka neil navigatsiooni tulede kasutamine lubatud. Kustutatud tuledega lendav pommitaja, nähes lähenevaid hävitajaid, pidi aga

tuled süütama võimalikke kokkupõrkeist hoidumiseks.

Lend pilvedes oli pommitajaile lubatud ootamatuste taotlemiseks, kuid õhus võimalike kokkupõrkeist hoidumiseks, tuli neil võimaluste piires lennust pilvedes hoiduda väljaspool operatsioonide raiooni. Hävitajail oli pilvede kasutamine kategooriliselt keelatud. Lennuks äärmiselt ebasoodsal ilmastikul pidi punase poole juht hävitajate tegevuse katkestama. Pommitajad võisid aga oma tegevust jätkata peamiselt lennukogemuste omandamiseks ebasoodsal ilmastikul.

Õhulahingu sooritamisel võimalike kokkupõrkeist hoidumiseks olid maksvad järgmised reeglid:

- Pommitusformatsioon või lennuk, olles rünnatud hävitajaist, jätkab lendu kurssi muutmata.
- Hävitajad, rünnates pommitajaid eest, annavad viimaseile varakult teed ja võimalusi lennu jätkamiseks muutmata kursil.
- Vaid üks hävitaja võib rünnata pommitajat. Üheaegne mitme hävitaja rünnak pommitajale on keelatud.
- Mingil juhul ega tingimisel ei lähene vaenuliste poole lennukid üksteisele lähemale 100 yardi.

Pommituse märkimiseks oli Londonis eneses ja selle ümbruses valitud rida esemeid pommitusobjektidena. Osal neist asusid raadiovastuvõtuseadeldisega varustatud pimikud pommitustulemuste ja täpsuse kontrollimiseks. Pommitaja, jõudes märgi kohale, pidi raadioteel teatama numbri ja markeerima pommide vabastamist lennukilt kokkulepitud raadiosignaali.

Ühelgi lennukil polnud lubatud kaasa võtta lahinglaskemoona ja pomme. Päevased pommitajad teotsesid täiele lahingkoormatusele võrduva õppepommide arvuga.

Ilmastiku andmed operatsioonide raiooni suhtes teatati Õhuministeeriumist iga päev:

- kell 1600 — kõigile aerodroomele,
- kell 1930 — öösel teotsevaile aerodroomele,
- kell 0230 — päeval teotsevaile aerodroomele.

Andmed käsitasid ilmastiku olusid järgneva 8 tunni kestel.

Manöövri tegevustik.

Manöövri tegevus algas 20. juulil kell 1800, millal möödus sinisel poolelt punasele poolele läkitatud ultimaatumi tähtaeg. Manöövri lõpp oli 23. juulil kell 0900. Igapäev kestis tegevus kella 1800-st järgmise hommiku kella 0900-ni.

Esimese päeva (faasi) tegevus algas sellega, et sinise poole pommitajad tungisid kell 1800 üle mereranniku kolmes grupis á 2 eskadrilli igas. Esimese grupi (koosseisus päevase pommituse eskadrillid nr. 602 ja nr. 604) ülesandeks oli kallaletung Londoni läänepoolseile laevatehasile ja sadamale. Teine grupp (koosseisus päevase pommituse eskadrillid nr. 12 ja nr. 33) pidi hävitama Londoni veevärgi, ja seega katkestama Londoni elanike veega varustamise. Kolmanda grupi (koosseisus päevase pommituse eskadrillid nr. 35 ja nr. 207) ülesandeks oli punase poole North Weald ja Hornchurch aerodroomide ründamine.

Esimesed kaks gruppi ei suutnud ülesannet täita madala pilvituse, vihma ja Londoni kohal valitsenud udu tõttu ning pöördusid oma aerodromele tagasi.

Kolmas grupp aga ründas madalal-lennul punase poole aerodrome, olles oma tegevuses takistatud vaenulise poole hävitajaist. Ohulähingute tulemusena arvati kaks pommitajat hävitatuiks, kuna üks pommitaja oli sunnitud maanduma; samuti hävinesid õhulähingus kaks hävitajat, kuna kuus hävitajat said vigastatud õhkutõusmise ettevalmistuste ajal aerodroomil.

Sellela lõppes päevane tegevus, mille kestel oli õhus viibinud 54 pommituslennukit ja teotse- nud 8 hävituseskadrilli.

Kell 2130 algas öine tegevus. Öise pommituse eskadrill nr. 9 kahemootorlised lennukid tõusid oma aerodroomilt üksikult ½ tunniliste vaheaegiga, suundusid mere poole ja tungisid sealte üle kaldajoone Londoni kallale. Neli neist lennukist ei suutnud ülesannet täita, olles rünnatud hävitajaist. Ohulähingus hävinesid 2 pommitajat ja 1 hävitaja. Kahel pommitajal õnnestus siiski märgini jõuda, kaks tonni pomme langetada ja tekitada tähelepanuväärivaid purustusi. Samal ajal tungisid ka öise pommituse eskadrilli nr. 10 lennukid Londoni tehaste raiooni kallale. Neli pommitajat langetasid kõik oma pommid, millised aga ei tabanud märke. Peale selle sooritasid öiseid kallaletunge ka pommituse eskadrillid nr. nr. 58 ja 99, kuid tagajärjetult, pöördudes ebasoodsa ilmastiku tõttu teelt tagasi.

Kella 0400 ja 0900 vahel arenes intensiivsem ja huvitavam esimese päeva tegevus. Kuus pommituse eskadrilli sooritasid kallaletungi Londonile ja selle lähemale ümbrusele. Eskadrill nr. 35 pommitas tulemusrikkalt läänepoolseid laevatehaseid, loopides alla 1½ tonni pomme; tagasilennul sai see eskadrill rünnatud hävitajaist, kaotades ühe pommitaja ja hävitades ühe hävitaja õhulähingus. Eskadrill nr. 207 langetas ühe tonni pomme Londoni kohal „vaenulise poole valitsuse hooneile“ ja sünnitas tähtsaid purustusi; olles rünnatud hävitajaist, eskadrill kaotas 3 oma lennukit, kuna 3 hävitajat pidid saadud vigastuste tõttu samuti loobuma õhulähingust. Eskadrill nr. 602 püüdis pommitada Becktoni bensiinidepood, kuid märgini ei jõudnud, olles rünnatud hävitajaist ja kaotades 3 oma lennukit; selles õhulähingus hävinesid ka 2 hävitajat. Eskadrill nr. 33 jõudis Kidbrooki depoo kohale, kuid ebatäppis pommitus ei sünnitanud kahju; pommitajate ja hävitajate vahelises õhulähingus hävinesid 2 lennukit mõlemil poolel.

Taktikalisel huvitava episoodina esines pommituse eskadrill nr. 12 tegevus; olles informeeritud vaenulise poole hävitajate aerodroomide asukohtist, ilmus eskadrill pealpool pilvi Londoni kohale; alarmeeritud hävitajad tõusid umbes 4000 m kõrgusele, asudes seal patrullimisele ja oodates pommitajate kallaletungi; teadlikud selles, et hävitajate tegevuse aeg on piiratud põletisainete tagavara tõttu, ristlesid pommitajad rahulikult suuremal kõrgusel ja ootasid pilvede varjus seda momenti, millal hävitajad maanduvad põletisaine tagavara täiendamiseks; see moment saabunud, madalduisid pommitajad 1500 m kõrgusele, langetasid 2 tonni pomme märgi pihta ja kadusid kiirelt hävitajaist ründamata.

Sama edukalt teotse ka pommituseskadrill

nr. 604, mille koosseisust 6 lennukit tungisid ootamatult ja pilvede kattel õhuvaatluspostele tähelepanemata Londoni läänepoolsete laevatehaste kohale, langetasid umbes tonni võrra pomme, sünnitades suuri kahjusid ja kadusid sama tähelepanemata, nagu olid ilmunudki.

Sellela lõppes kell 0900 esimese faasi tegevus.

Teisel päeval (faasil) umbes kell 1800 tungisid sinise poole pommituse eskadrillid nr. 35 ja nr. 207 üle kaldajoone Londoni laevatehaste kallale ja langetasid umbes ½ tonni pomme. Neist oli nr. 207 rünnatud hävitajaist. Tekkinud õhulähingus kaotas kumbki pool ühe lennuki. Eskadrill nr. 35 toimis pommituse karistamatult.

Umbes kell 1815 tungis moodsate päevase pommituse lennukitega „Hart“ varustatud eskadrill nr. 12 ootamatult Northolt aerodroomi kallale ja loopis alla 2 tonni pomme 200—300 m kõrguselt. Vahetult peale pommitust tõusid aerodroomilt hävitajad, kuid ei jõudnud kiirele pommitajaile järele. Viimased sooritasid oma hävitusetöö karistamatult.

Teine samatüübiliste lennukitega varustatud päevase pommituse eskadrill nr. 33 pommitas suure täpsusega vaenulise poole valitsuse hooneid Londonis, kaotades sellel operatsioonil hävitajate kallaletungil vaid ühe lennuki.

Päevase pommituse eskadrillid nr. 602 ja nr. 604, tungides kell 1900 Londoni kallale, sattusid Groydoni aerodroomi kohal hävitajate löökide alla ja kaotasid 3 lennukit; õhulähingus hävinesid ka 3 hävitajat ja ülejäänud pommitajad jätkasid kallaletungi, langetades Londoni kohal 1½ tonni pomme. Tagasilennul oma aerodroomile olid pommitajad veel kord rünnatud hävitajaist; õhulähingu tulemusena hävinesid 4 pommitajat ja 3 hävitajat.

Kella 2215—2400 vahel püüdsid öise pommituse eskadrilli nr. 58 üksiklennukid seitsmel korral tungida Londoni kallale. Neist olid teel märgile: 1 sunnitud hädamaanduma, 3 langesid hävitajate ohvriks ja 1 ei jõudnudki märgini. Kuid 2 pommitajat, jõudes takistamatult Londoni kohale loopisid tabavalt valitud märkide pihta 1¼ tonni pomme. Teel oma aerodroomile olid mõlemad rünnatud hävitajaist, kuid saabusid tagasi vigastamatult.

Öise pommituse eskadrill nr. 99 sooritas 6 rünnakut üksiklennukitega laevadokkidele Londonis. Neist oli 4 rünnatud hävitajaist teel märgile ja 1 — teel tagasi. Üks pommitaja hävines õhulähingus. Kallaletungi sooritamisel vaid üks pommitaja tabas märki täpsalt, kuna 3 pommitajat ei suutnud eraldada märke ja tabamuste täpsus kõikus 500—1000 yardi piirides märkest. Kogusummas langetati 1 tonn lõhke- ja 3 sajanalalist süütepommi.

Vii pommitajat eskadrillist nr. 10 sooritasid üksikult kallaletunge vaenulise poole valitsus- hooneile Londonis. Karistamatult loopisid nad üle 2 tonni pomme alla.

Eskadrill nr. 9 sooritas üksiklennukitega 6 kallaletungi Londonile kella 2215—0145 ja 3 kallaletungi 2245—2345 vahel. Kuuel kallaletungil 2 pommitajat sooritasid ülesande karistamatult, 2 — olid rünnatud hävitajaist lennul märgile ja 2 — tagasilennul. Ohulähingus hävinesid kummalgi poolel 2 lennukit. Kolmel kallaletungil üks pommitaja hädamaandus vaenlase aerodroomil, sattudes vangi; teine, olles rünnatud lennul mär-

gile, hävines; kolmas jõudis küll Londoni kohale, loopis alla $\frac{1}{2}$ tonni pomme, kuid oli rünnatud teel tagasi kahelt vaenlase hävitajalt. Õhulahing oli äge, mille tulemusena hävinesid kõik 3 lennukit (1 pommitaja, 2 hävitajat).

Sellega lõppes öine tegevus, millele kella 0400 ja 0900 vahel järgnes päevane tegevus.

Kell 0530 teostus huvitavamaid episoode sel perioodil: päevase pommituse eskadrill nr. 33 tungis madal-lennul kallale Northolti aerodroomile; aerodroomil viibinud hävitajad tõusid küll õhku, kuid ei suutnud kallaletungi takistada; 2 tooni pomme langesid aerodroomile, sünnitades väga suurt kahju; üks hävitaja lasti maha aerodroomilt tõusu momendil; pommitajad kaotasid ühe lennuki, milline oli sunnitud maanduma maapealseilt õhukaitse tulerehvalt tabatuna.

Kell 0715 oli sama Northolti aerodroom korduvalt rünnatud päevase pommituse eskadrillilt nr. 12. Märgile saabusid pommitajad takistamatult, kuid aerodroomi kohal ründasid neid hävitajad. Õhulahingu tulemusena hävinesid 1 pommitaja ja 2 hävitajat, kuna 1 pommitaja oli sunnitud maanduma. Vaatamata sellele suutsid pommitajad siiski langetada $1\frac{1}{2}$ tonni pomme.

Kokkuvõtteks selgus, et perioodil kella 1800 kuni 0900 oli sooritatud — kuus päevase pommituse kallaletungi, millised olid rünnatud hävitajaist — 31 öise pommituse kallaletungi, milliseist 16 oli rünnatud hävitajaist.

Et tegelikus olukorras oma lennukid lendavad üle piiri ja rinde üheaegselt vaenlase omiga, siis kasutas manöövri juhatus tema käsutuses olnud „sõbralikke pommitajaid“ väljaõppe eesmärgil selleks, et anda võimalusi õhuvaatlus- ja sidepostidele eraldada oma lennukid vaenlase omist.

„Sõbralikkude pommitajate“ eskadrillid ja sajad kurseerisid mitmekesiseil matkadel ja kombinatsioonel kogu operatsioonide raiooni kohal kella 1800—0400 vahel, millal tegelikult töötas õhuvaatlus-sidepostide võrk. Nimetatud postide tegevus oli intensiivne ja neilt saadud teated väga korralikud ning õigeaegsed.

K o l m a s p ä e v (faas) möödus soodsal ilmastikul — taevast oli selge, ainult kohati hõljusid üksikud madalad pilved.

Tegevus algas, nagu tavaliselt kell 1800, kuid erilise intensiivsuse tähe all. Kohe tegevuse avades tungisid viis päevase pommituse eskadrilli mitmest suunast üheaegselt Londoni kallale. Eskadrill nr. 12 saabus takistamatult Londoni kohale, kuid ei suutnud leida temale määratud märke, langetas umbkaudselt 2 tonni pomme ja suundus oma aerodroomile; teel ründas teda Bristol-Bulldog tüüpi hävituse eskadrill; õhulahingus hävinesid 5 pommitajat ja 4 hävitajat. Eskadrill nr. 602 saabus samuti takistamatult ja langetas märkide pihta heade tulemustega 1 tonn pomme; kohe peale pommitust ründasid eskadrilli aga hävitajad; 5 min. kestnud ägedas õhulahingus hävinesid 5 pommitajat ja 2 hävitajat. Eskadrill nr. 207 oli eelmistest õnnelikum: takistamatult langetas ta tabavalt 2 tonni pomme märkide pihta ja kaotas tagasilennul õhulahingus vaid ühe lennuki. Eskadrill nr. 33 möödus 3500 m kõrgusel ühest hävitajate aerodroomist tähelepanematult, kuid sattus Londoni kohal ägeda ühe- ja kaheistmeliste hävitajate rünnaku alla; 15 min. kestnud õhulahingu tulemusena hävinesid 5 pommitajat ja 4 hävitajat; pommitajad ei suutnud üles-

annet täita ja õhulahingust tervena pääsenud lennukid põgenesid. Eskadrill nr. 35 oli rünnatud hävitajaist teel märgile, kaotades 4 lennukit; ülejäänud pommitajad olid veel kord rünnatud märki kohal, kusjuures hävitajate ohvriks langes 3 lennukit; ülejäänud 2 pommitajat hävinesid teel tagasi oma aerodroomile; nii ebaõnnestus selle eskadrilli kallaletung, hävinedes õhulahingus täielikult; hävitajaist hukkusid 4 ja 1 oli sunnitud hädamaanduma. Sootuks takistamatu kallaletung Londonile kell 1900 sooritas eskadrill nr. 604, langetades 5300 m kõrguselt ühe tonni pomme, kuid tabamused sellelt kõrguselt olid nigelad.

Kell 2130 algas öine tegevus. Öise pommituse eskadrilli nr. 58 seitse lennukit suundusid üksikult kella 2215—2315 vahel Londoni poole sealse lennubaasi hävitamiseks; viis neist olid rünnatud hävitajaist teel märgile, kusjuures hävinesid 3 pommitajat märgini jõudmata; 4 pommitajat aga jõudsid märki kohale, kuid langetasid $3\frac{1}{2}$ tonni lõhke- ja 4 sajanaelalist süütepommi ebatäpsalt. Kella 2215 alates tõttasid eskadrilli nr. 99 seitse pommitajat Londoni poole, viis neist olid rünnatud hävitajaist, 3 jõudsid märgile ja langetasid heade tulemustega $2\frac{1}{2}$ tn. lõhke- ja 6 süütepommi; õhulahingus hävinesid 3 pommitajat ja 3 hävitajat. Kella 0050 ja 0230 vahel püüdsid seitse pommitajat eskadrilli nr. 9 koosseisust pommitada Londoni lennukite tehaseid; suundudes üksikult märgile, hävinesid 4 pommitajat hävitajate kallaletungi tõttu; 3 ülejäänud pommitajat jõudsid märgile ja pommitasid seda kahe tonni pomme; teel oma aerodroomile oli üks neist rünnatud hävitajaist, kuid saabus vigastamatult. Eskadrilli nr. 10 koosseisust väljusid 8 pommitajat, et üksikult kella 2330 alates pommitada Londoni suurtehaseid; üks lennuk pöördus tagasi ilmastiku, teine — mootoririkke tõttu; ülejäänud kuuest kannatasid 4 hävitajate kallaletungi all, kusjuures 1 hävines; 4 jõudsid Londoni kohale ja langetasid tabavalt 2 tn. lõhke- ja 4 süütepommi; üks pommitaja ei leidnud temale määratud märki, kuna üks hävines tagasilennul.

Sellega lõppes öine ja kell 0400 algas päevane tegevus.

Päevase pommituse eskadrill nr. 12 oli teel Londoni suunas takistatud ühe- ja kaheistmeliselt hävitajailt, kusjuures õhulahingus hävinesid 3 hävitajat ja 4 pommitajat; 5 pommitajat suutsid siiski jõuda märgini kell 0630 ja langetada 1 tonn pomme tulemusrikkalt 1600 m kõrguselt; tagasilend teostus takistamatult.

Eskadrill nr. 33 sooritas takistamata kallaletungi Londoni laevatehasile, langetades 5000 m kõrguselt 2 tonni pomme, kuid tagajärjetult. Eskadrillid nr. 207 ja nr. 35 suundusid üheaegselt kell 0630 Londoni kohale. Teel märgile ründasid neid hävitajad; õhulahingus langesid 5 pommitajat ja 5 hävitajat; ülejäänud pommitajad teostasid kallaletungi; nr. 207 eskadrilli lennukid langetasid $\frac{1}{4}$ tonni lõhke- ja 5 süütepommi tähelepanuvääriva täpsusega, kuna nr. 35 eskadrilli lennukid ei leidnud neile määratud märki; teel oma aerodroomile kaotas eskadrill nr. 207 kaks lennukit õhulahingus. Üheaegse kallaletungi Londonile sooritasid ka eskadrillid nr. 602 ja nr. 604, suundudes kell 0800 üle kaldajoone; teel märgile tekkis õhulahing hävitajaiga, mille tulemuseks osutusid 4 hävitatud pommitajat ja 2 hävitajat; tulemusrikkalt langetanud $1\frac{1}{2}$ tonni pomme, suun-

dukid pommitajad tagasi oma aerodroomile, kuid eskadrill nr. 602 oli kaks korda rünnatud hävitajaist ja kaotas ühe lennuki.

Sellela lõppes manöövri kolmas ja intensiivsem faas. Kell 0900 lõpetati kogu manöövri tegevus teadaandega, et vaenulised pooled on võtnud vastu rahvasteliidu rahuettepaneku.

Tegevuse kokkuvõte.

Manöövri kestel sooritati kogusummas 24 päevast ja 68 öist kallaletungi Londonile ja punase poole aerodroomele, lange-tati 54 tonni lõhke- ja 1,25 tonni süütepommē. Päevased kallaletungid teostusid peamiselt eskadrillide koosseisus, kusjuures viimasel manöövri perioodil, s. o. 23. juuli hommikul, sooritati kallaletunge ka kahe eskadrilliga üheaegselt. Kahekümnel juhul olid päevased pommitajad rünnatud hävitajaist teel märgile või tagasilennul oma aerodroomele.

Öised kallaletungid teostusid üksiklennukeiga, kusjuures 39 juhul pommitajad olid rünnatud hävitajaist teel märgile või tagasilennul oma aerodroomele.

Õhulahinguis hävisid 84 pommitajat ja 69 hävitajat.

Loetletud andmeist paistab, et hävitajad olid suhteliselt edukad, kuid vaadeldes õhulahingute arvu ja tulemusi ajas ning ruumis, käsitades loobitud pommide ja pommitusretkete arvu, eriti öösel, selgub: hävitajad ei suutnud suuremal osal juhtudel tõkestada pommitajate tegevust lennul märkide kohale. See väide tõestub ka vahekohtunikkude andmeist, millest selgub, et 24-l päeval kallaletungil olid pommitajad takistatud lennul märgi suunas vaid 11 juhul, kuna 9 juhul olid nad rünnatud vaid peale pommitamise sooritamist teel tagasi oma aerodroomele ja 4 juhul toimus kallaletung hävitajaile tähelepanematult. Öisel kallaletungil oli vahekord hävitajate kahjuks veel tunduvalt: 68-l kallaletungil olid pommitajad takistatud lennul märgi suunas vaid 17 juhul, 22 juhul — teel tagasi oma aerodroomele ja 29 juhul sooritati kallaletung täiesti karistamatult.

Huvitav on märkida ka seda asjaolu, et moodsamate lennukitega (Hart) varustatud päevase pommituse eskadrill nr. 33 oli kahel juhul rünnatud hävitajaist teel märgile, kuna keskpäraste võimetega lennukitega (Wapiti) varustatud mitteregulaarne (Auxiliary Air Force) eskadrill sooritas kaks päevast kallaletungi takistamatult ja kaotusteta. See oli nähtavasti osava, hästi läbimõeldud ja kavalalt teostatud pommitustaktika tulemus.

Järeldusi.

Manöövri raskusepunkt lasus Londoni õhukaitse korralduse, selle otstarbekuse ja tugevuse katsetamisel. Selle ilmalinna sõjageopolitilise tähtsuse ja geograafilise asendi tõttu kujutab tema kaitsmine keerukamaid probleeme. Neist raskusist arusaamiseks on kasulik võrrelda õhukaitset maa- ja mererinde kaitsega.

Maal vajab puhtkujulise kaitse teostamine vaenlasega võrdseid, suuremalt osalt aga ülekaalukaid jõude. Seda seepärast, et pealetungija omab iniatsiivi, olles vaba pealetungi aja ja ruumi valikul. Kaitse edu on rippuv varude olemasolust ja jõust, peasjalikult nende kiirest manöövervõimest ja sellest, kui võrdõigalt suudetakse avastada kavatsusi, jõudude grupeerumist ja pealöögi suunda. Maal on võimalik korraldada kaitsepositsioone, vägede liikumise kiirus ja manöövervõime suhteliselt aeglane, mispärast hää l suure olemasolul on võimalik parallüüsida vaenlase hoole.

Merel on vaenuliste poolte jõudude manöövervõime märgatavalt suurem, pealetung hoogsam ja kaitse korraldamine püsival joonel asuvate laevade näol praktiliselt teostatamatu.

Siirdudes õhukaitse korralduse põhimõttelisele vaatlusele näeme, et umbes 8000 m kõrguse vertikaal (või õhu) rinde tõkestamine hävituslennukite abil on võimatu ja isegi kahjulik unistus. Arvestades lennukite suuri kiirusi, manöövervõimet ja pealetungi omadusi on passiivse õhukaitse korraldamisel mõeldav vaid alternatiiv — kaitse ülesandele teotsevad hävitajad peavad asuma oma aerodroomel alalises valmsuses õhukütõusmiseks lühima ajaga peale teate saabumist vaenlase lennukite ilmumisest. Sellise kasutamise viisi eeltingimuseks on otstarbekalt organiseeritud, vastavalt ettevalmistatud ja teateid kiirelt edasiandva õhuvaatluspostide ja sidevõrgu olemasolu kaitsetaval territooriumil.

See on möödunud manöövri **esimene tähtsam järeldus.**

Lennuk oma omadusilt on tugev pealetungil ja nõrk kaitsele. Sellepärast on tulusam rünnata vaenlase lennukiteid ja baase nende asukohtis, kui et oodata nende ilmumist kaitsetava raiooni kohale ja asuda siis nende hävita-

misele, mis on problemaatiline ja ülekaalukaid jõude nõudev toiming. On vaja pühendada erilist tähelepanu õhujõudude pealtingi tegevusele vaenlase aerodroomide ja baaside pommitamise näol, kuna vaid osa õhujõududest jätta puhtkaitse ülesannete sooritamiseks.

See on möödunud manöövri **teine tähtsaim, kuid ühtlasi põhipanevaim järeldus.**

Selle järelduseni jõudsid inglased juba eelmisel manöövril, kuid k. a. manööver kriipsutas seda veel kord alla eriti veenvalt.

Analüüsid manöövri käiku ja tegevuse tulemusi osavõtnud üksuste suhtes, selgub rida huvitavaid momente.

Pommitusüksuste tegevuse alal:

— öiste pommitusretkede arvuline suhe samaile retkeile päeval oli ligikaudu 3:1 (68:24), millest järeldus — pearõhk lasus öistel pommitustel;

— ootamatu ja hävitajaist takistamatu öiste kallaletungide arvuline suhe samaile kallaletungele päeval oli ligikaudu 7:1 (29:4), millest järeldus — öine pommitus on pealetungivale poolele tulusam ja ohutum, kaitsvale poolele aga äärmiselt ohtlik.

Loetletud järelduste mõju vähendab märksa see asjaolu, et manöövri olukorras puudus tegelikult õhukaitse suurtükitali, mis oleks pommitajate formatsioone lõhknud ja hävitajaid abistanud pommitajate leidmisel õhus; kaitsval (punasel) poolel puudusid pommitusüksused kallaletungide sooritamiseks vaenulise (sinise) pole aerodroomide, mis oleks pommitusretkede arvu märksa vähendanud; sinise poole pommitajate meeskonnad olid tuttavad maastikuga ja omasid teateid vastaspoole hävituseskadrillide aerodroomide asukohtist, mis hõlbus tas nende tegevust.

Tähelepanuvääriv on õhulahinguis hävinud pommituslennukite arv (84), mis moodustas $\frac{1}{3}$ kogu sinise poole jõududest. Ja seda vaid 3-päevase tegevuse kestel. Sellega jooksis sinine pool manöövri lõpuks verest peaaegu tühjaks, jäi plassiks ja poleks suutnud tegelikult olukorras oma tegevust jätkata. See nähe tuleb vist osaliselt panna vahekohtunikkude liigagaruse arvele õhulahingute tulemuste hinnangul. Osaliselt tuleb aga arvestada ka vananenud ja ebamoodsaid pommituslennukeid, millised loomulikult väge kergelt langesid moodsaile

hävitajaile ohvriks. Selliste pommitajatega tegelikult olukorras teotsemine osutuks kaliks lõbuks.

Fantastilisena paistab ka manöövri loobitud pommide üldkaal (54+1,25 tonni). See oli nähtavasti tingitud sellest, et pommitajad jätkasid pommide langetamise markeerimist väljaõppe eesmärgil ka pärast seda, kui nad arvati vahekohtunikkelt hävinuks.

Üldiselt võib aga konstateerida, et pommitusüksused teotsesid intensiivselt, tulemusrikkalt ja kasutasid osavalt ilmastikku ning taktikalisi võtteid. Pommituse täpsuses olid päevased pommitajad edukad, kuna öisel pommitusel esinesid isegi juhused, kus märk jäi leidmata ja pommid langetati umbkaudselt. Samuti ei saavutatud tulemusi suurtelt kõrgustelt (5000 m) pommitamisil.

Hävitusüksuste tegevuse alal:

— punane pool omas vaid hävitajaid, mis pärast teotsets passiivse kaitse põhimõttele; sellest järeldus — hävitajate võimete katsetamine oli eriti põhjalik ja isegi karm;

— päeval teotsesid hävitajad tulemusrikkalt, öösel — nõrgalt, millest järeldus — hävitajate öine tegevus maapealsete õhukaitse vahendite (suurtükid, helgiheitjad) abita on lootusetu;

— öisel teotsemisel olid edukad üksikud hävitajad, sest nad suutsid leida mitmeistmeliste pommitajate surnud laskealad ja hõlpsalt neid hävitada;

— kaheistmelised hävitajad ei suutnud rahuldada neilt oodatud lootusi, millest järeldus — nende väärtus paistab olevat vaid teoreetiline.

Hävitusüksused olid valmisolekus aerodroomel ja tõusid õhku vaid alarmikorras. See meetod, kui ainuõige, leidis üldist tunnustamist, kusjuures õhku tõusmise kiirus oli eeskujulik. Kui veel 1928. a. manöövri õhku tõusmise keskmine kiirus oli 4 minutit, siis olid k. a. manöövri üksikud hävituseskadrillid õhus 1 min. 40 sek. jooksul alarmi momendist arvates. See on haruldane kiirus, kui arvestada seda, et selle aja hulka kuulus langevarju selga asetamine, lenduri lennukisse asetamine ja mootori käivitamine. Muidugi olid sellise kiiruse saavutamiseks võetud tarvitusele kõik võimalikud tehnilised vahendid. Nii näiteks oli ühel aerodroomil käskude kiireks edasiandmiseks võetud tarvitusele suur tah-

vel, millel nähtava kirjaga märgitud: eskadrilli ülesanne, lennusuund, kõrgus ja koht. Tahvel veeti kiirelt lennukite rivi eest mööda ja igal lenduril oli selge tema ülesanne suulisi käsk ja korraldusi ootamata ja saamata.

Selgus, et osa hävitajaid (Siskin) ei suutnud oma ülesandeid täita moodsate päevaste pommitajate (Hart) tegevuse takistamisel.

Suurima töö kogu manöövri kestel sooritasid Br.-Buldog tüüpi hävitajad, näidates ja tõendades oma ajakohaseid võimeid.

Manöövri teotes katsetamise eesmärgil esmakordselt peale Maailmasõda üks salk (3 lennukit) kaheistmelisi hävitajaid eskadrill nr. 23 koosseisus. Nende tegevus ebaõnnestus: õhulahingus keskpäraste päevaste pommitajatega (Wapiti) hävinesid kaks kaheistmelist hävitajat. Selle põhjusi võis olla mitu — kaheistmeliste hävitajate uudsus, nende äärmiselt lühike varustuseloleku aeg enne manöövreid, osaline ebaõnn jne. Kuid tõenäolik on see, et nende kasutamise võimaluste, taktikaliste omaduste ja võimete uurimine vajab pikemaajalisi katseid enne selle probleemi lõpuliikku lahendamist.

Eriliselt suure horisontaalse ja vertikaalse kiiruste saavutamiseks ja puhtpassiivse kaitse ülesandeid teotsevate hävitajate (interceptorite) kasutamisel selgus nende aerodroomi liig lähedane asetus rannikule, mispärast nad ei suutnud õigeaegselt astuda tegevusse. Kiired päevased pommitajad (Hart) sooritasid oma töö enne, kui saabus interceptorite aerodroomile alarmteade.

Õhuvaatlus- ja sidevõrk töötas väga korraldult, teenides suurimat tänu manöövri juhatuselt ja hävituseskadrillilt kiirete ja õigete teadete eest. See võrk leidis eriti põhjalikku katsetamist, milleks lasti tegevusse ka manöövri juhatuse käsutuses olnud „sõbralikkude pommitajate“ üksused. Viimased markeerisid oma pommitajaid. Neid pidid õhuvaatluspostid eraldama vaenlase pommitajaist. Teateid andsid postid vaid vaenlase pommitajate ilmumise ja liikumise üle, kuna oma pommitajate eraldamise oskust kontrollis manöövri juhatus. Tulemused olid väga rahuldavad, näidates ühtlasi, et õhukaitsele oma õhuvaatlus- ja sidevõrk ja sellelt saabuvate teadete kiirus esmajärgu tähtsuse. Selgus, et üksikuil juhtudel saabusid teated man. juhatuse staapi ja märgiti seal kaardile ½ min. jooksul vaenlase avastamise momendist arvates. See on fantastiline kii-

rus, mis nähtavasti võimalik vaid erilise õhukaitse sidevõrgu, vaatlejate, väljaõppe, sisedistsipliini ja erilise teadete edasiantmise ja vastuvõtmise süsteemi olemasolul.

Organisatsiooni alal selgus, et Londoni õhukaitse tugineb kahele kaarekujulisele kaitsevõlle, millel asetatud hävituselennukite ja maapealsete õhukaitsevahendite üksused ja positsioonid. Manöövri teotes sisemine vöö rahuldavalt, kuna välisvöö ei suutnud takistada kõiki kallalētunge, peasjalikult interceptorite eskadrilli vale dislokatsiooni ja temale antud ebaõukohase kaitsektori tõttu. Tõestus vajadus veel teise interceptorite eskadrilli järele ja välise kaitsevöö tugevdamiseks.

Hävituseskadrillide koosseisus teotesid rööbiti 5-le lendur-ohvitserile 4 lendur-allohvitseri. Viimased teotesid tulemusrikkalt. Hävitajate kasutamisel alarmikoras, kui lendurid peavad olema lennuriietuses ja alati stardivalmis, mõjub lendavale personaalile äärmiselt väsitavalt ja kurnavalt. Kerkis küsimus lendurite arvu kahekordistamiseks hävituseskadrilles.

Hävitajate juhtimiseks õhus kasutati raadiotelefoni. See on küll sideküsimus, kuid organisatsioonis peavad olema vastavalt ette valmistatud eriteadlased, kes suudavad kiirelt ja otstarbekalt aerodroomilt saata käsk ja korraldusi õhusviibivaile lennukitele nende suunamiseks vaenlase pommitajate hävitamiseks. Raadiotelefoni võrk ja selle teenimiseks vajalik meeskond oli manöövri olemas.

Probleemina kerkis territoriaal armee koosseisu kuuluvate õhukaitse helgiheitjate ja srtkv. üksuste komplekteerimine vabatahtlikeuga. Sel ajal, kui territoriaal lennuküksused (Auxiliary Air Force) ei suuda rahuldada suurearvulise vabatahtlike soove, kannatab maapealsete õhuk. üksuste komplekteerimine vabatahtlike puuduse all. Selle pahe kõrvaldamiseks soovitatakse territoriaal armee õhuk. üksused organisatsiooniliselt liita õhujõududega, neid allutades Õhuministeeriumile.

Samuti selgus, et õhuvaatluspostide meeskonnad koosnesid mitmekesisest elukutseist pärit olevatest isikutest, kelle hulgas osa mobiliseeritakse sõja puhul ja asub sootu teiste ülesannete täitmisele. Selline olukord võib osaliselt või isegi täielikult halvata õhuvaatlus- ja sidevõrgu organisatsiooni.

Üldkokkuvõttena selgus, et London pole siiski küllaldaselt kaitstud vähese kaitse-

jõudude arvu tõttu. Toonitatakse, et jõudude arv ei ole suurenenud 1923. a. alates ja on jäänud püsima 12-le hävituskadrilile, kuna tegelik kaitse nõuaks suurema arvulisi kaitsejõude. Kurdetakse selle üle, et Londoni õhukaitse on toodud ohvriks kokkuhoiu- ja desarmeerimisepolitikale, mis tegelikus sõjas võib mõjuda katastroofiliselt.

Õpiseid meile.

Meie olukord ei võimalda suurejoonelisete ja kulukate katsete toimetamist. Peame rahulduma õhukaitse alal esirinnas sammuvate riikide kogemustega, neid alati pidama silmas ja hankima õpiseid. Esimeses järjekorras paneb meid tõsiselt mõtlema õhuvaatluse- ja sidevõrgu organiseerimine, selleks, et vaenlase lennugruppide tegevusest kiirelt ja õigeaegselt saada informatsiooni õhukaitse üksuste alarmeerimiseks. Aja faktor omab niivõrt elulise tähtsuse, et mõnele üksikule minutile või selle murdosale võrdväärt ajakaotuse tulemuseks võivad olla ebasoovitavad nähted. Õhuvaatluspostide meeskonna komplekteerimine ja väljaõpe vajavad suurimat tähelepanu, ettevaatust ja jõupingutusi. Erilise õhukaitse sidevõrgu loomine on ideaal, millele püüda kõikide olemasolevate vahenditega võimaluste piires. Päevaselge on, et nimetatud organisatsioonita pole õigustatud õhukaitse, eriti hävitusüksuste olemasolu.

Röõbiti maapealsele sidevõrgule omab erilise tähtsuse aerodroomide vaheline raa-

diovõrk ja raadiotelefonide olemasolu hävitajail.

Aktiivne õhukaitse vaenlase aerodroomide ja lennugruppide baaside paralüüsimise teel on alati tulemusrikkam ja otstarbekam passiivsest õhukaitsest.

Hävitusüksuste kasutamisel õhukaitse huvides on otstarbekam hoida neid aerodroomil alalises valmsuses ja saavutada võimalikult suurim kiirus õhkutõusmisel alarmikorras. Kuid siin kerkib lendurite koosseisu kahekordistamise küsimus. Osaliselt võiks seda lahendada lendurite-allohvitseride arvu suurendamisega meie hävitusüksuses, nende organisatsiooni muus osas muutmata. See vajadus paistab väga tõenäolikuena lendurite väsimuse ja tööst lakkamise vältimiseks juba sõja esimesil päevil.

Suuremate keskuste õhukaitse korraldamine kontsentriliste kaitsevööde näol Londoni eeskujul on ka meile sobiv ja otstarbekas.

Õhukaitse juhtivate organite töö nõuab erilist vilumust, eriti teadete vastuvõtmise ja korralduste andmise kiiruse alal. Selleks leiduvad Briti õhuanalüüsivate materjalide viiped, kuid tegeliku töö ja staapide organisatsioonist puuduvad andmed. Nähtavasti peab sel alal ise leiutama otstarbekat moodust.

Lõpuks ei või jätta mainimata elanike organiseerimist õhukaitse alal, milline on aga keerukamaid ja raskemaid probleeme ning lahendatav vaid kestvama aja vältel.

Saktika alalt.

N.-Vene rügement kallaletungil kaitsele asunud vastasele.

Ülesanne lahendatud punaväe sõjaakadeemia sisseastumise katsetel:

Üldolukord 24. VIII.

(v. skeem nr. 1.)

Pärast lahinguid N e m a n i jõel M o s t õ — S k i d e l raioonis, sinised, kandes suuri kaotusi, taanduvad L i d a sihis, kus D s i t v a — K a p l a n o v š t š i n a — L i d a — R a d u n j joonel 24. VIII k. 0800 punaste õhuluure paljastas suuremaid välikindlustamise töid. Raudtee M o s t õ — L i d a oli hävitatud siniste poolt.

Kell 1000 24. VIII punaste laskurkorpuse, kes tungis peale Š t š u t š i n — L i d a üldsuunas, jõudis L e b e d a jõe, kus kõik ülekäigud olid hävitatud. Vastane asus jõe paremal kaldal.

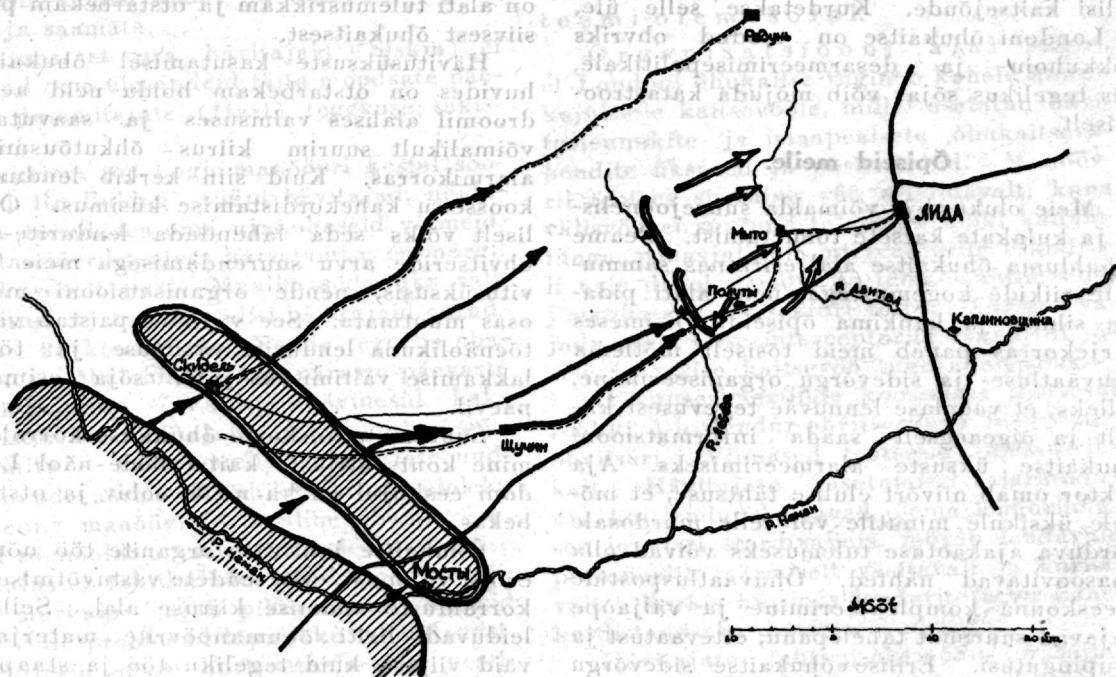
Eriolukord 24. VIII k. 1100.

(v. skeem nr. 2.)

Punaste 1. diviis, kes tungib peale ühes kolonnis suure tee suunas, viis lahingukorda oma eelväe (1. rüg.) rügemendi,

Skeem Nr. 1

1. laskurüüripõhise pealetung



temale juure antud I srtkv. divisjoniga; diviisi ratsaväe salgad à 18 hobust igapäeks, võtsid oma alla Novosadõ küla ja Romanovtso talu, kuid ei suutnud tungida edasi. 1. diviisist lõunapool meil vägesid pole. Naaberdiviisi (2. div.) vasakul hargneb kallaletungiks põhja pool.

1. laskurdiviisi koosseisu kuulub 3 rüg. 1. (eelväes) on täiesti lahinguvõimeline, kuid kompanides ei ole üle 100 võitleja; 2. rüg., mis liigub peajõudude kolonni alges, on kõige tugevam — kompanides kuni 140 võitlejat; 3. rüg. — liigub peajõudude sabas — on lahinguis kõige rohkem kannatanud, kuivades kokku ühe pataljonini. Diviisi peajõudude kolonni alge on jõudnud G. dv. Bolš. Možcikovo juure. Peajõududes asub ka ülejäänud 2 srtkv. divisjoni. Diviisi sapööri komp. on 1. rüg. juures.

Ees 1. rüg. raioonist kostab kogu aeg tugev suurtükiväe mürin.

Andmed maastikust.

Teed on kuivad, millettõttu kõik külaheteed on läbipääsetavad ka suurtükiväele. Mets, mis märgitud kaardil, on kõrge, tugev, kuiv. Lebeda jõgi, Novosadõ külast alates põhja poole on läbipääsetav, kuid läbipääsmatu sealt lõuna-

poole. Vankritega võib jõest läbi minna Novosadõ küla juures, Skribovtso küla vastu ja kõrg. 59,5 juures.

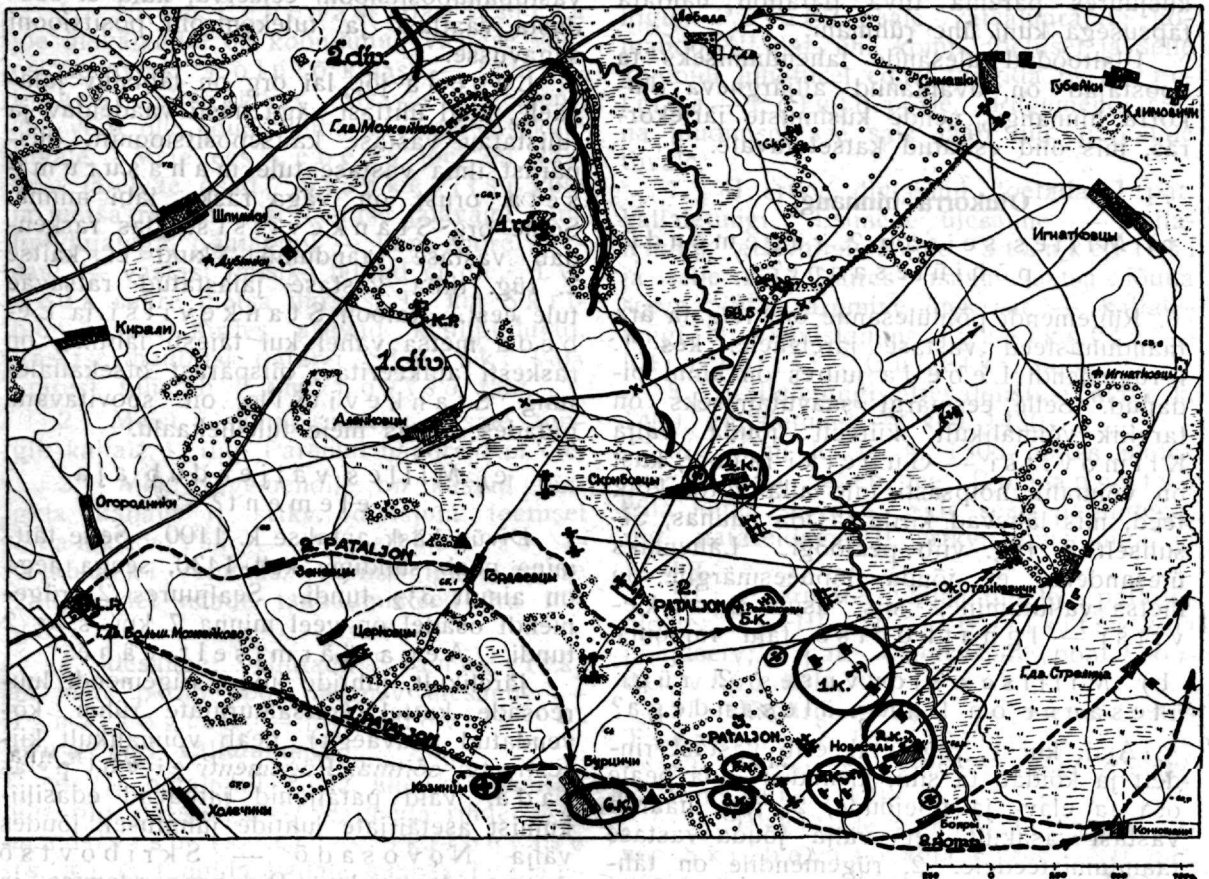
24. VIII kell 1100 2. laskurügemendi ülem G. dv. Možeikovo juures sai järgmise käsu 1. diviisi ülemalt:

Ohuluure teatab kell 0900 Dsitva jõe ülekäikudel Poretšanõ — Mõto raionis suurtest vägede ja vooride koondest; voorid pikkade kolonnidena liiguvad Lida suunas. Polutõ külast edela poole on liikumas umbes 1 ratsaväe rügement.

Vastase järelväed on oma alla võtnud Lebeda jõe ida kalda. Nende üks haubitsi patareid Simaški küla raioonist tulistab Romanovtso talu; 1—2 kerge kahuri patareid tulistavad metsa serva G. dv. Možeikovo juures ja Možeikovot. Vastase kuulipildujad on kindlaks tehtud... v. skeem nr. 2. Lebeda küla ja mets sellest lõuna pool on tugevasti kaitstud. Stankevitsi — Ignatkovtso raionis suuremaid jõude kindlaks tehtud ei ole.

Täna kell 1400 — 1. diviis tungib kallale vastasele Stankevitsi — Lebeda raionis, eesmärgiga lõigata ära ta järelväed Dsitva jõe ülekäikudelt.

5. jaanuar Nr. 2
2. laskurüügemendi kallaletung 24. VIII



2. laskurüü. tungida kallale raionis Stankevitši metsa lõuna serv, mis Ignatkovtsõ'st läänes. Lähem eesmärk — vallutada mets Stankevitši — Ignatkovtsõ külade vahel, järgmine ülesanne — Ignatkovtsõ — Klimovitši — Gubeiki raiooni vallutamine ning lõpueesmärk — väljatungimine vastase järelvägede taandumisteedele.

Diviisi parema tiiva tagamine on 2. laskurügemendi ülesandeks. 1. l-rüg. vallutab Lebeda metsa ja küla, siis Simaški — Olenpino raiooni. 3. rüg. — minu reservis — kell 1400 koondub Tserkovtsõ metsa.

2. rüg. kallaletungi toetab II srtkv. divisjon, kes asub Burtsitši — Gordeevtsõ raiooni.

Võitlus vastase suurtükiväega on III div. ülesandeks. Srtkv. on valmis tuleavamiseks kell 1300.

Rügementide vaheline piirjoon: Alenkovtsõ — kõrg. 59,5 — Simaški — (k.p.l. rüg. s. a.)...

Liitekohta tagamine on 1. rüg. ülesandeks. Suurtükiväe ja jalaväe laskemoona eelpark — Bol. Možeikovo rohtaias.

Minu K. P. — k. 1200 — metsa serval, mis põhja pool Alenkovtsõ. 2. rüg. telefoni juhe samaks ajaks antakse Tserkovtsõ juure.

Sõjakaadeemiasse sisseastujal tuleb täita:

1. Lühidalt hinnata olukord, vastates ainult järgmistele küsimustele:

- milles seisab 2. rüg. põhiülesanne;
- millises siduvuses see ülesanne on naaberrügemendi tegevusega;
- kuidas hinnata vastase rühmitust rügemendile antud ülesande suhtes;
- millisel määral maastik soodustab või raskendab antud ülesande täitmist;
- milles väljendub aja element.

2. Kirjutada 2. rüg. korraldused.

3. Plaanil 250 s. tollis joonistada 2. rüg. asetus enne üleminekut Lebeda jõest, kusjuures parema tiiva pataljon näidata täpsusega kuni ühe rühmani.

Ülaltoodud ülesande lahendamiseks ta koostajad on avaldanud alljärgneva olukorra hinnangu, nende küsimuste järjekorras, mis olid esitatud katsetatavale.

Olukorra hinnang.

a) Milles seisab 2. rügemendi põhiülesanne?

Rügemendi põhiülesanne on: lõigata ära taandumisteed vastase järelväele, kes 1. l-rügemendi Lebeda juures on kinni pidanud. Selle eesmärgi saavutamiseks on tarvilik võimalikult kiiresti jõuda välja Klimovitši — Gubeiki raiooni, kust on võimalik hõlpsasti tule alla võtta kõik teed, mis lähevad kirde ja ida suunas, Sisuliselt 2. rüg. viib pealöögi. Lähemaks ülesandeks, et jõuda lõpueesmärgile, on metsa vallutamine, mis asub Stankevitsi — Ignatkovtšõ talu raioonis.

b) Millises siduvuses 2. rüg. ülesanne on 1. rüg. ülesandega?

Ajal, kui 1. rüg. atakeerib vastast rindelt ja köidab ta siin, kiskudes enda peale osa ta elav- ja tulejõude, 2. rüg. haarab vastast vasakult, et välja jõuda vastase taandumisteedele. 2. rügemendile on tähtis, et 1. rüg. ei annaks vastasele võimalust visata omi reserve 2. rüg. vasakule tiivale, samuti, et 1. rüg. seoks vastase tule suure Lebeda metsa edela nurgal.

c) Kuidas hinnata vastase rühmitust rügemendile antud ülesandete suhtes?

Ülesande täitmist 2. rüg. võib segada vastane, kes asub Stankevitsi — Ignatkovtšõ talude raioonis, kus ta osalt on juba paljastatud; samuti vastane Lebeda metsa lõuna ja edela serval. Kell 0900 Polutõ (8 km Ignatkovtšõst) raioonis oli paljastatud liikumisel üks ratsaväe rügement; see rügement kallalitungi ajaks võib osutada 2. rüg. vastu. Seepärast on tarvilik, et 2. rüg. lahingukord kujuneks küllalt sügavaks, eriti lahtisel tiival.

d) Millisel määral maastik soodustab või raskendab antud ülesande täitmist?

Kallaletungi lähtekoha sissevõtmiseks maastik on küllalt soodne, et läheneda

varjatult. Kallaletungi lähtekoht võimaldab küllalt hästi tule alla võtta vastase vastupanupositsiooni eelserva, kuid ei soodusta vaatlust ja tulekontrolli positsiooni sügavusse.

Lebeda jõe lai org on läbistuv jalaväele, kuid ühtlasi väga hästi vaadeldav ja tulistatav vastase kaitsepositsioonilt, mis pärast ilma vastase tule mahasurumisetä orust on väga raske läbi minna. Soine org Stankevitsi'ist idas raskendab vastase taandumist, kuid ei kaitse 2. rüg. tiiba vastase jalastatud ratsaväe tule eest. Raioon Stankevitsi ja Lebeda metsa vahel kui täiesti lahtine, on raskesti atakeeritav, mis pärast otsekallalitung Stankevitsi'le on soovitam, pidades silmas meie tuleülekaalu.

e) Milles väljendub aja element?

Divüli käsk antakse k. 1100. Selle täitmine peab sündima kell 1430, seega aega on ainult 3½ tundi. Sealjuures 2. rügemendi osadel on veel minna 7 km, s. o. 2 tundi. Aega äärmiselt vähe.

Järelikult, juhtide luure, rügemendi luureosade kattel (ratsaluurajate rühm, kõvendatud jalaväega). peab võimalikult kiiresti ette sõitma. Rügementi ei võid peatada, vaid pataljonid jätkavad edasilikumist asetäitjate juhtide juhatusel, jõudes välja Novosadõ — Skribovtšõ metsa idaservale. Pionermoondamise ja „G“-rühmad nihutatakse ette luure järgi, et tutvuda maastikuga eel.

Kirjalikke käskke ei ole võimalik anda. Tuleb koguda kokku patülid ja patrülid, neid tutvustada olukorraga ja neile anda esialgsed ülesanded, suunides:

— I pat., rüg 1. srtkv. patareiga, Kosintsõ — Burtsitši — Novosadõ raiooni; temale kohe järgi saata III pataljon;

— II pataljon, rüg. 2. srtkv. patareiga, suunida Senevtšõ — Gordeevtšõ — Romanovtšõ raiooni.

Kohale jõudnud pataljonid peatuvad metsas, jättes lahinguvoored Tserkovtšõ raiooni.

Rügül oma lähemate abilistega (patülid, divisj. ül., stabül) sõidab ette metsa servale, mis Novosadõ külast loodes, kus siis annab oma suulised korraldused, näidates maastikul need punktid, mis on tähtsad teada alluvail.

Rügemendi ülema korraldused
(käsuandmise aeg märkimata).

1. 15 km Lebeda'st idas Dsitva jõe ülekäikudel on koondunud vastase väeosi ja voore. Polutõ külast — Ignatkovtšõ sihis liikus ratsaväe rügement, kes võib olla jõudis juba vastase vasakule tiivale. Meie ees Lebeda jõel on vastase järelväe osad. Stankevitši küla ja metsa raionis on vastase jalaväge kuulipildujatega, põhjapool — kuni suure metsani — vastast ilmsiks tehtud ei ole. Lebeda suure metsa nurgas, ½ km Skribovtšõ'st kirdes asuvad kuulipildujad. Vastase haubitsi patareid Simaški küla juurest tulistab Romanovtšõ talu.

2. Meist vasakul, suurele metsale, tungib kallale 1. rüg. Paremal naabreid ei ole.

3. Meie rügemendile on kästud tungida kallale II srtkv. divisjoni toetusel Stankevitši — Ignatkovtšõ — Gubeiki suunas, eesmärgiga vastase katteosadel nende taandumisteed ära lõigata.

1. ülesanne: vallutada Stankevitši ja mets põhja pool, järgnev ülesanne — Ignatkovtšõ — Klimovitši — Gubeiki vallutamine.

4. II pataljonil (ilma ühe kompanita) ühe rüg. patareiga — hargneda rindel Romanovtšõ (s. a.) — Skribovtšõ (s. a.) ja tungida kallale suunas Ignatkovtšõ põhja serv — Gubeiki põhja serv, ülesandega julgestada löögigrupi vasak tiib vastase vastulöökid ja tule eest, mis võiksid tulla suurest metsast ja Simaški raionist.

5. a) I pataljon, rüg. 2. patareiga, III pat. rk. komp. ja srtkv. toetusel, hargneda rindel Novosadõ (s. a.) — Romanovtšõ (v. a.) ning vallutada Stankevitši ja mets selle küla ja Ignatkovtšõ vahel. Järgmine ülesanne — Ignatkovtšõ — Klimovitši — Gubeiki raiooni vallutamine. III pat. tulejõud jäävad I pat. käsutusse kuni Lebeda orust üleminekuni, mille järele nad ühinevad oma pataljoniga.

b) III pat. — II järgus — koonduda mõlemale poole teed metsa, mis Burtsitši ja Novosadõ vahel ning olla valmis I pat. löögi arendamiseks Strelitsa peale. Parema tiiva kaitseks III pat. saata 1 laskurrühm, kes võtab oma alla Strelitsa talud. Sellel rühmal edasitungi jätkata kirde sihis nimeta oja ida kallast mööda.

c) Varu — üks I.-komp. II pataljonist, kellel olla k. 1400 Burtsitši juures.

6. Luure. Vastase selgitamiseks, kes liigub Polutõ peale, ratsaluurajate komandol III pat. ühe komp. toetusel ja selle kompüli juhatusel edasi tungida üle Strelitsa — Polutõ peale. Rügemendi sinna jõudmisel see salk jääb rüg. paremale tiivale.

7. II srtkv. divisjonil toetada I pat. kallaletungi. Esimene ülesanne — kallaletungi ettevalmistamine Stankevitši ja selle küla juures asuva metsa lõuna serva pihta, järgmine ülesanne — kallaletungi ettevalmistamine Ignatkovtšõ — Klimovitši — Gubeiki raionis.

8. Kallaletungi ettevalmistust alata k. 1400, kallaletungi — kell 1430.

9. Minu K. P. k. 1300 alates metsa nurgal, kust läheb tee Romanovtšõ küla lõuna servale. Side sealt patülidega, rüg. patareidega, II srtkv. divisjoniga ja 1. rüg.

10. Padrunit väljaandmine pataljonidele: I ja III pat. — Burtsitši küla põhjaserv, II pat. — metsas, ida pool Gordeevtšõ küla.

11. Esijärgu voor — metsas, mis Tserkovtšõ külast lõunas.

12. Rügemendi arstiabi punkt (S. P.) — Kosintšõ küla.

13. Ülekäikude valmistamine jõest pannen Skribovtšõ küla juures — II pat. peale, Novosadõ küla juures — III pat. peale. Pinoner-mask. rühmülil anda ½ rühma iga patüli käsutusse, varustades pataljonid ühtlasi tööriistadega.

14. „G“-rühmal toimetada Lebeda jõe oru luuret Skribovtšõ — Stankevitši raionis.

15. Asetäitjad järjekorras patülid I ja III.

Suuliselt rügülit antud käsk kirjutatakse üles staabiülema poolt, mis antakse divstaapi, 1. rüg. ülemale ja täitjatele.

Ülaltoodud lahenduse kohta autorid ise tähendavad järgmist:

Meie poolt esitatud lahendus on üks neist, kus peamine tähelepanu on pöördud sellele, et ära kasutada võimalikult kõik tulejõud vastase tule lämmatamiseks Lebeda orust läbiminekul. Suurte jõudude hargnemine ei ole olulise tähtsusega: ühest pataljonist on küllalt, et vallutada mets, mille lõuna serv ühes Stankevitši külaga ei ületa 1 km. Jõudude kuhjumine siin tooks asjatuid kaotusi. Elavjõud võib osutada tarvilikuks edas-

pidi, kui selguvad vastase varud, mis pärast lahingukord peab omama sügavuse. Ümberpoordud, suur tulejõud võib korraga vastase vastupanu maha suruda, võimaldades seega kallaletungijale kiiresti üle minna Lebede jõest, mis on rügemendi kõige raskemaks ulesandeks.

Keerukate haaramiste kasutamine võiks viia asjatule aja kaotusele, mis on kasuks ainult vastasele. Peale selle, luursalk tiival teeb oma töö, kui teda ei takista vastane, kes läheneb Polutõ küla poolt.

Rügemendi patareide juureandmine pataljonidele on tarvilik seetõttu, et paljud vastase tulipunktid on kuni 2 km ja kaugemal kallaletungi lähtekohast. Seega pataljonide abinõud võivad osutada vähe mõjuvaks. Kuna need tulipunktid paljastuvad ainult kallaletungi jooksul, siis patülid peavad omama enda otseses käsutuses abinõusid, et neid punkte maha suruda.

Rügemendi pealetungi arutus.

Käesolevat pealetungi ideeliselt võib lugeda täiesti tüübiliseks N.-Venes maksva ametliku doktriini väljenduseks, mille peamõte on: kiire löök tiivalt eesmärgiga lõigata läbi vastase taandumisteed. Olukord selle idee realiseerimiseks on loodud kõigiti otstarbekohaselt, s. o. teotsemine vastase järelevägede vastu, et neid purustades jõuda tema taanduvate kolonnide ja vooride kannule. Tegevus areneb armeekorpusse raamides, selle paremal tiival, mille lahtiseks jätmise osutus muidugi tarvilikuks ülesande üldise idee seisukohalt.

Harjutuses meie tutvume lähemalt 1. diviisi, resp. 2. rüg. tegevusega, alates hetkest, kus diviisi ratsavägi, toetatud eelväest, on loonud kontakti vastase kaitsepositsiooniga Lebede ida kaldal. Sel hetkel diviisi peajõudude kolonni alge on G. dv. Bolš. Mozeikovo juures, s. o. umbes 7—8 km vastase kaitsepositsioonist. Järelikult veel väljaspool vastase mõjuva väljasuurtükiväe tule piirkonda. Olukorrast on näha, et diviis kuni seniajani on liikunud ühes kolonis. See võis muidugi sündida ainult tingimustel, kui pealetungija omas täielise ülekaalu õhus, ning kui kaitsjal puudus kaugelasku suurtükivägi.

Hetkest, kus diviisi eelvägi — 1. rüg. — on kinni jooksnud vastase kaitsepositsiooni vastu, kolonnid liikumisest muidugi enam ei või olla juttu. Kuna vastane vabatahtlikult ei taandu, siis divül peab kom-

bineerima manöövri, mis kõige hõlpsamini võiks vastase sundida taandumisele. Sealjuures idee tungida vastasele kallale mitte rindelt vaid tiivalt, eesmärgiga jõuda välja taandumisteedele, on klassikaline ning sama vana kui sõda ise. Haaramismanöövrit on püüdnud kasutada kõik juhid, muidugi üks suurema oskusega kui teine. Meie teame, et Maailmasõjas haaramismanööver, vähemalt taktikas, õnnestus kõige paremini saksa juhtidele. Sellele manöövrile on rajatud ka saksa Reichswehri taktikaline ettevalmistus pärast Maailmasõda, nii et ta andekaim juht — kindral v. Seekt — ühel manöövrite arutusel võis tähendada: „tegevuse eesmärk lahinguväljal on ikka üks ja sama: punasel poolel ta seisab küsimuses, kuidas haarata sinist tiivalt, sinisel poolel — kuidas seda haaramist takistada“. N.-Vene juhid on oma tegevuse lahinguväljal rajanud samale põhimõttele — haarata vastast tiivalt. Käesolev harjutus näitab meile, kuidas seda haaramise teostamist, rügemendi tegevuse piirides, mõeldakse punaarmee Sõjakaatseas.

Meid huvitavad siinjuures eriti kaks küsimust:

- millised jõud on määratud haaramise teostamiseks;
- kuidas haaramismanööver on organiseeritud.

Jõudude küsimus kõigepealt.

1. diviisi osade tegevus on ette nähtud umbes 7 km rindel, millest pool võtab oma alla 1. rügement. Diviisi koosseisu kuuluvaist kolmest rügemendist — 3. rüg. — on kokku sulanud üheks pataljoniks. Järelikult lõõgi viimiseks tiivalt võib kasutada maksimum 4 pataljoni, umbes 3—4 km vahel. Kaitsja järelevägede suuruse kohta olukorras ei ole antud täpsamaid andmeid. Meie teame ainult, et peale jalaväe osade järelevägede vasakule tiivale on suunitud ratsarügement — koondis, mis oma tulejõult võrdub umbes ühele jalaväe pataljonile. Pidades silmas olukorras toodud vastase asetust, kus Stankevitsi küla ja kõrg. 59,5 vaheline maa-ala on peaegu tühi, võib küll eeldada, et kaitsja selles raionis omab igatahes mitte üle ühe pataljoni. Punaste ülekaalu esijärgus võib seega hinnata ümmarguselt 2-kordsesks. Vististi veel tugevamaks osutub ta ülekaal suurtükiväelt. Olukorras ei kõnelda küll midagi korpus suurtükiväe kasutamisest, kuid peame eeldama, et vähemalt pool sellest, s. o. 2 divisjoni, on määratud

1. diviisi toetuseks. Seega 7 km rindel on tegevuses vähemalt 8 divisjoni — 21 patareid — 78 toru, kaliibrates 76—150 mm ehk 10—11 toru kilomeetril. See arv üldiselt ei ole suur. Kuid ta ületab kahtlemata kaugelt kaitsja tulejõu, mispärast ülesande koostajad täie õigusega võivad kõnelda tulejõu ülekaalust. Meile on tähtis alla kriipsutada põhimõtet, et punaarmee juhid, **püüdes teiseda haaravalt ja võimalikult kiiresti, siiski ei unusta tagamast oma vägedele ka tunduvat jõudude ülekaalu vähemalt neis punktides, kus nad otsivad otsustavaid tagajärgi.** Käesoleval juhul küsimus seisab muidugi veel selles, kuivõrra kiiresti suurtükivägi suudab astuda tegevusse? Diviili käsk on antud kell 1100, kus peajõudude alge on alles veel 7 km vastasest. Kallaletung on määratud juba kell 1430, s. o. 3½ tundi hiljem. On väga raske uskuda, et neil aja tingimustel suurtükivägi suudaks nõuetavaks ajaks anda küllalt mõjuvat tuld jalaväele, rääkimata sellest, et ka jalaväe enda tegevus peab arenema kiirusega, mida võib eeldada ainult taktikaliselt väga hästi ettevalmistatud juhtidelt ja eeskujulikult väljaõpetatud meeskonnalt.

Kuidas on organiseeritud haaramismanööver.

2. rüg. ees, kes selle manöövri peab teostama, seisab kaks ülesannet:

- läheneda vastase kaitsepositsioonini;
- kallale tungida.

Lähenedamine. Meil puuduvad täpsamad andmed selle kohta, kuidas lähenedamine oli organiseeritud rügüli poolt. Kuid antud olukorra hinnangust on siiski näha, et niipea kui oli saadud diviili käsk, rügül andis kohe oma esimesed korraldused, mis pataljonid ühes nende käsutusse määratud patareidega suundas neisse rajoonidesse, kust pataljonid pidid algama kallaletungi. Seega juba 6—7 km vastasest rügül pidi ette ära määrama eelseisva kallaletungi peajooned, ilma, et tal edaspidi veel oleks võimalik olnud neid muuta.

Et sel hetkel rügüli andmed vastasest ja eelseisvast maastikust olid minimaalsed, milletõttu ta kallaletungi plaan võis kujuneda teataval määral šablooniliseks, on päevaselge, kuid rügül seisis alternatiivi ees, kas teotseda a priori ja kiiresti või püüda koguda veel täiendavaid andmeid

luurega ja isikliku vaatlusega, kuid hilineda kallaletungiga. On sõjaväes maksva lahingudoktriini küsimus, kumb neist kahest alternatiivist valitakse rahuaegsetel harjutustel. Meie teame, et N.-Vene sõjaväe juhid on asunud otsustavalt kiiruse põhimõtete kultiveerimisele, mida meil, muidugi, tuleb silmas pidada.

Meie näeme seega, et 2. rüg. läheneb pataljonidena, kasutades võimalikult teid ja varjatud kohti maastikul.

N.-Vene eeskiri nõuab lähenemisel vastasele eelpataljonide ettesaatmist, millest käesoleval juhul nähtavasti on loobutud, pidades silmas eriolukorda.

Kallaletung.

Tuleb kõige pealt alla kriipsutada, et rügül leiab tarvilikuks oma korraldused kallaletungiks teha maastikul ja suuliselt, näidates kohapeal need esemed, mille tundmine on tarvilik alluvaile. See käsutluseviis kahtlemata on kõige mõjuvam abinõu oma ideede sisendamiseks alluvaile. Kuid on küsimus, kas seda siiski saab kõigjal kasutada rügemendi masstaabis ning kas ta loodetava aja võitmise asemel teatavil juhtudel ei too koguni kaasa viivitust tegevuses.

Mis puutub kallaletungi ennast, siis N.-Venes maksva arusaamise kohaselt kõige olulisemaks kallaletungi organiseerimisel on lahingukorra moodustamine vastavalt juhi kallaletungi ideele. N.-Vene eeskirjad pühendavad väga palju tähelepanu lahingukorra, ta elementide ja ülesannete selgitamiseks. Kuna seda küsimust „Sõduri“ vergudel on juba lähemalt käsitletud, siis ei ole mõtet enam korrata üldisi põhimõtteid. Skeemil nr. 2 näidatud 2. rüg. lahingukorda võib lugeda tüübiliseks, sellele üksusele haaramise teostamisel. Ta tähtsamad iseäraldused on järgmised:

— hargnemine laial rindel, et kasutada ära maksimaalselt tulejõudu. Viimast asjaolu peame eriti silmas pidama, sest ta näitab, et punaarmee juhid on kaugel mõttest vastast „mütsidega maha pilduda“, milline kõnekään oli Venemaal laialiselt tuntud, vaid et nad oma tegevuse ehitavad tule ja elavjõu koostegevusele. Esijärgus asuva jalaväe tulejõu suurendamiseks on kasutatud ära ka varupataljoni relvad — võte, mis on kõigiti täidetav pealetungi lahingus.

— jõudude koondamine löögi viimiseks ühes punktis. Koonda-

mine saavutatakse: elavjõu suhtes — ta järgustamisega sügavusse, moodustades löögigrupis 2—3 järku; tulejõu suhtes — ta suunimisega flankeerivalt sinna, kuhu tahetakse viia löök, s. o. Stankevitši raiooni. Lõputulemusena löögipunkti, 1—1½ km rindele, suundub niisugune suurtükiväe ja jalaväe tulemass, et siin kahtlemata lämmatatakse vastase igasugune vastupanu.

— löögigrupi tegevuse julgestamine ja katmine tiibadelt. Sisemisel tiival vastu Lebeda metsa selleks teotsevad kaks kompanit II pataljonist, paremal tiival — segasalk, koosseisus üks jalaväe kompani + rüg. ratsakomando, kes peab teotsema nimeta oja ida kaldal. Küsimus on muidugi, kas see luursalk suudab teotseada küllalt edukalt vastase kogu ratsarügemendi vastu, mille olemasolu selles raioonis on kindlaks tehtud.

Üksikute väeliikide kasutamise suhtes 2. rügemendis väärib märkimist asjaolu, et rügemendi suurtükiväe divisjoni juhtimine kallaletungil on detsentraliseeritud: divisjon patareide kaupa antakse esijärgu pataljonide käsutusse, kuna rügul enda käsutusse jätab ainult ühe patarei. Niisuguse detsentraliseeritud juhtimise rügemendi suurtükiväes N.-Vene „Polevoi ustav“ loeb täitsa normaalseks.

Rügemendi kasutluste tehnika suhtes pealetungi organiseerimisel on huvitav märkida, et see on täiel määral kohaldatud nende olukorra, eriti aja tingimustele, milles rügemendil tuleb teotseada. Rüüli korraldused lähenemiseks on äärmiselt lihtsad. Rüüli korraldused kallaletungiks on võrdlemisi pikad ja koosnevad paljudest punktidest, mis ridastatud loogilises sisujärjekorras. Kui neid korraldusi hakata andma kirjalikult, siis ka kõige osavam juht ei suudaks seda teha kiiremini kui paari tunni jooksul. Siin seda aega ei ole. Järelikult tuli loobuda aegaviitvast kirjutamisest.

Ühenduses N.-Vene jalaväe pealetungi lähema tutvumisega nagu iseendast tõuseb üles küsimus: mida peaks kaitsja erilisel silmas pidama, et halvata pealetungija edukat tegevust? Kuigi retseptide andmine selles suhtes ei ole võimalik, siiski paarile asjaolule tahaksin siinkohal juhtida tähelepanu.

Küsimine, mis oli selleks oluliseks eeltingimuseks, et 2. rügement suutis nii kiiresti läheneda kuni vas-

tase kaitsepositsioonini ning seal viivitamatult organiseerida oma kallaletungi? Neid olulisi eeltingimusi oli kaks:

— esiteks, juba pealetungija võrdlemisi nõrgad ratsaväeosad olid suutnud täielikult tagasi tõrjuda kaitsja julgestuseosad Lebeda jõe lääne kaldal (kui need julgestuseosad üldse olid moodustatud) ja luua kontakti vastase kaitsepositsiooniga Lebeda jõe idakaldal;

— teiseks — ja see on veel suurema tähtsusega — 2. rüg. ülem oli väga hõlpsasti selgitanud kaitsja vastupanupositsiooni täpsa asukoha, tähtsamad toetusepunktid kaitsel (Stankevitši) ja koguni üksikute relvade asukohad. Vastase täppis asetus selgunud, rügemendi kallaletungi organiseerimine löögi suundamiseks Stankevitši raioonis, ühes selle löögi katmisega ja toetamisega tiibadelt, ei võinud enam tekitada mingeid raskusi.

Järelikult kõik ettevalmistavad tegevused, mis pealetungijalt harilikult röövivad kõige rohkem aega ja energiat, siin arenesid väga kiiresti ja ladusasti. Mis oli selle põhjuseks? Nähtavasti asjaolu, et

— esiteks, kaitsja eel- ja julgestuseosad kas olid niivõrra nõrgad, et nad ei suutnud vastupanu avaldada isegi ratsapatrullidele või nad teotsesid väga halvasti ja passiivselt;

— teiseks, kaitsja vastupanupositsioon oli väga halvasti moondatud. Lühike pilk skeemile ütleb meile, et see on kahtlemata niiviisi. Eriti Stankevitši ja Lebeda metsa raioonis kaitsja vastupanupositsiooni eel-serv ja kõik relvad on paigutatud metsade ja külade pealetungija poolsele servale, mis väga selgesti on nähtav Lebeda jõe lääne kaldalt. Peale selle kõik tulirelvad on koondatud Stankevitši ja Lebeda toetusepunktidesse, kuna vahepeal on maastikul täieline tühjus. Niisuguses olukorras üksikute eraldatud toetusepunktide leidmine maastikul on muidugi äärmiseni hõlbustatud. Niipea, kui nad on leitud, nende hävitamine on ainult väga lühikese aja küsimus.

Sootu teistsuguseks oleks kujunenud olukord, kui kaitsja vastupanupositsioon oleks omanud rohkem ühetaolise kuju, relvad moondatult laiali kogu rindel, kuid nende tuli flankeerivalt koondatud.

Ülaltoodust kaks põhimõttelise tähtsusega järeldust kaitse teostamisel:

1. Eel- ja julgestuseosad, teotsedes aktiivselt, toetatud kaugetuledega vastupanupositsioonilt, peavad aeglustama ja viivitama vastase pealetungi niipalju kui vähegi võimalik. Pealetungija lähenemine kaitsepositsioonile peab kujunema aegaviitvaks ja kulukaks ettevõtteks, mis tugevasti mõjutaks nii ajas kui ruumis pealetungi organiseerimist;

2. Kaitsja vastupanupositsioon tuleb suurima hoolega moondada vastase maa-pealse ja õhustvaatluse eest, erilist tähelepanu pöördes v-positsiooni eelserva, toetuspunktide asukohtade ja relvade moondamisele. Moondamise teostamisel ilmtin-gimata hoiduda niisuguste maastikujoonte

ja alade oma alla võtmisest, mis on hõlp-sasti eraldatavad ümbruskonnast, nagu: metsade ja külade servad, üksikud vähemad metsasalud jne.

Kaitsepositsioon kogu ula-tuses peab omama võimalikult ühetaolise väljanägemise, mis oma kujult, värvilt ja iseloo-mult olgu kokku sulav maasti-kuga.

Kui ülaltoodud tingimused on täidetud, siis ei või olla juttugi 6—7 km lähenemi-sest ja diviisi kallaletungi organiseerimisest kaitsele asunud vastasele 3—4 tunni jook-sul, eeldades muidugi, et sellelt kallalet-tingilt loodetakse maksimum positiivseid tulemusi.

A. T.

Reservväe ohvitseride, allohvitseride ja sõdurite kordamisõppused 1. diviisi suurtükiväes.

3. kuni 18. oktoobrini toimusid 1. diviisi suurtükiväes Rakveres reservväe ohvitse-ride, allohvitseride ja sõdurite kordamis-õppused.

Reservväe ohvitserid ilmusid kohale 3. oktoobril hommiku vara. Pärast jaotamist allüksustesse ja paigutamist korterisse kau-nis grupikasarmus, reservväe ohvitseri esi-tati kordamisõppuste üldjuhile, diviisi suur-tükiväe ülemale kolonel G. Leets'ile, kes tervitas reservväe ohvitseri kordamisõp-pustele ilmumise puhul ja tutvustas neid õppuste eesmärgiga ja töökavaga.

Kell 1200 grupi söögisaalis maitsti ühist lõunat, millest võtsid osa ka kõik kaadri-ohvitserid kordamisõppuste üldjuhiga ees-otsas. Lõuna ajal mängis 1. soomusrongi-rügemendi puhkpillide orkester.

Lõunale järgnes kahetunniline ette-kanne Kõrgema Sõjakooli taktika lektorilt kolonel A. Traksmann'ilt teomal: „Jala-väe tegevuse põhijooni pealetungil ja kait-sel“. Huvirohke näitlik ettekanne andis kuulajaile kujuka pildi jalaväe tegevusest kaasaja lahingus. Järgnes major Freuden-steini loeng „Grupi rahu- ja sõjaaegne or-ganisatsioon ja üldine olukord, milles teos-tub grupi mobilisatsioon“.

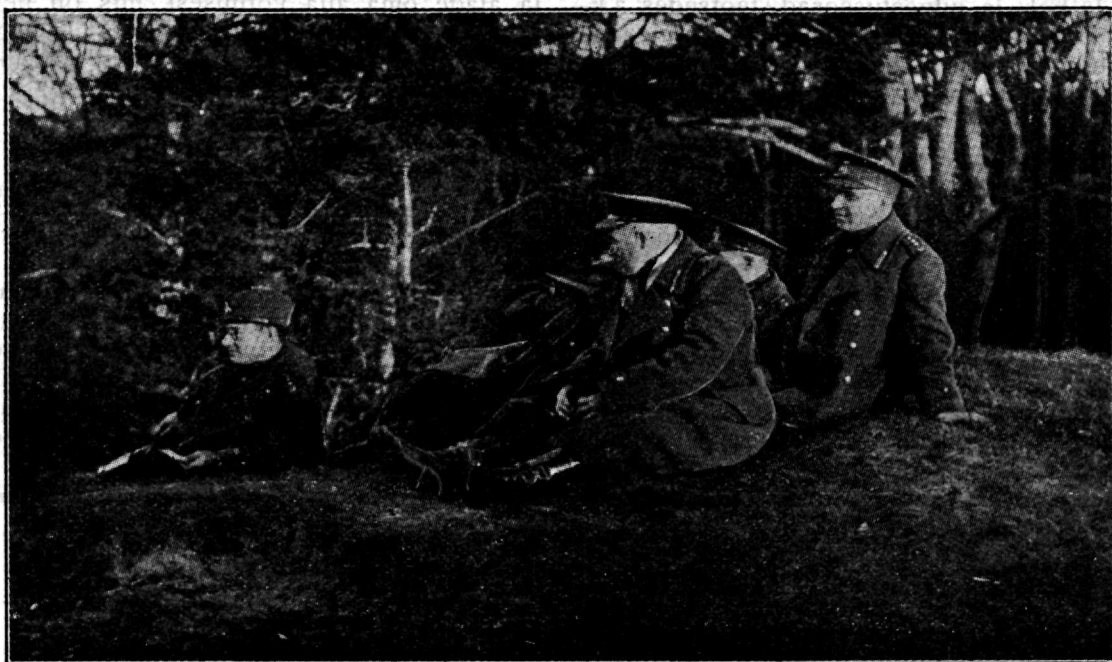
4. ja 5. oktoobril tutvustati reservohvit-sere töödega mobilisatsiooni korral ja värs-kendati teadmisi ja oskusi suurtükiväe ma-terjalosas, suurtükiväe luures, sideteenistu-ses, moondamises ja gaasiasjanduses. Järg-nevatel päevadel harjutati maastikul suur-tükiväe üksuste kasutamist konkreetsetes la-

hinguolukorras: 6. oktoobril — patarei te-gevust pealetungil Rakvere raioonis, 7. ok-toobril — grupi tegevust kaitsele Karivä-rava raioonis ja 8. oktoobril — grupi tege-vust pealetungil samas raioonis. Iga harju-tuse ees käis sissejuhatav loeng, mis selgi-tas eeloleva tegevuse põhijooni, juhtimise probleeme ja nõudeid, mis seati üles harju-tuse lahendamisel. Taktikalisi harjutusi juhatas kolonel G. Leets, grupijuhtideks olid kolonelleitnant K. Grauen, major H. Kurg ja kapten N. Riiberg. Õppustega 3.—8. oktoobril valmistati reservväe ohvitseri ette iseseisvaks teotsemiseks juhtidena re-servväeosa koosseisus 9.—18. oktoobril.

5. kuni 8. oktoobril värskendati analoo-giliselt reservväe allohvitseride teadmisi ja oskusi rividriillis, käsirelvade tundmises (ühes laskeharjutusega), gaasiasjanduses, materjalosas, luure-, vaatlus- ja sideteeni-stuses, suurtüki- ja patareiõppuses ja lõpuks suurtükiväe kasutamises lahingus.

9. oktoobril ilmusid kohale reservväe sõdurid. Esimene päev kulus sõdurite vas-tuvõtmisele kaitsevääringkonna ülemalt, va-rustamisele, arstlisele ülevaatusele, saunas-käimisele ja jaotamisele allüksustesse. Puhkpillide orkestri saatel kordamisõppus-tele ilmuvate reservistide meeoleolu oli üli-hea. Heameelega viibiti uuesti — olgugi seekord ainult lühikest aega — oma väe-osas, oma kasarmus, kus suurem hulk kok-kutulnuist said omal ajal esimese sõduri et-tevalmistuse.

10.—13. oktoobril toimusid vastavate



Vanemaid juhte reservlaste kordamisõppustel 1. diviisi suurtükiväes jälgimas lahinglaskmist Kunda juures 16. oktoobril 1931. a.

Keskel 1. diviisi ülem kindral A. Tõnisson. Vasakult paremale: kordamisõppuste juhataja kol. G. Leets, diviisi staabiülem kolonel P. Triik, suurtükiväe inspektori abi kol.-leitn. K. Kool ja 1. soomusrongirügemendi ülem kolonel K. Tallo.

õppekavade järele ühised õppused (rivi-drill, käsirelvad, gaasiasjandus) ja eriala õppused numbritele, luurajatele, sidemee-tele ja sõitjatele. Reservväe sõdureid õpe-tasid kaadri järelvalvel reservväe ohvitserid ja allohvitserid. Viimased said oma üles-andega hästi hakkama.

14. oktoobrist alates toimetati harjutusi maastikul väeüksuse koosseisus. 14. ok-toobril harjutati vastava taktikalise olu-korra raamides rännakut ja lahinguõppust patareide kaupa. Siin patareiülem esma-kordselt õppis tundma oma patareid tervi-kuna, harjutas patarei üksikute elementide koostööd ja teotsemist lahinguolukorras. Kontrollijad võisid teatava üllatusega kon-stanteerida, et reservistide patareid ei teot-senud kaadriüksustest palju halvemini.

15. oktoobril harjutati pikemat rännak-ut (15 km) ja lahinguõppust kogu grupile kaitseolukorras Kadrina raioonis.

16. oktoobril teostus pealetungiolukor-ras pikem rännak (lähenedamine) Kunda sihis (25 km), mis lõppes grupi lahingulaskmi-sega Kundalahes üles seatud märkidele. Grupi tegevus osutus kõigiti edukaks. Kok-kukõlas taktikalise olukorraga „mängis kaasa“ ka kohalik lennuvägi.

Õppusest võttis veel aktiivselt osa sõdu-rite ütelusilt „vihasem sisemine vaenlane“, „kaitseväe gaasiminister“ härra D. Buxhoev-den oma „gaasidega ja aurudega“. „Gaasi-onu“ mängis grupile vingerpussi õige sage-dasti: gaasi tuli päris ootamatult küll rän-nakul, küll lahingulaskmise ajal patareide tulepositsioonidel ja vaatlusepunktidel. Ilma gaasitorbikuta ei saanudki palju tegevuses olla.

Pärast lahingulaskmist grupp valmistus öiseks laskmiseks. Tagasi liiguti pimedas, sooritades veel samal päeval 25-kilomeetri-lise öise rännaku. Vaatamata raskele töö-päevale (18 tunniga päevane 25-km rännak, asumine positsioonidele, traatside maha- ja üleskerkimine, lahingulaskmine ühes kõigi eeltöödega ja lõpuks öine 25-km rännak tagasi) oli reservistide meeleolu ja tervis kõige parem. Ainult 4 mehel (= 1%) olid jalad kergesti hõõrutud.

Kordamisõppused läksid hästi korda, millele aitas suuresti kaasa soodus ilm. Kogu õppuse vältel olid reservlased innuga asja juures, tööd tehti huviga ja põhjalik-kusega. Meeleolu ei jätnud paremat soo-vida.

Raske õppuse kõrval hoolitseti väärikalt

meeste meelelahutuse eest: iga päev söögi ajal mängis puhkpillide orkester, reservlastele korraldati teatrietendus (Tallinna draamastuudio külaskäik Rakverre) ja demonstreeriti veel ka kinofilmi.

Kordamisõppusi külastas sageli I diviisi ülem kindral-major A. Tõnisson, kes tähelepanelikult jälgis õppuste käiku kui ka reservlaste elu-olu, toitmist, meeleolu jne.

Kordamisõppustel üles näidatud kiiduväärt teenistuse, hoolsuse ja õppustel omandatud heade oskuste eest diviisiülem kindral Tõnisson ülendas reservlasi auastmes: vanemallohvitseriks 3 nooremallohvitseri (J. Mauts, J. Kärt, J. Tomson), nooremallohvitseriks 15 kaprali (L. Lõhmus, J. Neelus, O. Laks, R. Pärnik, E. Strauss, E. Isküll, A. Traks, A. Mulla, K. Neumann, V. Paa-vel, V. Külhallik, E. Lätt, A. Puusepp, R.

Lahi, A. Verder), kapraliks 6 reameest (J. Uttendorff, H. Hallikmann, A. Volmüller, M. Heino, A. Orav). Reservlipnik V. Kuldvere'le diviisiülem avaldas käsukirjas kiitust erilise hoole ja huvi eest õppuste vastu, mis ilmnas selles, et 2 päeva asemel lipnik Kuldvere jäi vabal soovil õppustele kuni lõpuni.

Lõpupäeval korraldati sõpruskoosviibimised garnisoni allohvitseride ja ohvitseride kasiinodes. Koosviibimistel tutvuti üksteisega ligemalt ja sõlmiti sõprusidemeid suurtükiväe kaadri- ja reservväe allohvitseride ja ohvitseride vahel. Koosviibimiste eel peeti vastavate kogude erakorralisi üldkoosolekuid, kus reservlasi võeti pidulikult vastu koguliikmete perre.

Lahkuti kõige paremas meeleolus, — „küll tuleme jälle, kui isamaa kutsub!“

—s.

Reservohvitserid kordamisõppustel Kuperjanovi üksikus jal. pataljonis.

Kamini ksk. nr. 95 s. a. olid Kuperjanovi partisanide rügemendi reservohvitserid kutsutud kahepäevalistele kordamisõppustele 3. ja 4. oktoobril s. a.

3. okt. kell 0900 kogusid kõik reservkui ka alalisväe ohvitserid pataljoni õpperuumi, kus kokkutulnuid tervitas Kuperjanovi pataljoni ülem kolonel-leitnant E. Liibus.

Täpsalt kell 0930 saabus II diviisi ülem kindral N. Reek diviili abi kol. V. Marder'i ja staabiülema kolonel-leitn. A. Saaselgi saatel. Kindral Reek tervitusekõnes selgitas reservohvitseride kokkukutsu-mise tähtsust riigi julgeoleku kindlustamise seisukohast. Peale tervituste järgnes õppetöö.

Esimesel kordamisõppuste päeval enne lõunat tutvuti praeguse kaitseväge organisatsiooniga, reservohvitseride arvestamise reeglitega ja väeüksuste formeerimise töödega mobilisatsiooni korral. Kell 1230 oli ühine lõuna pataljoni söögisaalis, millest osa võttis ka diviisi juhatus. Lõunasöögile järgnes pildistamine koos Kuperjanovi rügemendi lipuga. Kell 1400 jätkus õppetöö viies grupis, kus üksikasjaliselt selgitati reservohvitseride tööd mobilisatsiooni korral.

Teisel õppuse päeval algas õppetöö täpsalt kell 0800, kus tutvustati reservohvitseri meie praeguse sõjakirjandusega ja maksvate määrustikkudega ning anti üldine pilt gaasi- ja õhukaitse alalt. Huvitava loengu pidas major J. K a s a k taktika alal, kus selgitas meil praegu maks-vaid taktikalisi põhialuseid vastavalt meie organisatsioonile ning meie jalaväe eeskirja II osa nõuetele. Major Kasaki loenguga lõppes ka teoreetiline töö, millele järgnes ühislõuna. Peale lõunasööki sõideti autodel linnast välja maastikule, kus iga reservohvitser lahendas praktiliselt taktikalise ülesande, mille juures töötati erilise innuga.

Kell 1900 oli reserv- kui ka alalisväe ohvitseride ühine erakorraline üldkoosolek ohvitseride kasiinos, kus pataljoni ülem kol.-leitn. Liibus tänas õppustest osavõt-jaid, ja toonitas, et õppetöö on hästi korda läinud, mis omakord on tingitud osavõtjate heast töötahtest ja huvist asja vastu. Teatav koostöö ja kontakt tegevväe ohvitseridega on saavutatud. Patul pani südamele saavutatud kontakti mitte katkestada, vaid võimaluste piires süvendada. Ühise sõbraliku vaimu loomiseks ja üksteisega lähema tutvuse süvendamiseks leiti pare-

maks mooduseks, kui iga reservohvitser astuks Kuperjanovi pataljoni ohvitseride kogu toetajaks liikmeks. Ettepanek kiideti kõikide koosolijate poolt heaks, mille põhjal astusid kõik reservohvitserid kogu toetajateks liikmeteks.

Kell 2100 oli korraldatud ühine koosviibimine ohvitseride kasiinos, eesotsas diviisi juhatusega ja kutsutud külalistega. Ühises lauas istudes tutvunedi üksteisega, süvendadi sõprussidemeid ja arutati muljeid äsja lõppenud kahepäevasest kordamisõppusest. Diviisi ülem kindral N. Reek ütles lõpusõna õppuste käigu kohta ning pani reservohvitseridele südamele oma igapäevase töö juures olla kontaktis praeguse kiirelt areneva sõjatehnikaga, kuna praegune maailma poliitiline olukord nõuab iga rahva valmisolekut oma olemasolu kaitseks.

Reservohvitseride nimel kõneles reservkapten K ö s t e r, tänades diviisi ja pataljoni ülemat ja alalisväe ohvitseri õppuste korraldamise ning õppustele ilmunute hea ja südamliku vastuvõtu eest, toonitades sealjuures, et neid on koheldud äärmise heatahtlikkusega. Avaldas heameelt õppustel valitsenud eeskujuliku korra ja täp-

suse üle, millest näha, et meie kaitsevägi seisab oma kutse kõrgusel ja tema peale võib eesti rahvas julge olla. Lõbus ja meeleolurikas koosviibimine kestis hilja ööni.

Ei saa märkimata jätta seda, et reservohvitseride vastuvõtmine Kuperjanovi pataljonis oli tõesti korraldatud erilise hoolega. Iga väiksem asi oli kahepäevaseks elamiseks ettenähtud äärmise täpsusega. Õppuste läbiviimiseks olid õpperuumid korraldatud vastava sisseseadega. Elamiseks aga ühiselu ruumid.

Tervitavaks nähtuseks oli see asjaolu, et kogu õppuste kestusel viibisid kasarmus alalisväe ohvitserid. Nad ööbisid reservohvitseridega ühiselu ruumides, mis kõik aitas kaasa tuvuse ja sõprussidemete loomiseks. Öhtune vaba-aeg veedeti omavahelises lõbusas vestluses ja tutvumises pataljoni lugemistoas, kus asub ka pataljoni Vabadusesõja nurk, mille annetas Tartu seltskond pataljoni 10. aastapäevaks. Vabadusesõja nurga, kui mälestuseeseme vastu tunti reservohvitseride seas eriti suurt huvi. P—u.

Õhu- ja gaasikaitse alalt.

Pilotaash, orienteerumine ja aeronavigatsioon.

Tehniline lend on lennuväes selleks algeliseks protsessiks, mille alusele rajatakse kõik lennuväe ülesannete täitmisega seotud toimingud. Tehniline lendamine jaguneb kaheks elemendiks — piloteerimiseks ja orienteerumiseks. Sellejuures tuleks piloteerimise all mõista oskust lennumasinale õhku tõusta, õhus temaga soovitud evolutsioone sooritada ja sellejärele lennumasin jällegi maapinnale tervelt tagasi toimetada. See on, teiste sõnadega, lennuspord aerodroomi kohal, mida iga kaitsevälendur peab automaatsuseni endale sisse harjutama. Mida automaatsem on lenduri piloteerimisoskus, seda kasulikum on ta lennuväele, — seda suurem on tema taktikalise eksploateerimise kasutegur, seda rohkem suudab ta rakendada oma vaimlist ja kehalisest energiast sellele, mis on väljaspool ta masinat.

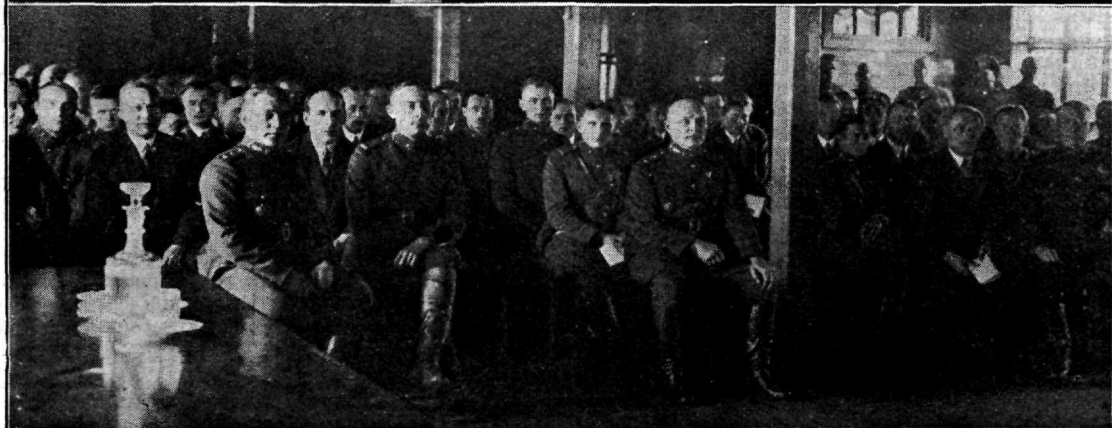
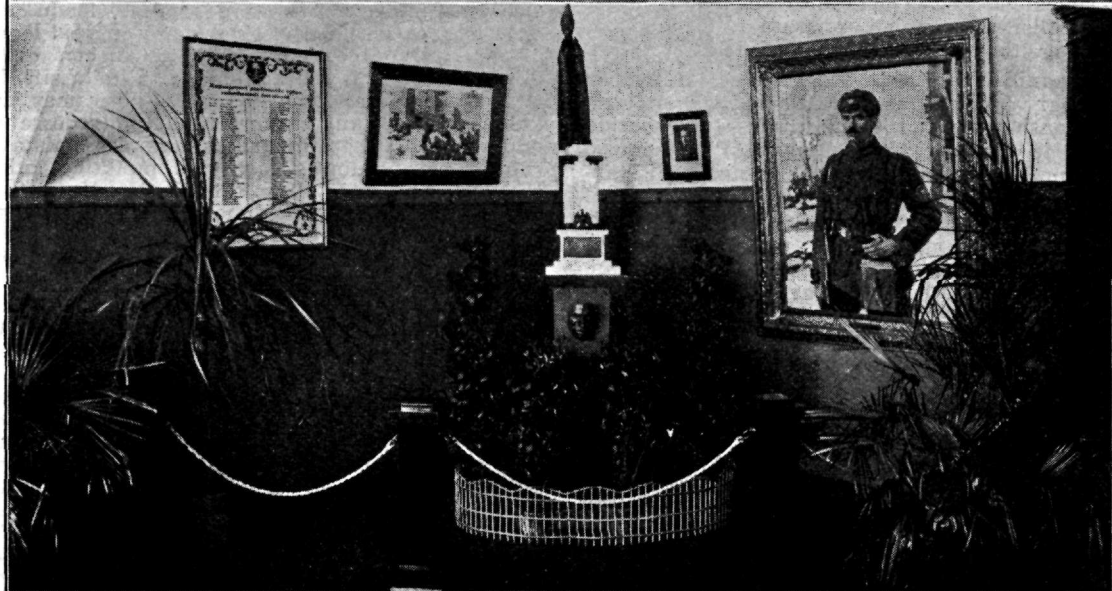
Silmas pidades lennuväe ülesandeid, mis oma ulatuste poolest siirduvad enamikus kaugemale aerodroomist väljapoole, — tuleb konstateerida, et iga piloteerimisega käsikäes igalpool ja alati käib orienteerumine. Isegi esimestel õppelendudel tuleb lendurõpilasel orienteerumisega tegemist teha, olgugi kõige elementaarsemal kujul; nii peab ta vastu tuult tõusma, õhus

olles alati hindama oma relatiivset asetust aerodroomi suhtes, meeles pidama tuulesuunda jne. Tehnilise lennu seisukohast vaadates tuleb orienteerumist üldiselt mõista laiemalt, kui seda on maapealne orienteerumine. Maapealne orienteerumine on saavutatud siis, kui ollakse kindlas teadmises oma asukoha kohta. Lennumasinale õhus olles on sellest teadmisest vähe. Orienteerumine õhus ei ole veel täielik, kui ma tean, kuskohas kaardi või maastiku järele ma käesoleval silmapilgul asun, — selle kõrval pean ma tingimata teadma, kuhu poole ehk mis suunas mind lennumasin edasi kannab. Seega koosneb õhus orienteerumine kahest momendist — asukoha- ja liikumise suuna kindlaks määramisest.

Kuna meil kaitseväes mitmed tehnilise lennuga seotud mõisted terminoloogiliselt on ebakindlad, oleks ehk otstarbekohane siinkohal mõned nendest defineerida. Nii peaks kindlat vahet tehtama piloteerimise ja lennumasina juhtimise mõistete vahel.

Lennumasina juhtimise all peaks mõistma seda individuaalset tööd, milles piloteerimine ja orienteerumine koostuvad eesmärgiks — viia lennumasin väljaspool koduaerodroomi valitud

**Reservohvitseride kordamisõppuste puhul
Kuperjanovi üksikus jal. pataljonis.**



Ülal: Kuperjanovi partisanide rügemendi ohvitserkond koos diviisi juhatuse ja rügemendi lipuga.
Kesk: Kuperjanovi pataljoni Vabadusesõja mälestusnurk. All: Loeng õpperuumis.

punktidele. Niikaua kui lendur „tiirleb“ an-gaaride kohal, harjutab pööranguid või vigur-lendu, kindlustab oma maandumisavust jne., senikaua ta piloteerib. Kui aga lendur peab lendama teatud, kuid eemal asuva maastikupunkti kohale, s. t. peab valima kindla suuna, hoidma valitud suunda, jõudma eesmärgi-punktile ja lõpuks maandumiskohale, siis ei pi- loteeri ta ainult, vaid siis ta juhib lennuma- sinat, teiste sõnadega — piloteerib ja orienteerub.

Taktikalise eksploateerimise kasuteguri suu- rendamise seisukohast on otstarbekohane, et ka orienteerumine nõuaks lendurilt võimalikult vä- hem pingutust. Ideaalsesse olukorda oleks aseta- tud lendur, kui lennumasina juhtimine tervikus, s. t. niihästi piloteerimine kui orienteerumine, sünniks automaatselt. Siis jääks temale kogu ta energia ainult lahingu ülesande täitmiseks. Temal jääks vahetevahel silma heita vaid mõne osutile, taskukellale või pressida kuskile mõni piisk õli, — muu osa teeks masin ise.

Kahjuks peab tunnistama, et oleme tähenda- tud asjas automaatsusest veel kaugel. Üksi- kuid saavutisi võiks ehk siinkohas nimetada ai- nult selles mõttes, et nad aitavad lendurile tema füüsilisi ja vaimlisi pingutusi lõdvendada, kuid kaugeltki ei vabasta teda nendest

Mehaanilise automaatsuse visa arenemise tõttu ongi veel praegusel ajal lennumasina juhti- mise staash suunitud eesmärgile — treenerida vaimlist ja füüsilist automaatsust. Piloteerimise osas sünnib see, nagu öeldud, lennuspordi har- rastamise ja vahetpidamata arendamise kaudu. Ka orienteerumise osas sünnib see lennuprakti- ka alul ainult harjumuse ja reflekside kaudu. Esialul teadvalt, kuid pikapeale järjest enam alateadvalt konstateerib lendur, kus ta antud silmapilgul on, kuhu poole ta liigub, kuidas ta lennukitelg relatiivselt on pööratud maastiku suhtes jne. Orienteerumine on temale lihtis ega tekitata mingisugusi raskusi.

Sootu teiseks läheb olukord, kui lendur satub temale tundmata maastikule, uttu, pilve- desse või ööpimedusse. Siin tekivad uued ras- kused lennuki juhtimise alal. Kuidas nendest ras- kustest püütakse praegusel ajal piloteerimise osas üle saada, on kirjeldatud käesoleva aasta Nr. 37—38 „Sõduris“ (vaat. artikkel „Pimesi lend“).

Kuid raskused tekivad ka orienteerumise osas eespool nimetatud mõttes; orienteerumiseks loomulikku andi ei jatku ja tuleb appi võtta instrumendid. Pimesi lend on meetod, millega tõstetakse ja arendatakse lenduri usaldust ja oskust instrumentaalse piloteerimise ja orien- teerumise alal. Sama usaldust ja oskust püüa- vad arendada veel teised meetodid, nagu aero- navigatsioon, meteoteenistus, lennudistsipliin.

Aeronavigatsiooni all on meil seni mõistetud distsipliini, mis õpetab õhus orienteeruma maastiku üldiselt nägemata, kasutades instrumente ja eemal asuvaid või varemalt esile tulnud maa- pealseid ja astronoomilisi orientiire. Siin on analoogia meresõidu asjanduses tuntud navigee- rimisega. Meremees teostab oma sõitu üldiselt samuti „pimesi“. Ta hindab oma asukoha ja lii- kumisesuuna instrumentide abil (kompas, seks- tant, raadiopeilingaator, ajanäitaja), kasutades astronoomilisi punkte ja eemal asuvaid optilisi (tuletorn) ja akustilisi (raadiosaatejaam) maastikupunkte.

Aeronavigatsioon, kui meetod, õpetab see- ga õhus orienteeruma olenemata sellest, milli- sed tingimused valitsevad väljaspool lennumasi- nat. Ta varustab lennumasina vastavate riista- dega ja annab meeskonnale oskuse, reeglid ja viisid — kuidas teha lennumasina juhtimist kind- lamaks just orienteerumise osas.

Aeronavigatsioonilise lennu all mõistetakse meil sageli midagi eriti aukartust ja hirmu ära- tavat. Arvatakse, et see peab olema tingimata pimesi lend, s. t. lend ainult instrumentide järele (kompas, ajanäitaja, navigraaf, kallak- näitaja jne.), loobudes täiesti igasugustest loo- mulikudest harjumustest ja refleksidest pilotee- rimise ja orienteerumise alal. See on ekslik arusaamine. Aeronavigatsioonilist lendu tuleb mõista õieti laiemalt, kui seda mõistab meri- mees oma „navigeerimise“ all. Säärast lendu teostab lendur mitte ainult siis, kui ta maasti- ku oma all on silmist kaotanud või tundmata maastikule jõudnud, vaid ka siis — kui ta kaardi oma silmade ette paneb ja all defileerivat maast- tikku üksikute orientiiride järele kaardiga võrdleb.

Õieti „mitte aeronavigatsioonilist“ lendu sar- nase loogika järele ei olegi olemas; on vaid lennu- masina juhtimine. Aeronavigatsioon on distsi- pliin, meetod, mis näitab, kuidas talitada siis, kui maastik särab all oma kõige hilgavamis ilus, kuidas siis — kui satume tükati pilvedesse või udusse, kus vaheti üksikutes aukudes paistavad tuntud või tundmata maastiku punktid; kuidas siis — kui maastik all on täiesti silmade eest kaet- tud, hiilgab või mustendab vaid taevaalaotus pea kohal oma planeetide ja tähtedega; kuidas lõppeks siis — kui väljaspool lendamist üldse midagi pole näha; ei all, ei üleval ega kõrval.

Tõsi küll, lennukooli olukorras oleme õpilas- tele ülesandeks andnud teostada kalkuleeritud lendu kompassi ja kella järgi, mitte arvestades maastikku; oleme nimetanud ja võime ka edas- pidi nimetada säärast lendu „aeronavigatsiooniliseks“. Kuid see oleks vaid teatud terminus tehnicus ja pedagoogiline võte. Tõeliselt lend sarnaselt ei sünni. See oleks kunstlikult ettevõet- tud instrumentaalne orienteerumine vastandiks puht visuaalsele orienteerumisele. Tegelikus len- nus aga kombineeruvad alati mõlemad orientee- rumisviisid. Tõepoolest, ei olegi mõeldav prak- tiliselt puht visuaalne orienteerumine; vaadeldes maastikku mälu või kaardi järele, ikkagi vaatab lendur vaheti ka kompassi, kella, kiirusenäidajat, triivimist, hindab oma asetust kaugel eemal asu- vate esemete suhtes, kalkuleerib päralt jõudmise aega jne., ühe sõnaga „aeronavigeerib“. Kuid teiselt poolt pole olemas ka puht instrumentaalset orienteerumist; sattudes pimeduse olukorda, võtab lendur instrumendid küll tarvitusele, kuid püüab ka silmaga päikest või taevatähti näha saada, maastikule ligineda; kasutada igat mo- menti, kui temale mõni maastikupunkt silma tor- kab, et oma instrumentaalset orienteerumist kontrollida. Säärase instrumentaalse ja visu- aalse orienteerumise kombineerimise reeglid kuu- luvad aga kahtlemata aeronavigatsiooni kui mee- todi valda.

Artikli alguses tähendasin, et tehniline lend osutub lennuväes vaid abiprotsessiiks ta ülesan- nete täitmisel. Samasuguseks algeliseks protses- siiks on ka lennumasina juhtimine eespool selgita- tud mõttes. Missugusel kujul see juhtimine len- nuväe sõjalise tegevuse alal peab sündima, sel- lest teinekord.

Meie eraõhuasjanduse edusamme.

Eesti lendurite ümbereuroopa lend lennukil ES—UST. Teekonna pikkus ca 5000 km.



Lendurid kapt. Döring ja hra Ungern-Sternberg Viljandis pärast ümbereuroopa lennu sooritamist okt. 1931.

Meie laevastiku külaskäik Soome

septembris 1931.

Meie laevastik lahkus koosseisus miiniristlejad „Lennuk“ ja „Vambola“ ning torpeedopaat „Sulev“ merejõudude juhataja admiral H. Salza juhatusel 17. septembril s. a. kell 0630 Tallinna reidilt, et kavakohaselt sama päeva kella 1000-ks olla Helsingis. Hulga aja tagant jälle kord hea ilm tõi kõigile kohe piduliku meeleolu. Laevadel tehti veel viimaseid ettevalmistusi, et hõimurahvale vääriiselt esineda. Helsingi ligidal merel ootas meid Soome kaitselaevastiku aurukaater, mis tõi kaasa admiral Salza käsutusse määratud komantaja kapteeni Kapio, tervitus- ja sideohvitseri mereväe leitnant Aarno Aranko ning meie kaitseväge esindaja Soomes major Sinka. Viimased asusid m/r. „Lennukile“, mille järel sõit täiel käigul edasi läks. Suomenlinna kindlusest möödudes saluteeris m/r. „Lennuk“ 21 pauguga Soome rahvuslipule, millele kindlus sama arvu paukudega kohe vastas. Sideohvitser juhtis meie laevad Hietalahti sadamasse, kuhu olid ettenähtud sildumis-

kohad. Pärast saabumist tegid meie merejõudude juhatajale visiidid Soome merekaitse ülem eversti Valve ja rannalaevastiku ülem komantaja Ikonen.

Kella 1015 kuni 1200 tegi meie merejõudude juhataja visiidid Eesti Vabariigi saadikule minister Rebasele, peakonsul Huurile, Soome Vabariigi presidendile, kaitseministrile, kaitseväge ülemale, kindralstaabi ülemale, garnisoni ülemale, merekaitse ja rannalaevastiku ülematele ning Uudemaa lääni maahärrale.

Kell 1300 oli ettenähtud pärgade panek Eesti ja Soome vabadusesõdades langenud soomlaste ühishaudadele Vanakiriku puiestikus. Eesti Vabadusesõjas langenud soomlaste ühishaua juure oli rivinenud meie laevastiku aukompani ühes Mereväe Üleajateenijate Koondkogu orkestriga.

Kell 1400 andis kaitseminister Lahdenuo lõuna meie ja soome kõrgematele kaitseväelastele. Oma lauakõnes minister Lahdensuo ütles „tere tulemast“ Eesti mereväele, millele vastas admiral Salza, täna-

des soojalt vennasrahvast südamliku vastuvõtu eest.

Kell 1600 tegid meie saadik minister Rebane ja teised Soome kõrgemad kaitsevälased vastuviisidid meie merejõudude juhatajale m/r. „Lennukil“.

Kell 2030 olid Soome mereväe allohvitserid palunud kõiki meie allohvitserisid ühisele koosviibimisele oma kasiinosse.

Kell 2100 oli ettenähtud eine m/r. „Lennukil“, kuhu olid palutud meie saadik minister Rebane, kaitseminister Lahtensuo, merekaitse ülem eversti Valve, rannalaevastiku ülem komentaja Ikonen ja teised soome ja eesti laevastiku kõrgemad mereväe ohvitserid.

Järgneval päeval s. o. 18-dal septembril enne lõunat oli ettenähtud kõigeväiksema allveelaeva „S a u k k o“ vaatamine ohvitseridele, mis asus samas Hietalahti sadama tehases. Samal ajal oli võimaldatud Helsingi garnisoni ohvitseridele ühes perekondadega tutvuneda meie laevadega, mida viimaste poolt õige ohtralt tarvitati.

Kell 1300 andis admiral Salza eine oma lipulaeval. Einest võtsid osa kaitseminister Lahtensuo, meie saadik minister Rebane, kaitseväe ülema ja kindralstaabi esitajana kindral O e s c h, merekaitse ülem eversti Valve, rannalaevastiku ülem komentaja Ikonen ja peakonsul Huuri.

Kella 1600-ks oli admiral Salza ja kõik meie ohvitserid palutud presidendi lossi mereväe kadettide viimase kursuse ohvitserideks ülendamisele. Presidendi saali olid rivinenud kõik mereväe kadetid ühes kooli lipuga ja maaväe Sõjakooli aukompani. Lihtis ja pühalik tseremonii jättis kõigisse pealtvaatajaisse sügava mulje. Pärast ülendamisest oli admiral Salza' l eraudients presidendi juures, kus president isiklikult admiral Salzale andis üle Soome Valge Roosi I järgu komandöri tähe. Annetamisele järgnes presidendi proua poolt kohvi kitsale ringkonnale.

Õhtul oli Soome mereväe poolt korraldatud ball meie mereväelastele, kuhu oli palutud meie mereväelasi õige rohkel arvul ja soome mereväelasi ühes daamidega. Ballist osavõtt oli elav ja lõbusalt aega viites ning sidemeid soome õrnema-sooga sõlmides oli kell kaugelt üle kesköö nihkunud kui ball lõppes.

Samal õhtul olid Soome laevastiku instruktörid palunud meie mereväe ametivendi ühisele koosviibimisele hotell „Kleinh'i“. Eine möödus kõigiti heas ja sõbralikus meeleolus ning kestis hilja ööni.

Õhtul korraldas meie saadik minister proua ja härra Rebane vastuvõtu Soome ja Eesti mereväe ohvitseridele saatkonna ruumides.

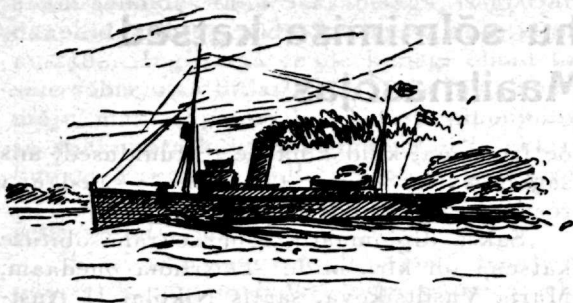
Laupäeval oli kavakohaselt ette nähtud tutvunemine Helsingi nägemisvääriliste kohtadega ja ümbruskonnaga. Kõige esiti viidi soovijad autodega uude Eduskunna hoonesse. Maja, mis alles hiljuti valmis sai ja peab Soome rahva vabadust sümboliseerima, pakkus kõigiti suurt huvi.

Ringsõidul, mis tehti kaitseväe suurepäralistes autobussides, näidati Soome ohvitseride poolt kõiki Helsingi ja ümbruskonna ilusamaid ja nägemisväärilisi kohti. Pikem peatus tehti Seurasaarel sealse vabaõhu muuseumi vaatamiseks. Muuseumi direktor isiklikult tutvustas meid piltlikult järkjärgulise vennasrahva ajaloo ja kultuuri arenemisega, alates kõige vanemast ajast ja lõpetades uuema ajaga. Mälestuseks anti kõigile osavõtjatele rida ülesvõtteid ja vastavat kirjandust kaasa. Pärast muuseumi vaatamist pakuti kohvi Seurasaare kohvikus. Et aeg märkamatult juba õige palju oli, siis pidi suurem osa osavõtjaid ruttama Eesti konsuli juure teele, kuhu olid palutud proua konsuli poolt Soome ja Eesti kõrgemad kaitsevälased ja seitskonna tegelased.

Õhtul oli korraldatud merekaitse ülema ja proua Valve poolt ball Ohvitseride Kesk-kogu kasiino ruumides. Kasiino mugavates ruumides pakuti külalistele õhtueinet ja karastavaid jooke. Tantsu eest hoolitsesid kaks orkestrit vaheldamisi, millede saatel lõbutseti kuni hommiku tund meele tuletas, et aeg on lahkuda, sest samal hommikul oli kavakohaselt ettenähtud lahkumine Helsingist ja matka jätkamine Turusse.

Divisjon lahkus Helsingist kell 0700 s/l. „U u s i m a a“ saatel, millel rannalaevastiku ülem komentaja I k o n e n kaasa sõitis. Sõit skäärides alates Helsingist kuni Turuni oli ülihuvitav. Paljudele oli see esmakordne võimalus nii pikka matka läbi skääride teha, mis oma mitmekesise ja ülihuvitava maastiku tõttu silmale väga ilusat pilti pakkus. Vaid mõnes üksikus kohas ulatas silm ulgumereni, kuna ikka ja ikka jälle silmapiiri sulges saarte rägastik oma ilusate väinade, saarekete ja nendel asuvate ütlemlata kenade majadega.

Õhtul kell 1730 jõudis divisjon Turu sadamasse, kuhu oli palju uudishimulikke kogunud, et meie laevade saabumist jälgida. Vähe hiljem oli Soome mereväe ohvitse-



Soome m/p. „Uusimaa“.

ride poolt korraldatud eine meie laevastiku kõrgematele ohvitseridele.

Järgneval päeval tegi admiral Salza ametlikud visiidid.

Kell 1300 oli korraldatud meeskonnale tutvumine linnaga ja ajalooliste esemetega. Turus, mis iseenesest väga vana linn, on säilinud mõningaid ajaloolisi esemeid, mis väga palju huvi äratavad. Linn iseenesest ei ole väga suur, loetakse siiski teiseks linnaks rahvaarvu poolest peale Helsingi. Linnal on oma kaks ülikooli, üks rootslastele, teine soomlastele, ilus kunstimuseum, vaatamisvääriline kirik, vanaaegne loss, jne. Linnas asuvad Crichton-Vulcani laevatehased, kus praegu Soome kaitselaevastiku uusi rannakaitse soomuslaevu ja allveelaevu ehitatakse. Tehastega tutvumine ja uute laevade vaatamine oli ettenähtud pärast lõunat. Osal ohvitserkonnal avanes võimalus uute allveelaevadega sõitu merele kaasa teha.

Pärast lõunat oli lubatud publikul külastada meie laevu paari tunni jooksul, mille vastu turulased näisid õige suurt huvi tundvat, sest külustajaid oli väga rohkel arvul.

Õhtul oli meeskonnale ettenähtud tantsupidu ja ohvitseridele koosviibimine Seurahoones, mille korraldasid allvee laevastiku ohvitserid ja Crichton-Vulcani tehaste juhatus. Koosviibimisest võtsid osa komentaja Ikonen, admiral Salza, Crichton-Vulcani tehaste direktor, allveelaevade baasi ülem komentaja-kapteeni R a h o l a, meie kaitseväge esindaja major Sinka ja

Soome ja meie laevastiku ohvitserid täies koosseisus. Osavõtjaile pakuti õhtueinet ja vesteldes ning lõbutseades oli aeg kaugel üle kesköö jõudnud kui Seurahoone mugavad ruumid ja lahke pererahvas tuli maha jätta, et järgneval hommikul alata kodumatka.

Kell 0800 hommikul lahkus laevastik, Turu sadamast s/l. „Uusimaa“ saatel, mille ahtermastis lehvits Merejõudude Juhataja vimpel. S/l. „Uusimaa“ saatis meie divisjoni kuni ulgumereni. Lahkumisel rivistati kõigil laevul meeskonnad, m/r. „Lennukil“ kerkis jumalagajatuks signaal „Meie täname“, millele s/l. „Uusimaa“ samaga vastas. Sellepeale s/l. „Uusimaa“ võttis kursi Helsingi poole ja meie divisjon jätkas matka Tallinna suunas, kuhu jõuti sama päeva õhtul.

Meie laevastiku poolt veedetud päevad nii Helsingis kui ka Turus olid pidu-päevad tulvil meeldivaid üllatusi. Kõik aeg oli jaotatud eeskujulikult, et aga külalistele võimalikult palju pakkuda. Väsimatult hoolitseti kõigi eest ja korraldati kõik, et aga külalistel oleks hea. Igal sammul kohtasime südamlikku ja sooja vastuvõttu nii kaitseväge kui ka rahva poolt. Nõnda lahkus meie laevastik tundes, et paremad sõbrad elavad meil teisel pool Soome lahte. Loodame, et meil avaneb võimalus lähemal ajal väikselgi määral seda südamlikkust tasuda.

— k —



Saarekesed Soome skäärides.

Saksamaa separaatrahu sõlmimise katsed Venemaaga Maailmasõjas.

Kõik Saksamaa võidulootused Maailmasõja puhkedes ja kogu tema sõjaplaan olid rajatud kiire ja otsustavale võidule läänes Prantsusmaa vastu, kuhu koondati ka peamised jõud. See saavutatud, oli kavatsus tegevuse raskusepunkt üle viia itta ja purustada Venemaa sõjalised jõud.

Marne lahingu kaotusega varisesid kokku sakslaste kiire võidu lootused läänes ja ühtlasi kadus võimalus jõudude koondamiseks Venemaa vastu. Oli selge, et sõda venib pikale. Väljapääsu leidmiseks seesugusest olukorrast rakendatakse tegevusse kõik abinõud. Strateegia kõrval asub intensiivsele tegevusele ka diplomaatia. Nõrgemaks lüliks liitlaste peres loeti Venemaad ja sinnapoole suunduvad ka niihästi väejuhtide kui politikute pilgud. Juba 1914. a. lõpul võime näha murrangut strateegias, mille tulemuseks on jõudude suurdevool itta ja otsustavuse otsimise tahe lahingutes Venemaa vastu.

Saksa diplomaatia tegevuse ja püüete kohta separaatrahu sõlmimiseks tsaristliku Venemaaga annab huvitava ülevaate André Pierre ajakirjas „Revue d'Histoire de la Guerre Mondiale“, millest kokkuvõtte allpool.¹⁾

*

Saksamaa valitsus teadis väga hästi, et Venemaa poliitilistes ringkondades leidis isikuid, kes vaenulikult suhtusid sõjasse; osa neist germanofiilsuse tagajärjel, osa kartusest, et sõja kaotus võib kujuneda saatustlikuks autokraatlikule korrale. Patsifistliku voolu üheks suuremaks pooldajaks oli endine peaminister krahv Vitte, kes sugugi ei salganud omi vaateid selle kohta, et Venemaa peaks enam huvitatud olema Inglismaa kui Saksamaa võitmisest.

Olles teadlik selles, et Venemaa avalik arvamine ei suhtu mitte üksmeelselt sõjasse, Saksamaa alustab katseid Venemaa eemaldamiseks selle liitlastest. Aastal 1915 ja 1916 selliseid katseid tehti korduvalt, kuid tagajärjetult. Keiser Nikolai II jäi truuks oma liitlastele. Vaatamata oma saksa päritolule ka keisrinna püsis loaalsena kuni revolutsioonini. Ta oli küll kirjavahetuses oma vennaga, Hesseni suur-hertsogiga, ja

õe Ireenega, kuid kõik need kuuldused, mis sageli levisid riigis tema kui sakslanna reetlikusest, jäid tõestamata.

Saksa diplomaatia esimese rahu sobituse katsena oli kiri, mille keisrinna õuedaam, Maria Vasiltsikova, saatis Nikolai II Austriast 10. märtsil 1915. a. Vasiltsikova kirjutas, et teda on külastanud 3 enam-vähem mõjuvat isikut, üks austerlane ja kaks sakslast. Need 3 isikut on palunud teda küsida keisrilt, kas ta ei tahaks olla „mitte ainult võidurikka sõjaväe tsaar, vaid ka rahu tsaar. Niihästi Austriat kui ka Saksamaal ei ole vähematki viha Venemaa, ega venelaste vastu. Preisimaal keiser, sõjavägi ja laevastik tunnistavad täiel määral meie sõjaväe vahvust ja väärtust, ja neis mõlemis riigis on palju rahu pooldajaid, püsiva rahu pooldajaid Venemaaga.“

Edasi Vasiltsikova märgib oma kirjas, et nimetatud isikud pöördunud tema poole ja palunud seda jutuajamist edasi anda, sest toimida diplomaatilisel teel olla praegusel momendil võimata. Küsimusele Dardanellide suhtes olla ta saanud järgmise vastuse: „On küllalt sellest, kui vene tsaar seda soovib ja läbikäik saab vabaks.“

Aeg esimeseks katseks ja vastava meeolu loomiseks oli valitud kõigiti soodus ja kohane. Venemaal oli tekkinud sel ajal teatud pinev ja närviline õhkkond Konstantinoopoli ja Dardanellide küsimuse ümber, kuna Inglismaa ja Prantsusmaa ei väljendanud küllalt selgelt omi lubadusi sel alal. Lõpuks, märtsi kuul, liitlased annavad soovitud kindla lubaduse Dardanellide kohta ja meeolu rahuneb.

Seega Saksamaa esimese rahu sobituse katse ebaõnnestumisele mõjus kaasa liitlaste poolt õigel ajal tehtud järeleandmine Venemaale. Kuid rahu sobituse katsed jätkuvad.

Paar kuud hiljem sama Vasiltsikova saadab Nikolai II uue kirja, seekord Berliini välisminister von Jagov'i ülesandel. Viimane olla korduvalt külastanud Vasiltsikovat ja omis kõnelustes valgustanud üldist poliitilist olukorda, tähendades, et rahu sõlmimise soov Venemaaga on muutunud viimasel ajal veelgi suuremaks. Rahu Venemaa ja Saksamaa vahel on eluline küsimus ja von Jagov on teinud ettepaneku sõjalise tegevuse lõpetamiseks, ilma et oleks võidetud. Dardanellide küsimuse kohta von Jagov tähendab: „Venemaa võidab palju

¹⁾ André Pierre. „Les tentatives de paix séparée entre l'Allemagne et la Russie tsariste.“ Revue d'Histoire de la Guerre Mondiale. 1930. a.

enam sõlmides rahu Saksamaaga, isegi Dardanellide suhtes, mida Saksamaa täiesti tunnustab... Inglismaa ei ole kunagi olnud tõsine sõber oma liitlastele. Tema püüab oma mõju maksmapanekule Konstantinoopolis, ja vaatamata kõigi lubadustele ei laseks ta kunagi Venemaal vallutada seda linna, või seda oma käes hoida, kui Venemaa peaks selle vallutama.“

Edasi von Jagov toob vene reaktioonärsetes ringkondades õige populaarseks saanud argumendi: „Saksamaa vajab tugevat ja monarhistlikku Venemaad ja mõlemad naabrid peavad alal hoidma vanu sõpruse ja monarhistlikke traditsioone. Sõja jätkamine on ohtlik dünastiale.“ Lõpuks, peatudes pikemalt veel tugeva Venemaa olemasolu vajadusel kollase hädaohu vastu, von Jagov rõhutab veel kord, et Inglismaa pole tõsine sõber Venemaale.“ Saksamaa ei oleks sugugi üllatatud, kui tema (Inglismaa) mõne aasta pärast pakub omi jõude Saksamaale sõjaks Venemaa vastu.“

Vasiltšikova vahetalituses pole aga mingisuguseid tulemusi. See ebaõnnestub täielikult, sest Nikolai II ei vasta nende kirjadele. Detsembri kuus 1915. a. Vasiltšikova tuleb ise Venemaale, tuues kaasa Hesseni suurhertsogi kirjad Nikolai II ja Aleksandra Feodorovnale, kuid leiab eest väga halva vastuvõtu. Esiteks on ta sunnitud loobuma õuedami kohast ja nimest, kuna hiljem ta saadetakse Petrogradist välja oma mõisa Tšernigovi kubermangus.

Samal aastal saksa diplomaatia kordab oma rahusobituse katset, seekord Venemaal hästi tuntud „Deutsche Bank“ direktori Monkievitši kaudu.

20. juulil vene saadik Stokholmis Nekljudov kirjutab Sazonovile: „Direktor Monkievitš saabus Stokholmi. Kõnelustel ühe venelasega, kellel oli nähtavasti ülesandeks seda minule edasi anda, Monkievitš on väljendanud Berliini valitsevate ringkondade soojemat soovi separaatraku sõlmimiseks Venemaaga... Saksamaa on nõus Venemaale pakkuma seda, mis alati on olnud meie ajalooliseks eesmärgiks, s. o. Konstantinoopol ja Dardanellid, andes Türgimaale vastutasu Egiptuse arvel.“

Selle esimesele kirjale järgneb juba 28. juulil teine kiri Nekljudovilt. Näib, et Monkievitš on võtnud oma ülesande tõsiselt ja otsustanud selle saavutamiseks maalida olukorda Venemaale kõigiti meeldivates värvides, näidates sellele ohule, mis varitseb Venemaad tema liitlaste poolt. Tema tähendab: „Venemaa usaldab Inglismaad. oma brüud liitlast, kuid samal ajal Inglis-

maa on viimastel nädalatel teinud meile rahuettepaneku. Tingimusteks on Belgia täielik evakueerimine, mille vastutasuks meie saame tagasi oma asumaad.“

Teades kapitalide puudumisest Venemaal, Monkievitš tähendab: „Kui rahu on tehtud, siis Saksamaa garanteerib Venemaale 5—10 miljardi margalise laenu, tingimusega, et raha läheb vene rikkuste kasutamiseks.“ Läbirääkimiste algamisega tuleks kiirustada, sest „kui meie vallutame Varssavi ja Riia, siis kokkulepe neil tingimustel kujuneb raskeks.“

Seisukord oli tõsine. Juuli kuus Saksamaal usuti õige tõsiselt, et pärast sakslaste võitu Visla jõel Venemaa on küps separaatrakule, millega „Venemaa saab Dardanellid ja Saksamaa Poola.“ Nekljudov isiklikus kirjas vämin Sazonovile tõendab, et Saksamaa on õieti valinud rahuettepaneku aja. Kui aga Venemaa vastu võtaks „mitte ainult ausa, vaid teatud määral ka kasuliku“ rahuettepaneku, mis oleks siis selle tulemuseks? „See oleks meile praeguste liitlaste kaotamine jäädavalt ja selle tagajärjel ühtlasi ka kas meie välis-, sise- ja majanduspoliitika allutus Saksamaale, või Saksamaa uus kallaletung meile, kuid siis juba saatuslik meie üksilduse tõttu.“

Nekljudov ütleb ühtlasi, et tema on alati olnud mõõduka poliitika poolt Austriaga, ajutise modus vivendi poolt, kuid kui juba kord sõda on alustatud, siis ei jää üle midagi muud, kui jätkata seda lõpuni. Nekljudovi arusaamise üldisest olukorrast võttis omaks nähtavasti ka vene valitsus.

Märgime veel ära Saksamaa mõne katse rahusobituse alal 1915. a.

1) 3. detsembril Greeka chargé d'affaires Petrogradis, Kaklamanos, teatab oma valitsusele ühe telegrammi sisu, mille prantsuse saadik on saatnud Pariisi. Vastavalt sellele teatele keegi neutraalisik olla kohtanud Moskvast üht prantsuse suurtöösturit ja teatanud, et Reichstag on nõus rahu tegema Venemaaga järgmistel tingimustel:

- Moskva tööstuseringkondade poolt välja töötatud tollitariifi tunnustamine,
- Dardanellide neutraliseerimine,
- Suur Poola kui barjäärriigi loomine Venemaa ja Saksamaa vahel,
- Venemaale loovutamine,¹⁾
- Piiriparandused Ida-Preisimaal Venemaale soovitud kujul,
- Sakslaste poolt okupeeritud maalade evakueerimine.

¹⁾ Originaalis puudub mõni sõna.

Lõpuks soovitakse vene-saksa liitu, mis sihitud oleks Inglismaa kui ühise vaenlase vastu.

2) Taani kuninga Kristjan X rahusobituse katse märtsi kuus.

3) Berliini keisrikoja suurmarsalli krahv Eulenbergi kiri oma vene kolleegile parun Frederiksile 1915. a. lõpul. Krahv Eulenberg kirjutab muuseas: „Meie kohuse nimel Jumala, meie valitsejate ja isamaade vastu, peame tegema kõik mis võimalik kahe keisri lähendamiseks.“

Nikolai II, lugedes seda kirja ja olles jõudnud lauseni, milles jutt oli vanast sõprusest tema ja Vilhelm II vahel, tegi äärele järgmise märkuse: „See sõprus on surnud ja maha maetud.“

Järgneb 1916. a. Venemaa avaldab ikka enam ja enam tühimuse tundemärke. Kaheldakse võidulootustes, kardetakse kokkuvõrsemist sõjaliselt ja selle järeldusi maksva korrale.

Seni kui vene välispoliitika eesotsas püsis Sazonov, liitlased olid rahulikud. 7. juulil Sazonovi asemele asub aga Stürmer, germanofiil ja Aleksandra Feodorovna ning Rasputini protežee; Inglismaa vastane vool pääseb seega uuesti mõjule.

Juba juuli kuus leiavad aset kurikuulsad läbirääkimised Protopopovi ja Varburgi vahel. Tagasisõidul Prantsusmaalt ja Inglismaalt Protopopov, selleaegne duuma abiesimees, peatub Stokholmis, kus temal on kokkusaamine Varburgiga, saksa saatkonna finantsõunikuga. Varburg tõendanud, et Saksamaal pole mingit vihavaenu Venemaa vastu ja olla valmis kokkuleppeks rahutingimuste suhtes. Millised need rahutingimused olid, seda on raske tõestada, kuid Itaalia saadiku Carlotti sõnadel Varburg olla teinud ettepaneku liiduks Saksamaaga „trooni ja korra päästmiseks Venemaal“.

Neli kuud hiljem Protopopov saab välisministriks. Tema suvine kokkusaamine Varburgiga muutub elavaks kõneaineks ajakirjanduses. Selgusele jõudmiseks tekkinud olukorra suhtes, inglise saadik sir Buchanan palub audientsi Nikolai II juures. Audientsi tulemustest ta teatab telegrammiga 7. nov. lord Greyle: „...Ma tähendasin, et kui Saksamaa tõega pakub Venemaale Konstantinoopoli, siis tõestab see viimase trumbi mängu panekut ja selline ettepanek tuleb tagasi lükata. Tema Majesteet oli sellega täiesti peri ja teatas, et ettepanekul ei või olla mingisuguseid tulemusi.“

8. nov. vene chargé d'affaires Bernis telegrafeerib Petrogradi: „Saksamaa arvab, et Poola küsimuse lahendamine lähendab

rahu Venega, sest see lihtsustab olukorra. Energiline pealetung Rumeenia vastu võeti ette eeskätt mõista andmiseks Venele, et tema on kaotanud Konstantinoopoli viivad teed Balkanitel. Venemaa võib saada läbi-pääsu Dardanellidest ühes Ida-Galiitsiaga ja Armeeniaga ainult Saksamaalt, Poola ja Leedumaa vastu.“

Liitlaste äreva meeoleolu rahustamiseks pea- ja välisminister Stürmer saadab samal kuul vene esindajatele liitlaste juures ringkirjalise telegrammi, milles dementeerib Saksamaa ja Venemaa vahelisi salajasi läbirääkimisi. „Venemaa on kaugel separaatrahu sõlmimise mõttest; tema jätkab võitlust oma liitlaste kõrval ühiste vaenlaste vastu kõhklematult kuni lõpuliku võiduni.“ Selle täiendusena Stürmeri järglane, peaminister Trepov, rõhutab veel omakorda duuma koosolekul 2. dets. sõja kuni võiduni jätkamise vajadust ja liitlaste loal loeb ette deklaratsiooni Konstantinoopoli ja Dardanellide kohta.¹⁾ Trepovi duumas peetud kõne rahustab teatud määral liitlasi. Kuid peagi ilmuvad uued kahtlustused, sest sise-politiline olukord Venemaal halveneb päev-päevalt.

Venemaal, kes vapustatud sõjast ja lähenemisel sisemisele katastroofile, väheneb tahe ja ühtlasi ka jõud võitluseks võidurikka lõpuni. Sellises olukorras Saksamaa teeb veel viimast korda katsed Venemaa eemaldamiseks liitlaste perest. Ja seda just vene revolutsiooni eelpäevil, veebruaris 1917. a., uue vaheltsobitaja Bulgaaria Berliini saadiku Rizovi kaudu. Rizov pöördus esiteks Nekljudovi poole Stokholmis ja seal soovitud vastust saamata vene esindaja poole Kristianias. Kuid need katsed, nagu eelmisedki, ebaõnnestusid täielikult.

Sellised olid üldjoontes need katsed, mida Saksamaa ühel või teisel kujul ette võttis tsaristliku Venemaa eemaldamiseks liitlaste perest. Huvitav on selle juures see, et kõigi muude lubaduste kõrval alati domineerivalt esinesid sellised meelituseobjektid nagu Konstantinoopol ja Dardanellid.

On ka arusaadav. Meie teame väga hästi seda Venemaa ammuagset unistust ja tungi väljapääsuks Mustastmerest; see oli Venemaa üheks sihiks, nagu omal ajal tung Baltimere kallastele. Seda arvestasid ka sakslased, seda enam et neile ka

¹⁾ Saksamaa mõjuavalduste paraliseerimiseks Inglismaa ja Prantsusmaa otsustavad lõpuks avaldada 1915. a. märtsikuu kokkuleppe Konstantinoopoli ja Dardanellide suhtes. Kuid Venemaa enda soovil piirduakse deklaratsiooniga duumas, dokumenti ennast avaldamata.

teadmata ei olnud mõtete lahkuminekul sel alal Venemaa ja Inglismaa vahel. Tülli ajada need kaks riiki ja separaatraku sõlmida Venemaaga, oleks kahtlematult olnud suureks võiduks saksa välispolitikale. Kuid vaatamata kõigi nende ilusatele lubadus-

tele, tsaristlik Venemaa suudab siiski vastu panna saksa välispolitika meelitustele.

Saksamaa püüe vabaneda Venemaast, ja oma jõud üle viia idast läände, teostub alles pärast enamlaste riigipööret Venes.

—bi.

Sõdurite määramisest erialadele ning allüksustesse jalaväeosades.*)

D. LÕPLIK VALIK.

I. Laskurkompanid.

1. Kk jaod**) (toimkonnad — équipes.)

a) Üldised nõuded. Kk meeskond, jao-ülemad juure arvatud, peavad: a) kehaehituselt olema küllalt tugevad relva ja selle juure kuuluva laskemoona kandmiseks; b) omama hea silmanägemise märkide leidmiseks ja tule tagajärgede hindamiseks mitmesugustel distantsidel; d) iseloomult olema rahulik ja külmavereline, mis on tähtis relva käsitamisel lahingus; e) oskama osavasti ning kiirelt relva lahti võtta ja kokku panna (käte osavus .. habilite manuelle); f) omama hea meelepidamis- ja orienteerumisvõime töötamiseks maastikul öösi, udus ja suitsus.

Neid nõudeid aluseks võttes eraldatakse sõdurite hulgast välja nõrga tervisega ja vasakäe mehed, kõik, kelle kehaehitus pole sobiv töötamiseks kk juures (lühikesed käed jne.) ja nõrgemad laskurid. Ülejäänutele tehakse katse järgmistel aladel:

— kk koostvõtmine ja kokkupan.	20 punkti;
— hüpe kk-ga ja laskekohale asumine	20 „
— raua vahetamine kinniseotud silmadega	20 „
— kauguste hindamine	20 „
— kehaline katse	20 „

Kokku 100 punkti.

b) Katsete läbiviimine.

Kk koostvõtmine: 2 min ja vähem annab 20 punkti, 3 min — 15 p., 4 min — 10 p., 5 min — 5 p. ja 6 min — 0 punkti.

Hüpe ja laskekohale asumine. Käsu järele teha hüpe 50 m, asetada kk laskekohale, panna magasin peale, laadida ja olla valmis tulistamiseks: 15 sek ja vähem annab 20 punkti, 16 sek — 19 p. jne., hinnates iga täiendavat sekundi ühe punktiga (vähem).

Vahetada raud kinniseotud silmadega (kk kokkupanemisel öösi). Kk on asetatud lauale, raud välja võetud, mees valvel seisangus, silmad kinni seotud. Käsu järele „täita“ panna raud sisse — harilikku asendisse: 5 sek ja vähem annab 20 punkti, 6 sek — 18 p.,

*) V. „Sõdur“ nr. nr. 41/42 s. a.

**) Belgia sõjaväes on tarvitusel kk 15—27 (F. M. 15—27).

7 sek — 16 p. jne., hinnates iga täiendavat sek 2 punktiga (vähem).

Kauguste hindamine. Anda hindamiseks neli vähemat ja keskmist kaugust, kusjuures iga kauguse määramisel: viga, mis võrdub $\frac{1}{8}$ kaugusest, annab 5 punkti, $\frac{2}{8}$ — 4 p. ja $\frac{3}{8}$ — 3 p., $\frac{4}{8}$ — 2 p.; vead, mis on suuremad $\frac{4}{8}$ -st hinnatakse 0-ga.

Kehaline katse. Katsealused hinnatakse väeosa kehalise kasvatusse juhatajalt-ohvitserilt vastava punktide arvuga.

Kui õppekursuse vältel on järjekindlalt üles tähendatud sõdurite saavutused kk koostvõtmise ning kokkupanemise ja kauguste hindamise alal, siis sellekohased katsed (2-ne ja 3-as) võivad ära jääda. Mõlemad tähendatud katsed teostatakse allohvitseridelt ühe kompani ohvitseri kontrolli all, 2-ne katse nõuab aega keskmiselt 1 min mehe peale ja kompani peale ümarguselt $1\frac{1}{2}$ tundi; 3-da katse saab läbi viia 1 tunniga. Et neid katseid võib vaadelda kui harilikke õppusi, siis ei saaks juttu olla aja kaotusest ning õppetöö halvamisest.

d) Katsete tagajärgede kasutamine.

Katsetatud sõdurite hulgast eraldatakse paremuse järjekorras välja 30 meest; nende seast komplekteeritakse kk jaod (toimkonnad — équipes) à 6 meest igaüks. Kk jaod täiendatakse võimalikult ühe ja sama ajut. lahinggrupi koosseisust, kusjuures eriti võetakse arvesse vanu või teenistuses sõlmitud uusi sõprussidemeid üksikute sõdurite vahel, et seega saavutada moodustatavate üksuste liitust ning tõsta nende lahinguvõimet. Igas jaos 1 või 2 meest (esimesest õppegrupist) määratakse kaprali kandidaatideks. Kui ühes ajut. lahinggrupis ei leidu küllaldaselt määralt sobivat elementi kk jao moodustamiseks, siis täiendatakse seda teistest ajutistest lahinggruppidest.

2. Laskurjaod (équipes F. G.).

Sõdurite valik ning määramine laskurjagudesse sünnib nende hulgast, kes ei sattunud kk jagudesse. See tehakse järgmiselt:

a) eraldatakse välja kehaliselt nõrgemad, puuduliku silmanägemisega, halvad laskurid vintpüssidest ja lõpuks kõik, kellest võib oletada, et nad ei saa hakkama sarnaste delikaatsete ülesannete täitmisega, kui seda on tunnimehe ja piiluri teenistus;

b) ülejäänud klassifitseeritakse üldise intelligentseuse katsete (toimetati teenistuse alul) tulemuste kohaselt ja määratakse jagudesse à 8 meest; määramisel võetakse veel arvesse iga üksiku mehe töö tagajärgi õppekursuse vältel, niipalju kui need näitavad meest teises valguses, võrreldes sellega, mis ta esines teenistuse alul toimetatud katsetel;

d) peale ülalnimetatud erinevuste laskurjagude komplekteerimine sünnib üldiselt samadel alustel ja korras kui kk jagudes, kusjuures esiplaanile nihutatakse liituse küsimus, millel on suur tähtsus üksuse lahingvõime tõstmisel, samuti eraldatakse välja kaprali kandidaadid.

3. Kapralite lõplik väljavalik.

Kapralilt nõutakse intelligentset, teguvõimet, tugevat kehaehitust, et ta võiks kõikjal olla eeskujuks alluvatele, oma ameti ja alluvate sõdurite teenistusekohuste põhjalikku tundmist, — lühidalt kõiki neid omadusi, mis on vajalikud juhile (energia, autoriteetlik esinemine, oskumõjutada alluvaid, distsiplineeritud olek, tahe täita teenistusekohuseid oma parema arusaamise järgi). Määramisel võetakse ka arvesse valitava soovi saada allohvitseriks, olgu see kohustunde, karjääri, ambitsiooni, uhkuse, auahnuse või lõpuks materjaalsete paremuste pärast.

Pärast esialgset väljavalikut (teenistuse alguses) kaprali kandidaadid saavad ettevalmistuse alul ühes teiste noorte, pärast selleks moodustatavates erilistes formatsioonides ehk üksustes. Kuuenda kuu lõpul neile korraldatakse katsed, mille tagajärjed hinnatakse järgmiselt:

— kehalised võimed	20 punkti;
— jao juhtimine kaitsel ühes vastavate krokiide valmistamisega	20 "
— jao juhtimine pealetungil	20 "
— iseloom, ülalpidamine ja teenistusekohuste täitmine (võttes arvesse soovijaid kapraliks saada)	40 "

Kokku 100 punkti.

Katsete tulemuste kohaselt igas jaos parim kaprali kandidaat ülendatakse kapraliks. Andmed katsete kohta hoitakse alal rühmade kaup.

4. Mitmesuguste spetsialistide valik.

Need valitakse välja sõdurite hulgast, kes pole määratud kapralite kandidaatideks, kk või laskurjagudesse; sealjuures võetakse arvesse valitava sooviavaldust selle või teise ameti peale ja professioni enne teenistusse astumist.

II. Rk kompanid.

1. Üldist.

Igas rk kompanis sõdurid teenistuse alul jaotatakse ajutistesse rk meeskondadesse. Kolmanda kuu lõpul neile toimetatakse katsed; katsete tulemused võetakse aluseks rk meeskondade lõplikul koostamisel, mõõtjate, kaprali kandidaatide ja mitmesuguste rk kompani koosseisu kuuluvate eriteadlaste valikul ning määramisel. Katsed sünnivad järgmiselt.

2. Tegevtoimkondade moodustamine.

a) Üldist. Tegevtoimkondade (équipes de tir) koosseisu kuuluvad sõdurid, kapralid juure arvatud, peavad: a) kehaehituselt olema küllalt tugevad rk ja selle juure kuuluva laskemoona transporteerimiseks lahinguväljal; b) hea silmanägemisega, märkide leidmiseks mitmesugustel kaugustel ja tuletagejärgede vaatlemiseks; d) suutma käsitada relva rahulikult ning külma-vereliselt; e) oskama kiiresti kõrvaldada lasketakistused; f) laskmisel otsese sihtimisega oskama kiiresti ja tabavalt tulistada; g) kaudse sihtimisega laskmisel aru saada, meeles pidama ja täpsalt täitma kõik saadud käsud; h) olema energilised, kindla ja otsustamisvõimelise iseloomuga.

Neid nõudeid aluseks võttes eraldatakse välja ja alul kõik puuduliku silmanägemisega (eriti parema silma) ja nõrga kehaehitusega sõdurid. Ülejäänutele korraldatakse katsed järgmiselt:

1. Takistuste kõrvaldamine	20 punkti;
2. Koostvõtmine ja kokkupanemine	20 "
3. Sihtimise täpsuse kontrollimine	20 "
4. Kehaline arenevus	20 "
5. Iseloom	20 "

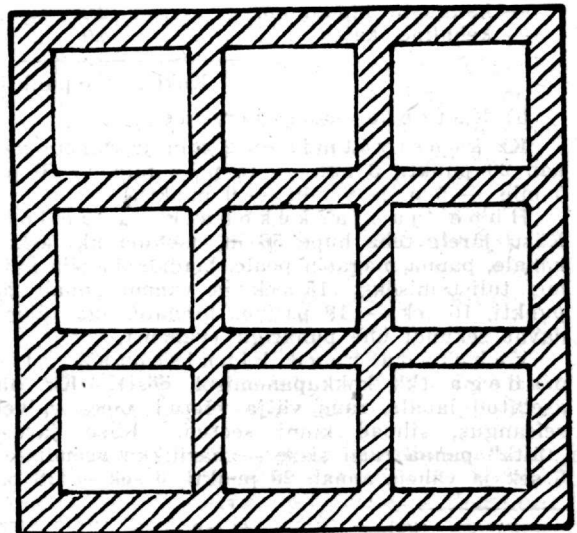
Kokku 100 punkti.

b) Katsete läbiviimine. Eelpool nimetatud katsed viiakse läbi järgmiselt:

Takistuste kõrvaldamine. Võetakse 4 takistust vända asendite järgi. Iga takistuse kõrvaldamise eest 1 min. vältel antakse 5 punkti, sealjuures iga rohkem kulutatud ¼ min. hinnatakse 1 punktiga ning arvatakse maha üfältahendatud punktide arvust. Soovikorral võib piirduda kahe takistusega, hinnates nende kõrvaldamist 1 min. jooksul à 10 punktiga; iga lisa ¼ min. hinnatakse sel juhul 2 punktiga.

Koostvõtmine ja kokkupanemine. Täielik koostvõtmine ja kokkupanemine 1 min. 20 sek. vältel hinnatakse 20 punktiga; iga 2 sek. rohkem sellest ajast annab 1 punkti vähem.

d) Sihtimise täpsuse kontroll.



Joon. nr. 3.

Märkus. Ristjoonte paksus $\frac{1}{2}$ sm; seesmiste ruutude külg \dot{a} 2 sm.

Katse viiakse läbi 3 p. vältel, iga päev üks seans. Kaugus märgini 12 m. Enne katse algust tuleb: 1) äratada katsealustes huvi katsete vastu; 2) lasta neid liikuda võimlemissammu 100 m füüsilise omatsiooni loomiseks; 3) käsutada katsealused relvade juure ja näidata neile kätte sihtpunkt (üks seesmiste joonte löikepunktitest); 4) vabastatakse kuulipildujad. Peale selle katsealused sihivad, kinnitavad relvad kergesti pärsi abil, kontrollivad veel kord sihtimist ja teatavad, et nad sihtimise on lõpetanud. Kogu katsealuse tegevus kuulipilduja juures ei tohi vältada rohkem kui 1 min.

Instruktor kontrollib sihtimist ja toimetab hindamist järgmiselt:

- kui sihtjoon on võetud õieti 20 punkti;
- kui sihtjoon on kaldunud kõrvale antud punktist $\frac{1}{2}$ sm 15 ”
- kui kõrvalekaldumine on 1 sm 10 ”
- kui kõrvalekaldumine on $1\frac{1}{2}$ sm 5 ”
- kui kõrvalekaldumine on 2 sm ja rohkem 0 ”

Katset korratakse kolm korda; lõpuhinne on keskmine kõigil kolmel katsel saadud punktide summast.

d) Kehaline arenevus hinnatakse 20 punktiga ja katsetatakse ohvitserilt, kes harilikult juhatab kehalist kasvatust kompanis.

Iga sõdur peab osa võtma vähemalt kolmest katset: takistuste leidmisest ning nende kõrvaldamisest, koostvõtmisest ning kokkupanemisest ja täpsa sihtimise kontrollist. Kui õppekursuse vältel on tehtud märkmeid üksikute sõdurite saavutuste kohta esimesel kahel alal, siis katse korraldatakse ainult täpsa sihtimise oskuse selgitamiseks. See võtab aega keskmiselt 2 min. katsealuse peale, või ümmarguselt 1 tund 20 min. kompani peale. Kuna katse sisult kujuneb harilikuks õppetunniks, siis ei saa lugeda, et katseteks tarvitatud aeg on kaduma läinud.

e) Katsete tulemuste kasutamine. Katsed sooritanute hulgast eraldatakse välja paremuse järjekorras esimesed 20 meest; neist määratakse tegevtoimkonnad. Igasse toimkonda nimetatakse mehed võimalikult ühest ja samast ajut. rk. meeskonnast, arvesse võttes veel vanu ja teenistusesolemise ajal tekkinud sõpruse sidemeid üksikute sõdurite vahel. Kasvult peavad tegevtoimkonna mehed olema enamvähem ühepikkused, mis märksa hõlbustab rk. kandmist käsitsi. Igas toimkonnas 1—2 paremat meest määratakse kaprali kandidaatideks.

3. Mõõtjate määramine.

Mõõtjalt nõutakse: a) üldist intelligentsust; b) eriti teravat silmanägemist, mis on vajalik mõõduriistade täpsaks viseerimiseks mitmesugusel kaugusel asuvate märkide pihta; d) selget ning hõlpsasti loetavat käekirja; e) oskust valmistada lihtsamaid krokiisid. Kehaliselt mõõtjad võivad olla nõrgemad kui rk. meeskondadesse kuuluvad sõdurid.

Mõõtjad valitakse erilise katsega nende sõdurite hulgast, kes pole määratud rk. tegevtoimkondadesse; katsed selleks toimetatakse järgmiselt:

- valgepaberi lehele tõmmatakse 5 või rohkem üksteisele paralleelset joont; joonte pikkus 10 sm, paksus 1 sm ja intervall üksikute joonte vahel 1 sm; lehed kinnitatakse hästi valgustatud seinale või müüri külge niiviisi, et jooned asuksid perpendikulaarselt maapinnale;
- katsealused pannakse alul seisma 50 m kaugusel lehtedest ja lastakse siis liikuda nende suunas; instruktorid märgivad üles kaugused, millistelt katsealused võivad esimest kord teatada joonte arvu lehel ja instruktorilt näidatud joone järjekorra numbrit.

Et katsed oleksid täiel määral individuaalsed, tuleb aegajalt lehti vahetada, neid asendades uutega, kus joonte arv läheb lahku eelmistest. Samuti on soovitatav kõiõe, kes katselt läbi käinud isoleerida neist kes katsel veel ei ole olnud. Katsete täitmisel tuleb arvestada iga katsealuse peale 1—2 min., kompani peale ümmarguselt 1 tund.

Katse sooritanute hulgast valitakse mõõtjateks välja 6 meest, kellele intelligentsus, käekiri, joonistamisvõimed ja katsel proovitud silmateravus lubavad oletada, et nad suudavad hästi täita ülesandeid oma erialal.

4. Rk ülemate kapralite määramine.

Esialgse ettevalmistuse kaprali kandidaadid saavad üldiselt samadel alustel nagu laskurkompanis, kusjuures nendega eriliselt harjutatakse vaatluskrokiide ja märgi- ning tuletabelite koostamist. Kuuenda kuu lõpul pärast teenistusse astumist neile korraldatakse katsed järgmiselt:

- märgi- ja tuletabeli koostamine 20 punkti;
- vaatluskrokiidid joonistamine 20 ”
- rk asetamine laskekohale 40 ”
- iseloom, ülalpidamine, teenistusekohuste täitmine 100 ”

Kokku 200 punkti.

5. Määramine teistele erialadele.

Varustajad (pourvoyeurs) peavad tarbekorral suutma asendada tegevtoimkonna (équipedetir) mehi. Seepärast neilt nõutakse samasuguseid võimeid ning nad valitakse esimeses järjekorras sõdurite hulgast, kes pole määratud tegevtoimkondadesse. Valimine sünnib samal viisil kui tegevtoimkondade meeste valimine. Mitmesuguste teiste rk.-kompani koosseisu kuuluvate eriteadlaste valik ning määramine tehakse samuti kui laskekompandides.

Nii toimetatakse sõdurite väljavaliõit ning määramist erialadele. Autor kinnitab, et see olevat kõigiti häid tagajärgi andnud ja ümberpaigutamisi on tulnud teha harva. Kk.

Pealetungi psühholoogiast.

Prantsuse jalaväe reserv-major (major meie mitte prantsuse mõistes) Maaailmasõja veteran ja filosoofia doktor Charles Coste oma teoses „*La psychologie du Combat*“ (Lahingu psühholoogia) ohvitserina ja filosoofina-psühholoogina on lahingu psühholoogias avaldanud rea huvitavaid seisukohti. Toome allpool tutvumiseks mõtteid pealetungi psühholoogiast.*)

1. Pealetungi psüühilisest ettevalmistusest. Üldmõtteid.

„Meie aeg nõuab rohkem kui kunagi pealetungi ettevalmistust, kui moraalset nii füüsilist. Mehisuseks ei jatku momenti vaimustust: selleks vajame tasakaalu, usalduse säilitavust näiliselt lootusetuil silmapilgel,“ nii algab autor pealetungi psühholoogia käsitlemist.

„Sõjas,“ arvas Napoleon, „kõik oleneb maksusele pääsenud avalikust arvamisest.“ Seepärast enne pealetungi algamist on tarvis tekitada üldine pealetungi pooldav meeleolu, tekitada kindel soov võita ja usk võidusse. On ekslik vähendada sõdurite silmis ohu suurust, on kahjulik varjata ettevõtte realiteeti. Sellises suunas astunud sammud ja kõned tekitavad võitlejates rahulolematuse tunde ja sõjapsühholoogia seisundist tuleb lugeda selliseid samme vigadeks. Sääraseid vigu tulnud palju ette Maaailmasõjas. Verduni vallutamise operatsioonis, veebr. 1916, Saksa ülemjuhatus, et luua soodsam meeleolu tagalas, olevat selleks ohverdanud võitlejate meeleolu ja valgustanud olukorda roosilisemalt kui see oli tegelikult. Tulemus — mitterahuldav. Vastast põlata on vähe selleks, et teda võita. Põlgtus ja alahindamine on olnud lahingutes sageli suurem sellel poolel, kes sõjast väljus hiljem kaotajana poolena.

Igasugused lubadused viia jalaväge kaotusteta margini ja tegelikult kanda kaotusi, on kibedama pettumuse looja ja usalduse kõigutaja. Tekib pessimism, ükskõiksus, millest arstimine nõuab suure juhi kätt. Maaailmasõjas 1917. aastal prantsuse sõjaväes Chemin des Dames'i viljatutest rünnakutest tekkinud pessimismi arstinud välja vaid Petain, kui suur juht-psühholoog. Olevat õigem lahingut ette valmistades võitlejatele selgitada olukorra raskus selle tõelikkudes mõtudes, kui maalida kuldseid perspektiive eelseisvast võidust. Elava kujutelmiga sõdurid võtavad kergesti vaimustuse tuld, kuid seda rängem on nende pettumus raskuste ja ebaedu puhul, ning suurem vaen nende vastu, kes tarvitasid kurjasti sõduri loomulikku usaldust. Ei tulevat eeltoodust järeltada, et juhatus vaimustavad üleskutsed jäävad lahingus alati viljatuiks. Kui sellised otse- ja ausameelselt, kuigi vaimustavas toonis, täpsalt väljendavad kõrgema juhi tahet ja tuletavad alluvatele meelde igale tema kohust, siis ei võivat olla kahtlust selliste üleskutsete viljakuses. Kuid igasugused ennelahingulised sõnavallangud, mille eesmärk läbipaistev, on kahjulikud, sest lahingu-sõdur ei armasta kui „tõtt puuderdatakse ja värvitakse“ („*farder la vérité*“).

Üldse sõdivas väes avaliku arvamise juhtimine on delikaatsemad küsimusi. Avalikku arvamist ei saa peale sundida, ta tekib enesest, ta sugereerub. Neile, kes loovad soodsat meeleolu, juhivad avaliku arvamise õiget suunda, on kasulik asja juhtida nii, et iga võitleja arvaks: ta on vaid truu omadele tõekestpidamistele, ja selliste eest võlgneb vaid üks enesele. Sellist teed võib hulki viia kõige kindlamini tarviliku tõekestpidamiseni. Võitlejate optimism tuleb saavutada kestva kavakindla tööga, see peab enesest imbuma võitlejatesse selle töö tulemusena. Kiirustamine, enneaegne rutt, saavutada võitlejates usk võidusse, on poolik saavutus. Kahjuks eksisid selles avaliku arvamise loojad sagedasti möödunud sõdades.

Kui usk edusse on tarvilik, ja see valmub sõdurites enestes, siis ebaedukad ettevõtted on suurimad tõkked selles protsessis. Usaldus, usu tekimine edusse, kui lahingki, on kollektiivne, või oma algallikalt ühiskondlik looming. Nii näeme, et vägede lahingulik väärtus sõltub vähem üksikute isiklikkudest tõekestpidamistest, kui koondise vaimust. Viimastest ammutavad üksikud vajalikke elemente omaks moraalseks jõuks. Väeosa vaim, usaldus juhtidesse, kõigi nende võitlusevahendite tundmine, mis väeosal kasutada, solidaarsus juhtide eneste, samuti alluvate ja ülemuse vahel ja kestev üksimeel on see, mis pikka, kuid kindlasti, sisendab usalduse igasse üksikusse.

Ümbruskonna, keskuse moraalset voolab jõuliselt igasse üksikusse võitlejasse moraalset jõudu. Väeosa pealetungi vaim viib kaasa üksikud ja mõjutab üksikute püsivust võitluse raskusis.

Ei saa keelduda pealetungi psüühilisel ettevalmistusel tunnustamast materjaalsete faktorite suurt osa. Tugeva suurükiväe edukas tuli, omalennuväe aktiivsus, tagala korralik funktsioneerimine kui toidu- nii laskemoona juurdeveos, reservide olemasolu ja nende juurdeveol lahingus, vaimustavad pealetungijat.

Võitlejad hindavad kõrgesti head juhtimist. Ekonoomsust inimelude kulutamises hinnatakse võitlejatelt väga kõrgesti. Juhi eeskuju — mehisus, kindluses, rahulikus meeles, üldse juhi iseloomu, hinnatakse kõrgemalt kui ta tehnilisi teadmisi. Teatakse, et oskus vähese laskemoona kuluga teostada ettevalmistust tulega, täppisvarustamise funktsioneerimine, väeliikide eeskuju-lik koostöö, on juhi teadmiste viil; kuid alluvate moraali mõjutavad positiivsemalt juhi kaalutud, praktilised, oma, juhtimise võtted, sest tahetakse olla juhitud, mitte sisse-dokrineeritud. Rünnakul ei soovita olla ainult hästi juhitud, vaid hulgad eksalteeruvad oma juhi eeskujust. Kokku võttes usk võidusse tekib kollektiivselt. Usaldus juhi vastu on esimene ja tähtsamad tegureid teiste selliste hulgas. Usaldust tuleb muuseas võita kaudu sõdurite silmade. Pealetungi psüühilisel ettevalmistusel on suur tähtsus materjalil. Pealetungi edukas algus suurendab eeldusi võiduks: sest võit on ju see, kui näed, et kõik olukorra elemendid kõnelevad võidu poolt.

*) *La psychologie du Combat*, lhk. 20—54.

2. Rännakust. Rännaku objekti, märgi, võlust (mõjust).

Rännakuks antud objekt võluvat, tõmbavat, enese poole: ründaja liikuvat märgi sihis enesele aru andmata oma tegevusest. Teda kannab intuiitiivne jõud, mis väljub juhist ja kaasvõitlejatest. See kummaline impulsiivsus pealetungil on tingitud tegunete motoorsest refleksidest, see on automaatne kujutelm, mis loodud kollektiivsest suggestioonist; see on võitlejate omapärane meelte segadus, milles automaatselt liigutakse märgile, olgu see metsaserv, kaevik või kõrgendik. Juht, ennem kui alata rännakut, ennem kui võib tekkida see kollektiivne ja automaatne veereng märgile, peab täpsalt arvestama kõiki pidurdavaid tegureid vaenlase tule all liikumisel, peab arvestama liikumist soodustavaid maastikuelemente, astuma ootamatuse vältimiseks samme, ja seda kõik ennem, kui algab võitlejate massi eksalteeritud liikumine. Rännakul ettekujutusevõime etendab suurt osa. Antud märk (objekt) ühendab ründajaid kui lipp — antud märk psüühiliselt muutub ründajatele sümboliks.

Üksteise alateadlik kaasatõmbamine rännakul.

Iga võitleja tahab olla osakeseks suurest murdmatust jõust, hulgast. Seepärast igauks neist teeb kõik, et kokkukõlastuda teiste tegevusega — kas edasilikumises, tulistamises või käsitsivõitluses.

Ründajat huvitab vaid ühise eesmärgi saavutamine. Langenud või haavatud seltsimeeste saatuse teda rännaku-hetketel ei huvita. Affektiivne tundetus kõige vastu, mis ei ole ühenduses võitlusega antud eesmärgi pärast, valitseb võimsalt ründajaid. Harva mõtleb keegi rännakul oma perekonnale — võitleja minevik ja isik on kadunud meelest, valitseb ühine kõigele ründavale üksusele hool ja mure. Tuleb ette midugi erandeid isikuis ja olukordis. Üldiselt aga armee lahingus on suur masin tuhandete võllikeste ja rattakestega, mis üksusi ja üksikuid võitlejaid sunnib teotsema. Juht lahingus teatud määral allub samuti alateadlikule kollektiivsele kaasakiskuvusele. Kuid tal jäävad alles juhi mured: ta vaatleb, ta reageerib kõigele, mis soodustaks või takistaks ta alluvatele ülesande täitmist, ta ei unusta, et tema tegevus peab olema eeskujuks alluvaile! Sugereerides teisi sugereerub, veendes alluvaid veendub ise. Seega rännak ei ole puht isiku looming, vaid kollektiviteedi looming. Üksiku vägitegu tuleb seepärast lugeda heroilismaks kui üksuse vägitegu, sest sooritada vägitegu vaid oma isikliku tahte, oma töökspidamise tõttu, nõuab tugevamat isikut, kui selline sooritada üksuse koosseisus, kus valitseb kollektiivne tahe ja kollektiivne impuls.

Üksuste omavahelisest suhtumisest. Võistlusest. Üksuste vahelisest suggestioonist.

Üksus, nähes naabrit liikumas rännakule, ei taha jääda maha: tahab olla seotud naabri tegevusega. Külgedelt ja seljatagusest üksus tahab olla seotud. Jalaväelane nõuab suurtükiväe toetust. Jääda ükski, olla toetamata ja ükski, on see, mis hirmutab inimest ühiskonnas. Teravasti ilmneb see üksijäämise hirm, toetuse tarvituduse psüühiline moment, lahingus. Füüsiline lä-

hedus, õlg-õla vastu, on toetusetunde algväljendus. Meieaja lahingukorrad ei võimalda seda toetusetunde väljendust. Selle peab asendama organisatsioon, juhtimine, koostöö. Meieaja lahing nõuab moraali, nõuab üksuse tugevat ühistunnet: füüsilise kokkupuute puuduse peab asendama ühistunne. Üksuses võitleja sugereerib kaasvõitlejat, lahingukorras üksus sugereerib üksust: ettejäetud üksused oma moraalse hooga viivad edasi tervet lahingukorda, kuna neid endid viib edasi teadmine (sugestiivne), et nende tegevust toetavad kõigiti need üksused, kes järgnevad.

Lähedamaa-võitluses (150—200 m), kus vaikib suurtükiväe toetus, algab ajalaväe tõelik võitlus. Siin kõik inimlik tuleb alasti nähtavale. Siin võib tekkida kriis, mis iseloomustaks võitlejate tõeliku väärtust.

Ootamatuse moment pealetungilahingus.

Võitlejaid liidab pealetungil mitte ainult ühtekuuluvuse tunne, vaid ka üldine soov üllatusteta jõuda märgini. Kuigi ründajad alates rännakust on vastasest moraaltugevad, kuid alateadvus siin kõneleb olude ja asjadekäigu muutlikkusest, üllatuste võimalusest. Sellest on tingitud ründajate tung, võimalikult kiiresti välja jõuda antud märgini. Sellest näeme, et rännaku psühholoogia koosneb mitte ainult ohtliku ürituse ühise tegevuse psühholoogiast, vaid seda mõjutab heidutamine, ootamatus.

Pealetungi psühholoogia suhted tehnikale. Psühholoogia ja materjal.

Juht, kaalumata kasutades võitlejate tarvet lahingus teotseda ja teotseda koos teistega, samuti kasutades võitlejate alluvust suggestioonile, võib jõuda halbade tulemusteni. Viies ettevalmistuseta üksusi ründama märke, kus hästi korraldatud ja rikka tehnikaga kaitse, juht põhjustab seega ründajate ridades suuri kaotusi. Sellistes olukordades tekkinud ebaedu või suurte ohvritega saavutatud võit, võib põhjustada edaspidises loiidust ja apaatiat. Sõduris tekib tunne, et teda ei ole tarviliselt kaitstud ja toetatud. See tunne kasvab, mida suurem näib talle oht ja tugevamad tõkked pealetungi teel: pime julgus muutub kergesti äärmiseks ettevaatlikkuseks, moraal langeb seda madalamale, mida ta kunstlikult oli tõstetud kõrgemale.

Kui vaadelda sõjamasinate mõju võitlejate psühholoogiale, siis ei tule arvestada ainult seda materjalset hävituse võimet, mis on masinal, vaid ka arvestada seda psüühilist momenti, kuid sõduri vaim võtab vastu masina avaldusi, kuid reageerib masina võimetele. Moraali seisundist ei ole lahingus nii tähtis teatud fakti materjaalne kaal, kui selle mõju võitleja hinge. Meie kujutelm pingele oleneb alateadlikust võrdlusest, mis mõistuse oletades pidi sündima, ja mis sündis tegelikult. Sõjas vallutavad eriti tugevasti kujutelmil tundmatud suurused. Igasugused purustamise efektid sõjas mõjutavad meie moraali kuivõrra meie psüühiliselt neile allume. Reeglina materjali moraalne mõjus on otseses suhtes materjali hulgaga, mis mõjutab.

Pannes tegevusse teatud materjali (relvad) on mõistlik arvestada mitte ainult nende hävi-

tamisvõimet, vaid ka psüühilist mõju, mis nende abil saavutatav teatud kombinatsioonidega kui vastase nii oma vägede suhtes. Materjali manööver, mis sõltuv kahest peafaktorist — tulest ja liikumisest, on ühtlasi ka moraali manööver.

Sajandeid oli liikumise hoog ja kiirus ründaja parim tugi. Meieaja automaatreleva tule kiirusega ei suuda võistelda inimese liikumise kiirus. Seepärast inimene otsib kaitset maastikult, soomustatud ja liikuvalt peidikuilt. Liikumine vaenlase peale on võidutaotlemise väline avaldus. See on ühtlasi ka moraalse üleoleku avaldus. Tuli toetab liikumist. Tuli on mitte ainult materjaalne, vaid ka moraalne liikumise toetaja. Hästi juhitud ja ülekaalus tule vastu on kaitsja võimetu. Selline tuli on ründaja moraalse väärtuse tõstja.

Tulevõitlus, nagu näiteks Maailmasõjas, ründaja ja kaitsja vahel muutis vorme, evolutsioneerus. Tule kasutamises ei tohi olla rutiini. Oskus saavutada tulega ootamatust, on ühtlasi oskus saavutada ka psüühilist ülekaalu. Kõik moodsad relvad võimaldavad kui oma tehnilistelt võimetelt nii koostöö kombinatsioonidelt luua

ootamatust. Kokku võttes: Kui materjaalse taktika kaheks põhifaktoriks on tuli ja liikumine, siis moraalse taktika elementideks on ootamatus ja kulumine. Ootamatus purustab kaitsuste illusiooni, kaotused loovad võimetuse tunde.

Lähedamaa ja käsitsi võitlus.

Mis iseloomustab seda metsikut võitluse peeroodi võitleja psühholoogia seisundist? Olukorra selgusetus, traagiliste sündmuste kiire areng ja vaheldus, ürghasart ja ürgverejanu, kollektiivse viha ja metsikuse ülekaal isiklikust. Võitluses rind rinna vastu taandub sõjateadus, andes maad tooretele instiktidele, ürgkavalusele. Kuid selles välises metsikuses sünnib mõnikord heroismi juhtumeid, mis au teeks kõrgemaile inimsusele: ülimal truuduse ja andumuse aktid on leidnud aset kaevikute poris ja pimeduses.

Toodud katkendilised mõtted pealetungi psühholoogiast on esikorras huvitav näide prantsuse vaadetest, suunides ühtlasi meie tähelepanu sellele alale.

Juriidilised küsimused.

1. küsimus: Kas teenistusekohuste täitmisel saadud vigastuse tõttu teenistusest vabastatud üleajateenija on üleajateenijate teenistusseadluse § 30 põhjal õigustatud saama edasi kolme kuu jooksul peale palga ka toiduraha, või mitte?

Vastus: Jaatav. Parandamata haiguse või vigastuse tõttu teenistusest vabastatud üleajateenijale makstakse üleajateenijate teenistusseadluse § 30. põhjal kolme kuu jooksul edasi teenistusetasu, väljaarvatud kraamivarustus. Teenistusetasu all tuleb selle § järgi mõista: 1) palk, 2) korterivarustusraha, 3) toiduraha, 4) seebiraha, 5) söögikeedupuude raha ja 6) perekonna abiraha.

2. küsimus: Kui üksik rühm asub väljaspool väeosa piirkonda vaheteenistuse ülesannete täitmisel: a) Kas on nimetatud rühma ülem määramisel nimetatud rühma-ülema ametikohal õigustatud nõudma ümberpaigutamise raha? b) Kas on õigustatud nõudma komandeerimise raha mõnepäevase viibimise eest väeosas? d) Kas on õigustatud nõudma palka kui üksiku komando ülem?

Vastus: a) On õigustatud saama ümberpaigutamise raha juhul, kui ohvitseri määramine rühmaülemaks sündis väeosa korraldusel ja huvides ja kui vaheteenistuse ülesandeid täitev rühm asub alaliselt väl-

jaspool väeosa piirkonda ning kui selle tõttu ümberpaigutamise puhul ohvitser on sunnitud teenistuse huvides oma alalist elukohta muutma. b) On õigustatud saama päevarahana ametisõitute puhul oma alalisest asupaigast — väeossa, juhul, kui nende vahe on üle 5 kilomeetri (vaata Riigiti. ametisõitute tasu sead. — RT 113 — 1921 ja 53 — 1927). d) Ei ole õigustatud saama üksiku komando ülema palka.

3. küsimus: Kas riigi- ja omavalitsuste teenijate pensioniseaduse § 19. põhjal võetakse pensioni õiguse arvele teenistuseaeg õpetajana erakoolis Vene valitsuse ajal väljaspool Eesti vabariigi praeguseid piire?

Vastus: Jaatav. Riigi- ja omavalitsuste teenijate pensioniseaduse § 19 (RT 149 — 1924) põhjal Eesti kodanikkudel, kes Eesti vabariigis vähemalt ühe aasta niisuguses teenistuses olnud, mis neile annab pensioniõiguse, võetakse arvesse ka veneaegne teenistus erakoolides, vaatamata sellele, kas see teenistus oli Vabariigi praegustes piirides või väljaspool neid piire.

4. küsimus: Kui noorem allohvitser maaväes määratakse ametisse vanem-allohvitseri varahoidja ametikohale, kas maksatakse temale palka auastme järgi, või varahoidja ametikoha järgi?

Vastus: Kaitseväge palganormide lisareeglite § 5¹ põhjal (Kaitseministri käsukiri

nr. 427 — 1928. a.) üleajateenijatele maa- ja lennuväes makstakse palka ametikoha järgi, kui aga ametikoht palgatabelis nimetatamata, siis auastme järgi. Kuna varahoidja ametikoht on palgatabelis nimetatud (v. Kamini ksk. 109 — 1927. a. — XXII-b palgaaste), siis tuleb sellele ametikohale määratud n.-allohvitserile maksta palka ametikoha järgi, s. o. 50 kr. kuus.

5. küsimus: a) Kas ohvitser on õigustatud saama perekonna abiraha oma üle 18 a. vana tütre pealt juhul, kui tütar käib koolis, b) kui väeosa on eksikombel selle tütre pealt 13 kuu jooksul abiraha välja maksnud, siis kas väeosal on õigus need summad 2—3 kuu jooksul ohvitseri palgast kinni pidada ja d) kas RT. 1/2 — 1923. a. avaldatud perekonna abiraha seaduse § 9 põhjal Kontrollnõukogu võib käesoleval juhul otsustada tagasinõudmisest

loobuda, silmaspidades, et ohvitser saab palka kuus 120 kr. ja tal on toita 4-liikmeline perekond?

Vastus: a) Perekonnaabiraha seaduse (RT 1/2. — 1923) § 2. põhjal lõpeb toetuseraha saamise õigus lapse pealt päeval, mil laps 18 a. vanaks saab, vaatamata sellele, kas laps käib koolis või mitte. b) Eksikombel väljamakstud toetuseraha summade arvel on väeosa õigustatud käesoleval juhul kinnipidama iga kuu ohvitseri palgast $\frac{2}{5}$ osa. d) Perek. abiraha sead. § 9 põhjal on Kontrollnõukogul õigus jätta tagasinõudmata ekslikult väljaantud abirahad juhul, kui tagasimaksmine on palga- saaja ainelise kitsikuse tõttu raskendatud. Neid raskusi hindab igaüks üksikul juhul Kontrollnõukogu, ärakuulates Hariduse- ja Sotsiaalministri arvamist. —a—

Kaitseväe elu.

Jubilare 7. jal. rügemendi ohvitseride peres.

San. kolonel-leitn. Aleksander Krause 50-aastane.

10. okt. s. a. oli 7. rügemendi ohvitseride perel pidupäev, pühitsedes oma kogu liikmete san. kol.-leitn. A. Krause 50-a. ja kapten K. Luige ja leitn. A. Brahmanni 40-a. sünnipäeva.

Viiekümne aasta juubilar san. kol.-leitn. Aleksander Krause on sündinud 10. okt. 1881. a. Võru linnas. Lõpetanud Peterburi Anna nimelise gümnaasiumi, astus 1902. a. sügisel Keiserlikku Sõjaväe Arstiteaduse Akadeemiasse, mille lõpetas 25. 10. 08. Pärast seda on juubilar teeninud arstina kaardiväe Keksholmi ja Peterburi polkudes, mitmes välilaatsaretis ja desinfektsiooni salgas, sattudes 18. 02. 18. Saksamaale sõjavangi.

Eesti Vabadusesõja päevil teenis juubilar Punase Risti Võrumaa komiteelt peetavas haigemajas, olles külgehakkavate haiguste osakonna vanemarsti k. t.

Eesti väes: 2. märtsist 1920. a. 2. diviisi külgehakkavate haiguste vastu võitlemise lentsalgas, sama diviisi laatsaretis, 2. ja 5. jal. polkudes ja 12. juulist 1921. a. 7. jal. rügemendis vanemarstina.

Omab Vabadusesõja mälestusemärgi.

San. kol.-leitn. Krause asus 7. jal. rügemendi sanitarala juhtimisele ajal, milal väeosa oli ümbermoodustamise ajajär-



San. kol.-leitn. Aleksander Krause.

gus rahuaegsesse olukorda, nõudes juhilt suuri pingutusi. Neist raskustest on pääsenud juubilar asjalikuna juhina edukalt üle ja üle kümne aasta juhtinud ja hoidnud alal tervislist seisukorda rügemendis ja 1929. aastast ka Võru garnisonis,

Proua Helene Mägi kümme aastat Kaitseväe Staabi raamatukogu teenistuses.

7. novembril s. a. möödub kümme aastat Kaitsevägede staabi raamatukogu väljaandja pr. Helene Mägi teenistusse astumisest nimetatud raamatukokku. Kogu mainitud kümne aasta kestel on proua Mägi suhtunud oma ülesandesse kõige huviga ja andumusega, pühendunud alale, kus ta oma hea meelespidamise võime, püüdlikkuse ja sõbraliku teenistusvalmisoleku tõttu on leidnud tunnustamist raamatukogu laialdasema tarvitajaskonna poolt.

Soovime juubilarile jätkuvat teotsemisrõõmu ja töötahet ka tulevikus.



teenides oma ülemuselt tänu ja võites oma kaasvõitlejate lugupidamise.

Ohvitseride kogu elus on juubilar korduvalt olnud juhatuse ja aukohtu liikmena ja laenu-hoiukassa esimehena.

Juubilarile annetati 7. jal. rügemendi ja 8. üks. jalaväepataljoni ohvitseride kogudelt kui ka Nursis asuva patarei ohvitseridelt ühine mälestis pidulikl koosviibimisel, kus sama osaliseks said 7. jal. rügemendi ohvitseride kogult ka 40-a. juubilarid kapten Luik ja leitnant Brahmman.

7. jal. rügemendi ohvitseride kogu tahab elada kaasa oma liikmete niihästi tähtsamaid rõõmupäevi kui ka nende raskeid tunde, püüdes seega liita kokku juhte üheks tugevaks preks, kus valitseks kindel sisemine side, üksmeelsus ja vastastikune lugupidamine ning arusaamine; see on suureks pandiks neilt juhitud väeosa edukusele kõigis tema ettevõtteis ja ülesandis oma armsa kodumaa kaitsmisel.

L.

Sõjaväelisi teateid välisriigest.

Kõrgema sõjatehnilise hariduse omandamise kord Latvijas.

Käesoleva aasta sügisel Riia ülikooli juures alustasid tegevust uue alljaotuse kohaselt sõjaväe politehnilised kursused. Kursuste alljaotuste valikul on peetud silmas kui väeliike, nii ka eriteenistusi sõjaväes. Sõjaväe politehniliste kursuste jaoskondade (harude) õppekavad on kokkukõlastatud ülikooli vastavate teaduskondade õppekavadega, kusjuures kursuste õppekavasse on võetud kõik vastava teaduskonna ained ja peale selle veel ülikooli teiste teaduskondade aineid ja sõjaväe eriained ning praktilised tööd.

Sõjaväe politehnilised kursused jagunevad: 1) auto-kahurväe, lennuasjanduse ja elektrotehnika jaoskonnaks, 2) sõjaväe ehitusinseneri jaoskonnaks ja 3) intendantuuri ja sõja-keemia jaoskonnaks. Auto-kahurväe, lennuasjanduse ja elektrotehnika jaoskond jaguneb: a) auto-kahurväe, b) lennuasjanduse ja c) elektrotehnika harudeks. Intendantuuri ja sõja-keemia jaoskond koosneb: a) intendantuuri ja b) sõja-keemia harudest.

Ohvitserid, kes pärast vastavate katsete sooritamist on võetud vastu sõjaväe politehnilistele kursustele 1) auto-kahurväe, lennuasjanduse ja elektrotehnika jaoskonda — arvatakse mehaanika teaduskonna juurde, 2) sõjaväe ehitusinseneri jaoskonda vastu võetud — inseneri teaduskonna juurde, ja 3) intendantuuri ja sõja-keemia jaoskonda vastu võetud — keemia teaduskonna juurde. Õppeaja kestus elektrotehnika harus on 5 aastat, auto-kahurväe ja lennuasjanduse harudes 6 aastat. Peale teoreetiliste ainete läbivõtmise ja praktiliste tööde täitmise kursandid-sõjaväelased (resp. üliõpilased) auto-kahurväe, lennuasjanduse ja elektrotehnika jaoskondades peavad viibima suvepraktilikal tehastes, töökodades ja sõjaväeosades, kokku 14½ kuud (2½ kuni 3 kuud igal suvel). Sõjaväe ehitusinseneri jaoskonnas on nähtud ette 5-aastane kursus ja 6. õppeaasta (poolaastat) diplomii töödeks; suvepraktilika 12 kuud. Intendantuuri ja sõja-keemia jaoskonnas õppeaja kestus on 5 aastat, sealjuures suvepraktilika 14½ kuud.

Kursustele sisseastujad peavad sooritama iga

haru jaoks ettenähtud võistlus-katsed keskkooli õppekava ulatuses. Kursuste õpilased arvatakse ülikooli vastava teaduskonna üliõpilaste nimekirja. Katsetele lubatakse kõigi väeliikide ohvitseri kuni kapteni auastmeni (juurde arvates), kui nad: 1) on lõpetanud sõjakooli täie kursuse või ohvitseride kursused; 2) on tegevvaeteenistuses ohvitserina teeninud mitte vähem kui 6 aastat, sealjuures rühma, kompani või vastava üksuse ülemana vähemalt 2 aastat ja viimase aasta teeninud rivi ametikohal, mõne eelmainitud üksuse ülemana; 3) on väga hästi või hästi atesteeritud; 4) sisseastumise-aasta 1. jaanuariks ei ole vanemad kui 35 aastat; 5) on sooritanud ettenähtud katsed. Kõrgema haridusega ohvitseri võib sõjaväe politehnillistele kursustele võtta vastu, kui nad on teeninud ohvitserina vähemalt

2 aastat. Erijuhtudel sõjaministril on õigus lubada sõjaväe politehnillistele kursustele ka ohvitseri, kes neile nõudmistele ei vasta.

Käesoleval aastal sõjaväe politehnillistele kursustele ilma võistlus-katseteta on võetud vastu ohvitseri-üliõpilasi, ettevalmistamiseks intendantuuri-teenistusele — ülikooli keemia teaduskonnast, kuid ettevalmistamiseks geodeesia-topograafia-teenistusele — inseneri ja matemaatika-füüsika teaduskondadest. Kursustel viibijad ohvitserid loetakse oma väeosade koosseisu ja saavad oma endist palka kõige kursuse kestuse ajal edasi.

Kursused lõpetanud ohvitserid omavad ülikooli vastava teaduskonna teadusliku-kraadi ja seaduses ettenähtud teenistusallased eesõigused.

„Latvijas Kareivise“ andmetel: E. T.

Sõjakirjandust.

INGLISMAA.

The Army Quarterly. Oktoober 1931. a.

1. Toimetuselt. Lühikene ülevaade tähtsamatest sõjapolitilistest sündmustest möödunud 3 kuu vältusel.

2. Prantslaste pealetung 18. juulil 1918. a. Lühikene (kokkuvõtte raamatust: „Schicksalswende. Von der Marne bis zum Vesle, 1918“, Oldenburg, Stallin.

3. Laevastikud, armeed ja baasid. Admiral sir Herbert Richmondilt kirjutatud raamatu: „Laevastik Indias 1763.—1783. a.“ („The Navy in India 1763—1783“) kriitika.

4. Major T. I. Edwards. Rügementide vanusest jne. Briti sõjaväe koosseisu kuuluvate rügementide asutamisaastate ning vanuse järjekorra selgitamine.

5. Kapten E. W. Sheppard. Shenandoah'i oru legend. Autor imestab mispärast Stonewall Jacksoni operatsioon 'Shenandoah'i orus 1862. a. on võetud sõjaajaloo kavadesse ja selle tundmist nõutakse Briti ohvitseridelt aukraadi katsete sooritamisel. Selles operatsioonis polevat midagi erilist n. ö. klassikalist ja P.-Ameerika kodusõja ajaloos leiduvat vähemalt pooltosinat samasugusi sõjakunsti seisukohalt huvitavaid operatsioone, kuid millele lõputulemused on palju suuremad kui Shenandoah'i omad; nende tundmist aga ei nõutavat. Autori arvates siin olevat süüdi kolonel Henderson, kes oma hiilgavas ning meenurikkas raamatus „Stonewall Jackson“, 1898. a. on teinud Shenandoah'i oru operatsiooni juhust teenimatult kangelas. Seda väidet tõendatakse teiste samasuguste sündmuste kirjeldamisega P.-Ameerika kodusõjast. Üldse tundvat ajalugu ainult kahte liiki väejuhte: üliinimlikke geeniuside ja sündinud idioote: Esimeste nimelid ümbritsevat teavalik apauiste ja kõik, mis nad kunagi on teinud, on hea ning kiiduväärat; neile andestatakse kõik nende rumalused, jah isegi leitakse neis rumalustes geniaalsuse tundemärke. Teised leiavad ainult hullkamõistmist ja saavad laita ka siis, kui nad on tegutsenud geenistena. Mis puutub Stonewall Jacksonisse, kellest legend räägib, et ta olevat isegi ingleid ninapidi vedanud ja tiibmarssiga tae-

vasse sisse tunginud, siis kohmetuks see muidu lugupidatud väejuht küll kõvasti, kui ta teada saaks millise võrratu suurvaimuna teda on esitanud oma raamatus kolonel Henderson.

6. Brig. kindral Cosmo Stewart. Parson Eade Krimmis. Ühe sõjaväe kaplani päevaraamatust. Ühe kaplani mälestusi Krimmi sõjast. Järgneb.

7. Major B. Williams. Brihuega. 9. dets. 1710. a. peetud Brihuega lahingu kirjeldus, kus inglased sõdisid hispaanlastega (Pürenei poolsaarel).

8. Kindr. sir Charles Calvell. Guava küttide likvideerimine. Huvitav lugu kirjavahetusest sõjaministeriumi (Inglise) ja ühe San Jago saarel, Antillides asuva väeosa vahel, mis algas mööpidest ning lõppes selle väeosa likvideerimisega. Huvitav näide bürokratismist.

9. Joffre Marnil 1914. a. Lühikene ülevaade marssal Joffre'i adjutandi major Mulleri raamatust („Joffre et la Marne“, Paris Crès. 20 fv.), mis — autori arvates — laseb teatavasti Marne'i sündmuste tumedamaid kohti paista heledamas valguses ja täidab mõningad tühemed, iseäranis mis puutub marssali eralusesse. Muuseas selgub, et kadunud marssal eelistas vaikimist kõnelemisele, mõtles pikaldaselt, oli halva ettekujutamisvõimega ja seinale riputatud 1:200.000 kaardi ees tundide viisi seadis ning kaalus operatiivideeid, milledega teda varustas tema staap. Marssal ei armastanud kõneleda telefoni kaudu, kartes et temalt nõutakse otsuse tegemist siinsamas koha peal. Kui siiski armeejuhatajatel läks korda teda aparaadi juure saada, siis marssal kuulas vaikides; ainult üks kord olevat ta pärast ettekande ärakuulamist öelnud oma otsuse, nähtavasti seepärast — nagu arvab major Muller — et esitatud otsus oli temale endast mõistetav (his mind was „virtually made up“) ja varem läbi kaalutud. Marssal Joffre oli küll harilik inimene, kuid ta oli erakordselt külmavereline, omas imekspanemisväärt terve mõistuse ja kõikumata otsustamisvõime, s. o. omadused, mida vajas vanem juht Maaülemasõja esimesel perioodil. Ülemjuhatajana Joffre külvas seda mida teised pärast lõikasid, ja esimese Marne'iga valmistas ette teise Marne'i; kuid ta ei armas-

tanud sellest rääkida ja läks vaikides hauda, kindlas teadmises, et tulevik tema tegevuse õige hindamise alla võtab. Nii major Mulleri armavime marssal Joffre'ist.

10. Major O. Stewart. Kuningliku õhujõudude harjutused 1931. a. Lühikene ülevaade ja järeldusi.

11. Kol.-leitn. A. B. Beauman. Veel mõtteid nooremate ohvitseride taktikalise ettevalmistamise kohta. Noorem juht võib suurepäraselt tunda relvi ja osata neid praktiliselt käsitada, ta võib olla väga hea instruktor, tubli sportlane ja hea gaasiasjanduse tundja, ent kui ta lahingus ei suuda tabavalt hinnata olukorda, kiiresti otsustada, teha otstarbekohaseid korraldusi ja kontrollida nende täideviimist, siis tema kui lahingujuhi (fighting commander) väärtus on väikene. Käesoleva aasta aukraadi katsetel on selgunud, et ohvitseride taktikaliste teadmiste tasapind on madal (Inglise sõjaväes). Autor ei pane seda väeosaülemate arvele kelle ülesandeks on oma alluvaid taktikaliselt ettevalmistada, sest taktika kui aine õpetamine nõuab suurt osavust ja erilisi lektori vaimuandmeid mida ei ole igapähe. Teisest küljest mitmesugused väljaläkitamised ja erakorralised tööd väeosas ei luba ohvitseridele järjekindlalt taktikalistest õppustest osa võtta. Seepärast autor teeb ettepaneku perioodiliselt korraldada noorematele ohvitseridele erilised täienduskursused, kus taktika ainele oleks pöördud peamine tähelepanu ja seda ala õpetaksid vilunud lektorid.

12. Kol.-leitn. A. Baird Smith. Desarmeerimine. Lühikene ülevaade küsimusest 1919. a. kuni tänapäevani. Autor loodab, et eelseisev desarmeerimise konverents annab positiivseid tulemusi; pinda selleks olevat.

13. N.-leitn. J. H. Lascelles. Sõjavägi ja asumaaade koloniseerimine. Soovitatakse teenistusest lahkunud sõduritele luua soodsad tingimused elama asumiseks asumaaadele, kus kohalikud valitsused neid kui kindlat elementi ja tublit tööjõudu hea meelega vastu võtaksid.

14. Ohvitseride väljaõppe küsimuse revideerimisest. Mõtteid selle ala tehnilise korraldamise kohta.

15. Edu. Kuidas seda saavutada? Ühe vana väejuhi (nimi teadmata) mõtteid sõja-kasvatamisest alalt.

16. Üks jalaväe ohvitseridest. Ratsaväe vaimu jalaväe juhtidele. Jalavägi

liigub aeglaselt ja kui ei võeta tarvitusele vastuabinõusid, võiks juhtada, et ta hakkab ka pikkamisi mõtlema ning tasapisi tegutsema või üldse loobub igasugusest tegevusest. Et seda ei juhtuks, tuleks jalaväkke sisendada ratsaväe vaimu, mitte seda vaimu mida prantslased nimetavad „esprit de corps c'ert le mépris des autres corps“, vaid ehtsats ratsaväe vaimu mis väljendub energias, hulljulguses, kiiruses, oskuses silmapilkselt haarata ning hinnata maastikku, kiiresti otsustada ja külma-vereliselt seda täide viia. Autor arvab, et ratsaväe vaimu sündimisel ja arenemisel on väga suur tähtsus hobusel, kui kiirel liikumise vahendil. Jalaväelasel puudub see vahend, kuid ta võib sportida: suusatada, jahil käia, harrastada purjesõitu jne. See kõik muidugi ei suuda asendada hobust, kuid on väga kasulik nende kehaliste ja vaimliste omaduste loomiseks, mida jalaväelasel on vaja lahingus, eriti just noorematel juhtidel, kes vahetult viivad mehi võitlusesse.

17. Tõukejõud. Entusiastliku nooremehena algab ohvitser oma teenistust väeosas. Umbes 12 aastaks jääb ta rühmaülemaks, tlen-datakse siis kapteniks, on 3—4 aastat kompani-ülema abiks, saab siis kompani mida juhatab jälle umbes 12 aastat; on tal õnne, siis saab ta pataljoniülema abiks ja, võib olla, isegi pataljoni ülemaks. Nii on teenistusekäik — monotoonne ja igav. Ainult üksikud suudavad hoida alal eluvärskuse ja jääda entusiastideks lõpuni. Kaugelt suurem osa ohvitseridest pika-peale muutub passiivseteks, inertseteks, kelle südamesooviks on elupäevi ilma suuremate hingeliste või kehaliste vapustusteta surma poole saata. Autori arvates on sarnane „südame-rah“ väga hädaohtlik juhile ja selle vastu tuleb võidelda. Abinõudeks sealjuures olevat: a) väeosade üksikasjalikud inspekteerimised, millede vastu tuleb ennast põhjalikult ettevalmistada kui tahetakse väärikalt esineda; b) mitmesugused võistlused spordi- ja teistel teenistuslikkudel aladel; d) ettevalmistamine astumiseks kõrgemasse sõjakooli (Staff College), kus samuti on suur võistlus (c. 700 kandidaadist võetakse iga aasta vastu umbes 50 meest); e) attestatsioonid; g) ülendamisest kiiduväärt teenistuse eest. Seda viimast abinõu ohvitserid ei pooldavat, kuna ühele väeosa ülemale meeldivat näiteks atleedid, teisele raamatukoid, kolmandale need, kes oskavad seltskonnas peenelt esineda jne. Seega puuduvat üldine konkreetne mõõdupuu. Autor teeb ettepaneku asen-

ILMUS TRÜKIST RIIGI TRÜKIKOJA KIRJASTUSEL VABARIIGI VALITSUSE
POOLT 14. OKTOOBRI 1931. A. ANTUD

Ohvitseride Teenistuskäigu Seadlus.

Väikeses kaustas ja köidetud. Hind 75 senti.

Müügil:

„Sõdur“ talituses, Tallinn, Toomkooli 7,
Riigi trükikojas, Tallinn, Niine tän. 11
ja suuremates raamatukauplustes.

dada seda moodust rahaliste tasudega, mis antakse väeosalemlalt neile ohvitseridele, kes on teenistuse alal midagi tähelepanuväärset korda saatnud. See olevat siiski õiglasem kui ülenadamine aukraadis.

18. Bibliograafia. Kirjavahetus. Parlamendi märkmeid.

V. K—ts.

BELGIA.

Bulletin Belge des Sciences Militaires.
September 1931. a.

1. Belgia sõjaväe operatsioonid 1914.—1918. a. sõjas. Stabilisatsiooniperiood. Sõjalise tegevuse kirjeldus Belgias, rindel: Canal Nieuport — Furnes, Kloostermolen, Corverbeck 13. nov. 1917. a. kuni veebruarini 1918. a. Järgneb.

2. Kolonel Michem. Belgia kaitse-süsteem. Autor esitab kaks kava, milledest esimene näeb ette katkestamatult kindlustatud riba moodustamise piiri ääres ja teine üksikute permanentset kindlustatud piirkondade loomise Meuse'il, Escaut'il ja Gandil. Autor ei poolda esimest kava, kuna see polevat praktiliselt realiseeritav sarnasel välkesel maal kui seda on Belgia, kus kaitset vajav riigi piir Antwerpenist kuni Luksemburgini on 30 km. Selle piiri kindlustamine katkestamatute kaitseehitistega nõuaks suuri rahalisi kulusid, mida riigil on raske kanda. Ei jatkuks positsioonide loomisest, vaid need tuleks mehitada, korras hoida ja nende järele valvata; selleks on praegused koosseisud liig väikesed. Teisest küljest ei olevat võimalik seda süsteemi kohandada igale võimalikule olukorrale ning operatsiooniplaanile. Võivat juhtuda, et soovides olla tugev igal pool ei saa seda tegelikult olla kuskilgi. Autor loeb paremaks teise kava, mis näeb ette endiste kindluste restaureerimise Meuse'il (Liège, Namur), Escaut'il (Antwerpen) ja Gandil (Munte, Londscauter, Eecke ja Astene), vaatamata sellele, et „kindlused on iganenud, et sõja vältusel kaevikuid ei suudetud purustada nii kiiresti kui soomust ja betooni kindlustes...“ Seda viimast kava pooldavat ka Kaitse-süsteemi uurimise komisjon (Commission d'Etudes du Système Défensif).

3. Kol-leitn. Dony. Side ja vaatluse salga tegevus lähenemisel. Vastavate eeskirjade („Règlement Tactique de l'Artillerie“, „Instruction sur la Liaison et les Transmissions“) paragrahvide selgitamine.

4. Kapt. Gerard. Üks konkreetne juhus lahingeposte katvate tulede organiseerimisest. Üksikasjalikult läbitöötatud taktikaline ülesanne ühes lahendusega; küsimust käsitletakse rügemendi ja sellest väiksemate üksuste eselonis, aluseks võttes vastavate eeskirjade nõudeid sel alal.

5. J. V. Kompani ja rühma kasutamine kaitse, esimeses eselonis. Mida võib korda saata hea ettevalmistusega sõjavägi kui teenistus on elukutseline või kestab pikemat aega, pole jõukohane lühikese teenistuseajaga ning nõrgema väljaõppega sõjaväele nagu see on Belgias. See olevat põhjuseks mispärast Belgia sõjaväes „kaitse lahing moodustab normaalse lahingtüübi“, sest polevat võimalik „tule all manövrerida sõjaväega kellel puuduvad sõjakogemused, vaid peab jääma

paigale...“ „Seega on kõikidel positsioonil asuvatel väeosadel alati üks ja sama lihtis, üldine ja absoluutne kohustus: koha peal vastu panna maksu mis maksab“. Seepärast olevat esmajärgu tähtsusega, et sõjavägi (Belgia) tunneks peensusteni kaitse lahingu protseduuri, mõistaks kasutada relvi, et pidada vastast kinni tulega, kasutada maastikku, käsitada kaevurtööriistu ja ehitada tõkkeid pealtungija vastu. Vastavalt sellele autor annab järgmised väljaõppe põhilused: 1) tule all ei manövrerita osadega kel puuduvad sõjakogemused, vaid jäädakse paigale; 2) alati peab püüdma otstarbekohasemalt rakendada tööle kõik käsutuses olevad abinõud; 3) üksused tuleb eseloneerida sügavusse; 4) antud sektoris üksused peab paigutama rinnetpidi niiviisi, et nad saaksid lahingus arendada maksimum jõudu; 5) varusid ei tohi kasutada kulukateks vasturünnakuteks kaotatud maa-alade tagasivõtmisel; varud harilikult tegetsevad tulega. Neid põhimõtteid aluseks võttes autor käsitleb rühma ja kompani tegevust kaitse, esimeses eselonis, sealjuures andes mõningaid praktilisi näpunäiteid küsimuse kohta.

6. Kapt.-major Leseul. Mõtteid võimete katsumise kohta jaotamisel allüksustesse jalaväes. Rida praktilisi näpunäiteid katsete läbiviimise ja nende tagajärgede kasutamise kohta.

7. Bibliograafia.

V. K—ts.

ITAALIA.

Esercito o Nazione. August 1931. a.

1. E. Pinto. Õhust kallaletung. Käsitletakse küsimusi: õhust kallaletungist üldse; pommitamine, selle viisid ja abinõud; fotoluure; fotoplanimeetria; vaatlus õhust.

2. R. Michaletti. Suured maailmateed. Gibraltar. Andmeid Gibraltari ajaloost, geograafiast ja tema sõjalisest tähtsusest praegu. Puudutades muuseas tunneli ehitamise küsimust Gibraltari väina alt Euroopast Aafrikasse, autor leiab, et sellel oleks kahtlemata suur sotsiaalne, kaubanduslik ja sõjaline tähtsus. Kuid kava teostamises tulevat kahelda, sest et Gibraltari väin on võrdlemisi kitsas (14 km) ja sügav ning seepärast väina all tunnel saaks liig järsu kallaku; sisse- ja väljakäigu asetamine kaugemale merekaldest, maa sisemuses, teeks tunneli märksa pikemaks ning kallimaks.

3. U. Businelli. Enamluse laiumistendentsid. Autori arvates demokraatlikud vabariigid avaldavad palju suuremal määral laiumistendentsi kui keisri- ja kuningriigid kelle varem et nad on tekkinud. Näitena tuuakse N.-Venet, kelle paisumispuudeid autor võtab lähema vaatluse alla.

4. A. Naldi. Liivakast. Näpunäiteid kasti ehitamise, reljeefi konstrueerimise ja selle kasutamise kohta õppetööl. Sisus palju pilte ja jooniseid.

5. M. Urbani. Õhumärkide tulistamine ja automaatlasckmine. Huvitav, hulga joonistega illustreeritud kirjutis; sõjalise sisuga teemadele kirjutatud tööde omavahelisel võistlusel saanud 4-da auhinna.

6. U. Ademo. Türgi vabariigi poliitilised piirid. Hulga joonistega varustatud geograafiline kirjeldus.

7. G. Zanghieri. Sõjaväeline perspektiivvisand. II Reljeef. Praktilisi näpunäiteid töö täitmise kohta; artikkel sisus hulk jooniseid.

8. Jõu faktorid. Galileo töökojad. Andmeid töökodade (optika) tegevuse kohta praegu ja minevikus.

9. G. Bottai. Märkmeid sõjaväe fotograafiast. Fotografeerimine teleobjektiiviga. Töötamisviisi kirjeldus. Illustratsioonidena hulk pilte ja jooniseid.

10. G. Chirico. Mehaaniline transport ja intendandi teenistus sõja ajal. Ülevaade küsimusest Maailmasõja kogemuste valgusel. Väljavaateid tulevikku arvesse võttes Itaalia olusid. Lisana huvitav liikumisgraafik.

11. N. Curato. Praktilisi märkmeid kaubanduseteadusest. Härjaliha kvaliteedi hindamine. Antakse rida huvitavaid praktilisi näpunäiteid küsimuse kohta.

12. Reservohvitseride elu. Mitmesugust. Teistest sõjavägedest. Bibliograafia. V. K—ts.

SVEITS.

Schweizerische Monatschrift für Offiziere aller Waffen und Organ für Kriegswissenschaft. Kaustik nr.10 (oktoober) 1931.

Šveitsi rahvastikust, seega miilitsast ca. 70 prots. on saksa emakeelega. „Schweizerische Monatschrift...“ on määratud esikorraks saksa emakeelsetele miilitsa osale, kuigi temas rööbiti saksa keelsete artiklitega ilmuvad ka prantsusekeelsed artiklid. Ajakiri teeb 43. aastakäiku. Väljaandjaks on kolonel dr. M. Feldmann, sõjanduse dotsent Berni ülikoolis; ilmumist toetab šveitsi ohvitseride kogu. Ajakiri pühendab rohkem tähelepanu õppe praktilistele küsimustele kui meile tuntud šveitsi prantsusekeelne sõjanduse kuukiri „Revue Militaire Suisse“, mis pühendab laiemalt tähelepanu (õppe küsimuste kõrval) sõjapolitilistele küsimustele.

„Schweizerische Monatschrift für Offiziere aller Waffen“ nr. 10 sisustik:

Tannenbergi lahingu olukordade kasutamine sõjamänguks šveitsis. Kolonel Eugen Bircher'i pikem operatiivne uurimus. See artikkel algas ajakirja käesoleva aasta esimesest numbrist ja lõpeb 10. numbris.

Öisest lahingust. Pikem uurimus sõjaajaloo näidetel. Autoriks on instruktrohvitser kolonelleitn. M. Waibel. (Lõpp.)

Dipl. ins. instruktrohvitser kapten W. Volkart: Sõjagaas ja tsiviilelanikud.

Kolonel Lebad: Kui Joffre'i ei oleks ülemjuhataja kohalt ära kutsutud 1916. aastal? Prantsusekeelne artikkel. Kas oleks Maailmasõda lõppenud varem aasta võrra, kui Joffre oleks edasi jäänud prantsuse vägede juhiks 1916. a.? Sellele küsimusele püütavat mõnel pool vastata jaatavalt. Kuid Joffre'i jäämine või ärakutsumine ei olevat suutnud lahendada Maailmasõja lõpu küsimust. See küsimus laheneb, mõjutatud hoopis suurematest faktoritest kui ülemjuhataja isik.

Sõjakirjandust. Ke.

SAKSAMAA.

Militär Wochenblatt nr. 14, (11. okt.) 1931.

Prantsuse 1931. a. suured manöövrid.

Manöövrid peeti Reims, Sissonne, Rozoy, Rethel, Bétheneville raioonis 8.—16. sept. s.a. Manöövri esimeses osas teotseti idast läände, teises osas põhjast lõunasse. Manöövritega katsetati peamiselt armee motoriiseerimise küsimusi. Midagi uut manöövritel ei olevat sündinud. Uudsuse puudumine manöövritel (samal ajal kui vanaga — olemasolevaga — ei olda rahul) laskvat oletada, et prantslased varjavad omi uusi relvi, uut tüüpi masinaid, uusi tegevuseviise. Saksa kirjasatja arvates: „sellisel moondamisel on kitsad piirid. Sest relvad on peaaegu tähtsusetu kui nende käsitamist pole õpetatud rahuajal ja nende taktikalisi omadusi ja käsitamise võimalusi ei ole arvestatud lahingueeskirjade loomisel.“

Kindral-leitnant E. Fleck: Kaitsejõust ja kaitsetahtest. Märkmeid kindral V. Reinhardti teose: „Wehrkraft und Wehrwille“ (E. S. Mittler & Sohn, Berlin, SW 68, 1931, hind 6 RM.) puhul; ühtlasi valgustatakse autori kui Preisi pärastrevolutsiooni esimese sõjaministri isikut.

Kol. A. Fischer: Tankivastase kaitse tänapäev. Tankivastane kaitse ei pidavat sammu tanki arenguga, seepärast paljud tankivastased relvad ei suuda täita oma ülesannet mõne uut tüüpi tankide suhtes. Seda vaadet põhjendatakse näidetega ja arvudega.

Segavtuli rasketest kuulipildujatest.

Kol.-lt. Kuckein: Teade lennukilt Tannenbergi lahingu käigust. Luurelennukilt A—29 visatud teade andis saksa juhatusel täpsa orientatsiooni vene väekolonnade liikumisest Mlava ja Vola vahel.

Reichsheeri elust: Spordi õpetamise meetoditest ja põhimõtetest.

Taktika ülesanne nr. 1. Olukord nr. 2. Sõjakirjandust. Mitmesugust: Šveits on otsustanud astuda samme gaasikaitse korraldamises ka erasisikute suhtes. K.

N.-VENE.

Vojennõi Vestnik nr. 22, (30. sept. 1931).

Tööle uues suunas. Punaväe politilise ettevalmistusele armee partei rakukeste sekretäride 3. konverentsi olevat otsustanud anda uue suuna. Senine töö olevat saanud konverentsilt mittekiitva arvustuse osaliseks. Konverents olevat leidnud, et armee senine politiline ettevalmistus on iganenud kui suunalt nii meetoditelt. (Et selles töös oli välja jõutud mõttetuse, sellest kirjutati sageli „Vojennõi Vestnik“ K.)

Milles peab avalduma armee politilise ettevalmistuse uus suund?

Tulevat mobiliseerida pikemaks ajaks välja paistvaid töömehi politilise töö alal; tulevat õppida ajanõuete kohaselt tööta; olevat vajalik organiseerida töö eeskujulikult; teoretiseerimisest tulevat üle minna konkreetsele õppeviisile: „... tuleb kiiresti kõrvaldada senimaksunud ebasjalikkus, üldustus, ebakonkreetsus. Töötada uues suunas — tähendab töötada konkreetset.“

V. Mokerov: Õine tegevus metsas. Huvitav kompilatsioon prantsuse, saksa ja vene vaadetest öisele lahingule. On rõhutatud juhtimise tähtsus — kuivõrra tugevasti juht suudab oma alluvaid (ja ennast!) hoida käes, seda suurem võimalus eduks öises lahingus metsas. Artiklis on toodud mõned näpunäited öise luure, pealungi ja kaitse alal metsades.

A. Prilepski: Ratsa RO¹⁾ lahingust mehhaniseeritud RO-ga.

Pikem artikkel (15 lehek.), milles antakse kokkuvõtlik teoreetiline alus meieaja ratsa ja mehhaniseeritud üksuste luurest ja konkreetsetes olukorras käsitletakse luursalkade tegevust. Mehhaniseeritud luursalgad on tulevikusõjas ratsa luursalkadele kõvaks pähklikks ja nõuavad ratsaväelt rahuajal erilist ettevalmistust nendega võitlemiseks.

V. Grendalj: PP²⁾ gruppi kuuluva suurtükiväe divisjoni laske-taktikaline õppus.

Õppuse organisatsioon ja meetodiline teostamine konkreetsetel näitel. Tulede plaanid.

Sõjakoolid tulevad tõsta ajakõrgusele. Sõjakoolides õppetöö ebaedu olenevat mitte ainult õpilaste nõrgast kvalifikatsioonist, vaid ka sellest, et oleval liig palju õpetajaid. Rühma õpetavat umbkaudu 15 õppejõudu: kõneldavat ja kõneldavat. Õppetöö nõrkade tulemuste puhul ei leiduvat

1) RO — Razvedovatel'noj oträd (luursalk).

2) PP — Otsese toetuse suurtükivägi (Prä-maja podderžka).

aga siin vastutavat juhti. Tulevat asuda tööle uues suunas.

Stepanov ja Bulõshkin: Lõpetada hästi laevastiku suvine ettevalmistus! Nõutakse rohkem tähelepanu konkreetsete ülesannete käsitlemisele ka laevastiku väljaõppes. Rohkem tähelepanu tehnikale.

M. Katshehin: Tahtelise juhi kasvatamisest. RKKA (punaväe) juht pidavat olema tahteline isik (tugev isik?), muidu tema ei suutvat juhtida alluvaid meieaja lahingus. Tahtelise juhi kasvatamine olevat täiesti uus suund juhtide ettevalmistuses. Ei oleval tarvis karta, et tahteline juht murrab truudust kommunistidele: selle eest hoolitsevat juba partei organisatsioon ja punaarmee poliitiline aparaat.

Rida teisi uut suunda propageerivaid aktiivseid. Uus suund pole nähtavasti täiesti selge ka selle propageerijatele ajakirja veergudel, kuid neile näib olevat küll väga selge, et kõrge ülemus pole kiitnud heaks kõike seda, mis seni on tehtud punaarmee poliitilises ettevalmistuses. Näib, et sõnade tegemisest (ilukõnelusest) vanas suunas tahetakse loobuda. Sõjaväelistes teadetes on toodud jõe forsseerimine poola sõjaväe teekspidamisel.

Sõjakirjanduse ülevaates on arvustavaid märkmeid A. Dolini teosele: Krašnoarmeitsu o himitsheskoj razvedke (Punaväelasele keemia luurest) GIZ'i kirjastus 1931, 55 lehek. Teoses leiduvat palju (40%) üleliigseid üldteateid, vähe aga pööratavat tähelepanu taktikalisele küljele. Sõjagaaside moondamisest ei kõneldavat midagi. Raamatut ei tulvat soovitada raamatukogudele. K.

Bibliograafia.

Mag. jur. Leo Leesment. *Die Verbrechen des Diebstahls und des Raubes nach den Rechten Livlands im Mittelalter.**) Tartu 1931. 176 lk. Hind 4 kr. Pealadu: Akadeemiline Kooperatiiv, Tartus.

See pikema aja jooksul valminud ja nüüd eriraamatuna ilmunud õigusajalooline teos annab huvitava käsitluse varguse ja röövimise süütegude kohta keskajal. Rikkalikud allikate põhjal jõuab autor huvitavaile tulemustele, mis eriti selgitavad meile sisserännanud sakslaste madalat kõlblist tasapinda ja õigusevastast tegevust, kui ka nende halba mõju maa pärisrahvale.

Keskaeg ei tunne süütegude, nii ka varguse ja röövimise, abstraktset definitsiooni. Viimaseid tuleb ilmutada allikate üksikuist määrustest. Varguse mõiste oli Vana-Liivimaa õiguste järgi palju laiem kui nüüdisajal. Keskaja varguse alla kuulus ka omastamine ja teatud määral leiu omandamine ja pettus. Varguse objektiks võisid olla peale liikuvate esemete ka inimesed, — veel enam: teatud määral isegi oma esemed. Üldiseks varguse tunnuseks oli teo salalikkus. Vargus jagunes paljudesse liikidesse. Üldine jaotus oli harilik ja erivargus. Harilik vargus jagunes suureks ja väikseks varguseks, olenedes varastatud esemete väärtusest.

Erivarguse liigid on meie keskaja õigustes

*) Varguse ja röövimise süüteod Vana-Liivimaa õiguste järgi keskajal.

väga mitmekesised. Nii kvalifitseeritud liigid nagu vargus kirikus, saunas, veskis. Siis adra ja künnisevargus. Lõpuks ka kuritahtlik pankrott. Privilegeeritud varguseks loeti heina-, metsa- ja põllumajandusliikide saaduste vargust.

Röövimine erines vargusest seeläbi, et oli avalik tegu, kuna vargus oli salajane. Vägivalla tarvitamine polnud röövimise oluliseks tunnuseks, kuigi sagedasti esines. Röövimine esines Vana-Liivimaa allikates palju harvemini kui vargus. Ka liikide arv oli märksa vähem.

Meie keskaja õigused näevad ette harilikku ja eriröövimist. Viimase liikidena esinesid teetoa-, kiriku-, mere- ja rannaröövimine. Mereröövlitest erinesid piraadid harilikudest mereröövlitest. Kaasaitajat ja soodustajat karistati samal määral nagu varast või röövlit, seega teisi kui nüüdisajal.

Vana-Liivimaa õiguste allikateks on saksa õiguseallikad. Kui võrrelda meie õiguste norme saksa emaõiguste vastavate normidega, siis paistab silma järgmine asjaolu. Määrused varguse kohta on meie õigustes laiendatud ja üksikasjalisemalt käsitletud kui vastavates saksa emaõigustes. Selle vastu röövimisse puutuvad määrused on üle võetud meie õiguste poolt enam vähem muutumatult. Et vargusele meie õigused on pööranud suuremat tähelepanu, kui see esineb emaõigustes, näitab, et Vana-Liivimaa on olnud rohkem tegemist selle süüteoga. Röövimise



Nõudke „FEI WAL'i“ seepe

ja

Eau de Cologne'i.

kohta seda ei või öelda. Et meil vargus esinenud sagedasti, põhjeneb peamiselt kahel asjaolul. Eestlased, liivlased ja lätlased ei näinud Läänest tulnud võitjates õigustatud maa peremehe. Kuna pärisrahvaste aktiivne vastupanu lõpuks oli sumbutatud, siis ei jäänud üle teist abinõu, kui minna üle passiivsele vastupanule, mille üheks väärvormiks oli ka salajane tegu — vargus.

Teiselt poolt — sisserändajate hulgas leidus, nagu näha allikatest, suurel määral isikuid madalal kõlblisel astmel. Säärane element tahes rikastuda võimalikult kergemini, tegi seda ka õigusevastaselt, eelistades salajast vargust avalikule röövimisele. Sellele põhjeneb varguse sagedane esinemine sisserändajate hulgas.

1) Prof. Dr. Winkler — Euroopa rahvaste statistika käsiraamat (Statistisches Handbuch der europäischen Nationalitäten). Vien, 1931. 248 lhk. Hind kr. 13.50. (Kv. st. raamatukogu nr. 20197).

Teos annab ülevaatliku pildi euroopa riikide üldise rahvaarvu, rahvaarvu suurenemise ja riikides elavate vähemrahvaste arvulise koosseisu üle. Autor, Viini ülikooli statistika instituudi juhataja, on kasutanud oma teose koostamisel kõigi euroopa riikide ametlikke statistilisi andmeid.

2) Hans Rohde — Itaalia ja Prantsusmaa oma poliitilistes ja sõjalistes ning majanduslikes vastoludes (Italien und Frankreich in ihren politischen-militärischen und wirtschaftlichen Gegensätzen). Berlin, 1931. 189 lhk. Hind kr. 9.20. (Kv. st. raamatukogu nr. 20196).

Itaalia-Prantsuse vastolud Vahemere kallastel kujundavad enesest kauemat aega tähtsama osa euroopa politikas, millest suurel määral on huvitatud ja seotud Saksamaa. Teos annab lühida kuid ülevaatliku ajaloolise pildi Itaalia-Prantsuse vastolude tekkimisest, selle põhjustest, selle tulemustest ning tagajärgedest tulevikus.

3) Prof. Dr. Friedrich Kürbs — Ida-Euroopa riigid: Poola, Leedu, Latvia, Eesti — kui riigid ja majanduslikud organid (Die Ost-Europäischen Staaten Polen, Litauen, Lettland, Estland als Staats- und Wirtschaftskörper). Stuttgart, 1931. 266 lhk. Hind kr. 13.80. (Kv. st. raamatukogu nr. 20195).

Autori eessõnast selgub, et teos on antud välja eesmärgiga tutvustada Saksamaad lähemalt Läänemere rannikul pärast Maailmasõda tekkinud uute riikidega, mille kohta teoses antakse kokkuvõtlikud kuid täpsad andmed.

Iga riigi kohta oleks märkida teoses järgmist:

1. Üldine osa: Poliitilised piirid, rahvas rasiline kuuluvus, ajalugu, riigi pinna suurus, geograafiline asend, kliima, maapind ja selle kasutamine. Rahvaarv ja rahvused, rahvaharidus. Riigi põhiseadus ja poliitilised parteid. Rahaüksus. Riigirahandus ja võlad. Töölisüksimus ja agraarreform.

II. Eriosa: Põllumajandus. Metsandus ja kalandus. Tööstus ja mäesajandus. Ühendused. Pangaasjandus.

III. Kaubandus-poliitiline osa: Sisekaubandus. Väliskaubandus. Kaubanduse- ja tollipoliitika. Maksubilanss.

IV. Lisa.

Sport.

7. jalaväerügemendi üleajateenijate kogu poolt korraldatud võistluslaskmised.

7. jalaväerügemendi üleajateenijate kogu korraldas 7. ja 8. oktoobril s. a. Võrus ja Petseris kogu liikmete vahelised võistluslaskmised vint- ja väikekalibrilistest spordipüssidest.

Vintpüssidest lasti 300 m dist. kolmest põhi-asendist, igast asendist 10 lasku normaal märklehe pihta ja saavutati järgmised paremad tagajärjed:

I koht — n.a.o. Ollimar Kõva	249 punkti.
II " — " Jaan Kalanüpp	228 "
III " — " Johannes Täht	221 "
IV " — veltv. Voldemar Saar	211 "
V " — n.a.o. Herbert Haug	208 "
VI " — v.a.o. Johannes Sipp	205 "
VII " — kapr. Voldemar Hütt	203 "

Spordipüssidest lasti 50 m dist. kolmest põhi-asendist à 5 lasku normaal märklehe pihta ja saavutati järgmised paremad tagajärjed:

I koht — veltv. Voldemar Saar	132 punkti.
II " — " Voldemar Kana	130 "
III " — n.a.o. Herbert Haug	125 "
IV " — v.a.o. August Uibo	125 "
V " — n.a.o. Leop. Reinmann	123 "

Ülal loetletud kohtadele tulnud allohvitseridele annetati kogu juhatus ja rügemendiülema poolt väärtuslikke mälestisesemeid ja diplome hea laskmise eest.

Veerevängu võistlused Tallinna garnisonis.

27. septembril s. a. peeti Sõdurite kodus Tallinna garnisoni veerevängu klubi poolt omavahelisi veerevängu võistlusi vana-härrade rändauhinnale. Võistlustest võttis osa 9 gruppi kokku 72 mängijaga.

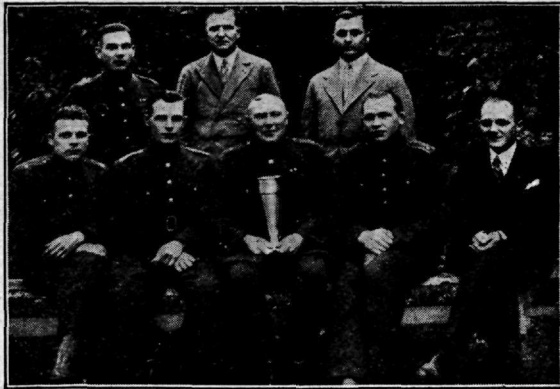
KULLASEPA-, KELLA- JA KRISTALLASJADE ÄRI

TH. GRÜHN & Ko.

HARJU 28

TALLINN

TEL. 436-03



Tallinna garnisoni veeremängu klubi VI grupp.
(Kaitseväge keskhaigemaja).

Istuvad (vas.): N.a.o. A. Menno, veltv. A. Luik, kv. am. B. Andersmann, n.a.o. J. Rebase, hra L. Priiman. Seisavad: V.a.o. O. Murikse, hrad E. Eero ja A. Tõnisson.

Olgugi, et käesoleval hooajal oli see klubil esimene võistlus, ning mängijad ei ole suutnud endid küllaldaselt ettevalmistada, olid tulemused sellepeale vaatamata üldiselt head. Eriti heaks tuleb lugeda esimesele kohale tulnud Kv. keskhaigemaja grupi saavutist, mis ületab isegi üle saja silmaga endiseid meistreid..

Gruppidest tulid kohtadele:

- | | | |
|-------------|-----------------------|--------------|
| 1. II grupp | — Kv. keskhaigemaja | — 2276 silma |
| 2. X „ | — Eesti Pank | — 2169 „ |
| 3. VII „ | — Komand. üleajat. | — 2096 „ |
| 4. XIII „ | — 3. div. st. ohvits. | — 2095 „ |
| 5. I „ | — Prokuratuur | — 2033 „ |
| 6. III „ | — Var. Val. ohvits. | — 2011 „ |
| 7. V „ | — Krenbalt | — 1986 „ |
| 8. XI „ | — Eesti Pank | — 1859 „ |
| 9. IV „ | — Kaitsem. üleajat. | — 1783 „ |

Individaalselt tulid kohtadele ja omandasid auhinde:

- | | | |
|----------------------|--------------------------|--------------|
| 1. Kv. am. Uster | — Var. Val. ohv. kogu | — 331 silma. |
| 2. Hra Iström | — Prokuratuur | — 316 silma. |
| 3. Hra Priiman | — Kv. keskhaigem. | — 309 s. |
| 4. Kapt. Haltrik | — 3. div. st. ohv. kogu | — 309 silma. |
| 5. Kapt. Taring | — 3. div. st. ohv. kogu | — 307 silma. |
| 6. Hra Menno | — Kv. keskhaigem. | — 307 silma. |
| 7. Hra Luik | — Kv. keskhaigem. | — 305 silma. |
| 8. Hra Rebase | — Kv. keskhaigem. | — 304 s. |
| 9. Hra Paalberg | — Eesti Pank | — 303 silma. |
| 10. Hra Laube | — Krenbalt | — 303 silma. |
| 11. Kv.-am. Hoffmann | — Var. Val. ohv. | — 299 silma. |
| 12. Hra Sinka | — Komandantuuri üleajat. | — 298 silma. |
| 13. Hra Jalakas | — Komandant. üleajat. | — 297 silma. |

SISUSTIK: H. Sepp. Põhja-Eesti ala Rootsile allutamine. — A. Traksmann. Ohvitseride ise-seisvad õppetööd väeosades. — A. Vernik. Briti õhuanõvrid. — Taktika alalt: A. T. N-Vene rügement kallaletungil kaitsele asunud vastasele. — s. Reservväe ohvitseride, allohvitseride ja sõdurite kordamisõppused I. diviisi suurtükiväes. — Öhu- ja gaasikaitse alalt: H. J. Pilotaash, orienteerumine ja aeronavigatsioon. — k- Meie laevastiku külaskäik Soome sept. 1931 j. m.

Vastutav toimetaja kolonel A. TRAKSMANN. Väljaandja „Sõdur“, Tallinn, Toompeal, Toomkooli tän. 7.

Toimetusele saadetud kirjandus.

Eesti Karskuseliit 1906—1931.

Koostanud Eduard Kubjas (Eesti Karskuseliidu serkretär). Eesti Karskuseliidu kirjastus Tartus, 1931.

Trükivea õlendus.

„Sõdur“ nr. 41/42 s. a. lehek. 1096, esimene veerg, 8. rida alt on trükitud „mõjutustingimused“, peaks olema „majutustingimused“ ja lehek. 1100, II veerg, 23. rida alt on trükitud „peo“, peaks olema „poe“.

Puusärgiäri ja matusetalitus

A. MELDORF

Tallinn, V. Tartu maantee nr. 1.

Telefon (2)34-99.

Müügil alaliselt:

puusärke (puust ja metallist),
riste,
pärgi,
hauaaedu,
hauakaste jne.

Ilustamine kõikide soovide kohaselt.

Antakse juhatusi. Vane-
maid kogemusi oma alal.

Alatine side välismaa matusetalituse büroodega.

Surnute saatmise korral-
dus kõikides riikides.

Lodix

parim
kinga kreem

Üle Tallinna - suurim valik konserve.

Eriti kaitseväelastele!

Hanepraad kapsastega
Kanapoeg, praetud
Boršč-supp
Kasseli Ripsper

*Autosõitudel, jahil, laagris soojendate
karpi ainult 15—20 min. ja ülimatev
toit on valmis.*

V. DEMIN

Viru tän. 1. Telefon 455-04.

*Kõrgemad auhinnad.
Suured kuldaurahad.*

*Kõrgemad auhinnad.
Suured kuldaurahad.*

Kalakonservide tööstus

RUDOLF ANDERSON

Tallinn,

Kotsebue tän. 3. — Telefon 440-99.

(Asut. 1906 a.)

Erifa:

„President“ karbikilu (kollastes karpides)
” skumbria,
” sprotid delik. õlis ja tomatid,
” kilud 1-, 3- ja 10-kg ämbrites.

**Piparkilu plekkämbreis
ja puust tünnides.**

Restoran-Võõrastemaja

„ROOM“

Tallinn, Maneeshi nr. 1.
Telef. 425-51.

Restoranis alati saadaval:

*kodu- ja välismaa veinid,
liköörid, külma viini.*

Söögid à la carte igal ajal.

Mängib I klassi tantsuorkester kella 8 — ¹/₂ 1.

*Ekspress-baaris alati soojad
söögid elektripliidil.*

*Ainus võõrastemaja pealinnas, kus
moodsalt sisseseatud toad on varus-
tatud jooksva sooja ja külma veega,
vanni, tushi ja telefoniga.*

Hinnad alates kr. 2.50. Eraldi vastuvõtmise ruumid.

Austusega omanik.

„Kalma Saun“

V. Kalamaja 11-a, tel. 440-71.

Saun on avatud kolm korda nädalas:
neljapäeval, reedel, laupäeval.

Kassa avatud saunapäevadel
kl. 11 homm. kuni kl. 11 õhtul.
Saun on hügieeniliselt arsti järel-
valvel. Saunas meesmasseeria.
Maniküür pediküür, näomassaaž.

Omnibusepeatus: Soo—Jakobsoni.

MÄRKUS: Kaitseväelastele hinnaalandus
ainult igal neljapäeval ja kui
saun on pühade tõttu suletud,
siis järgmisel saunapäeval.

Ainult
„Ferro“

hävkitab lihtsal viisil
odava hinnaga radikaal-
selt **rotte** ning **hiiri**.

„Ferro“

on inimestele ja kodulooma-
dele täiesti kahjuta.



Keemia-kosmeetika laboratoorium
„CHEMKOS“ om. W. TREUBLUT
TALLINN.

A. SCHEER
**PRELA- ja POSAMENDI-
TÖÖSTUS**

asut. 1892. a.

Tallinn, Viru tänav 4,
kino „Rekordi“ peal, III korral.

Valmistab

sõjaväe tressi ja paelu
narmast, kõiksugu nõore
siidist ja puuvillast,
kumme, pidžama garni-
tuure ja igasugu muid
paela- ja posamenditöös-
tuse artikleid — ka tel-
limise peale.

Tellimiste täitmine kiire ja korralik
mõõdukate hindadega.

Kaubamaja
H. O. Valdmann

Tallinn, Raekoja pl. 16.
Telefon 429-11.

Kaubamärgiga „MARS“ müügilolevad
oa-, kakao- ja viljakohvi segud
on kosutavad ja maitsvad.

Iga päev värskelt põletatud kohvi.

Suur valik
**maiustusi, veine,
napse ja likööre.**

Rõiksugu koloniaalkaubad

K. ü. „Mineraal“
S. Berner & P. Sander

Tallinn, Inseneri tän. 3,
telef. (2) 32-38.

**Bensiin,
petrooleum,
nafta,
auto- ja
määrdeõlid —**

**kõrgeväärtuslik kaup ja
õiglased, odavad hinnad.**

Bensiinijaamad Tallinnas:
*Inseneri tän. 3 ühes autode pese-
misega, Vaksali pst. 2.*

Bata

TALLINN, PIKK TÄN. 25. KÕNETR. 441-63.

Jalanõud,
botikud,
kalossid,
spordisaapad.

Kõik oma vabriku toodang.

Moodne parandustöökoda.



PEETER MATZ

Tulekindla savi ja kaoliini kaevandus.

JUHATUS: Tallinn, Kreutzvaldi 11-2. Telef. 300 97.

M ü ü b :

tulekindlat toorest savi tükkides,
" savi jahvatatud ja segatud šamotiga,
" " " pulbrina,
" " " nr. 6 B kõrgete temperatuuride jaoks,
" " " nr. 5 klaasiahjude jaoks,
tulekindlaid kive mitmes headuses ja suuruses,
tule- ja veekindlat isolatsiooni massi niiskelt ja kuivalt,
Kiiselikuuri massi, jne.

**Võtab enda peale kõiksuguseid isolatsioonitöid,
ülekuumendatud auru ja teiste kuumkehade
isoleerimiste alal.**

Nõudke referentse ja analüüse!